

ISSN 0235-0351

Raamatukogu

-
- * Teenuse kvaliteedist ning organisatsioonilisest analüüsis raamatukogus;
 - * Rekataloogimise projektidest jm.
-

4/ 2000

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

4/2000

Toimetuse kolleegium:

AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
KALJU TAMMARU
URVE TÖNNOV
TIIU VALM
ANNE VALMAS
MEELI VESKUS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja ELLEN ARNOVER
Tehniline toimetaja TIIU TALI
Kujundus KERSTI TORMIS
Kaanfotod: ARVO TARMULA
Läänemaa Risti raamatukogu

(juh. Varje Jaer-Eer) asub renoveeritud
raudteetöölise majas. Hoone pälvis
2000. aastal presidendi "Kauni kodu"
auhinna.

Aadress/Address:

15189 Tallinn

Tõnismägi 2

Eesti Rahvusraamatukogu

«Raamatukogu» toimetus

tel. (372) 6 307 128

faks (372) 6 311 410

elektronpost: enerk@nlib.ee

kodulehekülj:

http://www.nlib.ee/RK_ajak

http://www.nlib.ee/RK_ajak/i_index.html

ISSN 0235 - 0351

Ilmub 6 korda aastas

Print Best

Tere sügist!

Rääkida või mitte rääkida – ka see on küsimus. Kirjutada või mitte kirjutada...

Tegelikult ei ütle meist keegi siin taeva all midagi erakordset või uut, aga iga kord uuesti rüütatud vanad seisukohad kuuluvad ju meie ellu. Kuna üks mõte sünnitab sageli teise, siis ei saa tähelepanekute puuduse üle kurta.

Kevadel lugesin "Eesti Päevalehest" noore pangamehe arvamust: "Kui Eestis on majandus- ja poliitilise eliidi seas olukord, kus 10 aastat ei ole inimesed lugenud ühtegi raamatut, siis ei ole loota ka visionääre, vaid ikka ainult kopeerijaid." See on minu arvates kaalukas mõte. Küsigem, kuidas on lood kultuurimaastikul, kuidas on lood meiega?

Igaüks teab, et raamatulugemine pole moes – räägitagu raamatuaastal mida tahes. Küll on aga trendikas (mis jube sõnakolks) kohtuda internetis, ja üha jõulisemalt oma positsioone kindlustava koolitajate impeeriumiga. Loomulikult tuleb end iga päev täiendada, loomulikult tuleb iga päev arvutit sõrmitseda – aga milline on seejuures meie eesmärk? Mina pole esimene ega ainuke, kes ajakirjandusveergudel seda küsib. On arenenud koolituspaberite kogumise trend ehk suund ehk nähtus. Meie ühiskond on paanilises mahajäämishirmus hakanud taas väärtustama pabereid – mida, kibe tõde, alati ei osata sugugi kasutada. Kui neid argitöös üldse alati kasutada saabki? Sest kuuldavasti on ka koolitajaid säändseid ja määndseid. Meie viga on vahest see, et võtame pakutut sõna-sõnalt ja puhta kullana. Mõned koguvad nii tulevikupagasit, teised aga tsiteerivad ja kordavad valimatult kuulnud või ka loetud mõtteid kui ainuvõimalikke ja ainuvajalikke. Forsseeritult võiks koguni öelda – mõnel juhul on *davai* asendunud *okei* ga, ka kultuuri teenivate inimeste jutus. Mõnikord kasutatakse, võib-olla pahaaimamatult, kuid siiski tõsimeeli, võõrkeeltest näpatud kujundeid ja mõtteid, neid naljakalt või koguni vales tähenduses kiites. Muidugi tahame me olla eurooplased, tahame ajaga kaasas käia, aga millal me küll tahame olla meie ise? Millal iseenda arvamusi ja teadmisi oma alaga põimida? Ürgtõed on ikka endised ja nende oskuslik tarvitamine päästab inimese enamasti hädast ja suunab õigele teele. Iga kultuur ja iga töö nõuab midagi inimesest endast, midagi iseseisvat. Nõnda tuleks hoolikalt valida koolitajaid ja raamatuidki, mida raamatukogudes leidub riiulite viisi, ja ärgem laskem end peibutada teiste arvamustest ja hirmust, et kui ma seda või teist koolitus-soovitusmeest ei kuula ja tunde tema peale ei kuluta, siis saadetakse mind kohe aplaagrisse. Oma töö ja tulemused on minu meelest ikka veel kõige tähtsamad. Kes soovib vastu vaielda, on teretunud.

Maire Liivamets

SISUKORD

■ AVAVEERG		
Trükitud Eesti	Rein Veidemann	4
■ TEADUSRAAMATUKOGU		
Teenuse kvaliteet tulemuslikkuse hindamisel	Aira Lepik	5
Organisatsiooniline analüüs raamatukogus	Merike Poljakov	8
Tööstusspetsialistide infovajadused	Aiki Tibar	11
Ülikooliraamatukogu osa teabeallikate otsingul	Olga Kudrova	13
■ AUTOMATISEERIMINE		
Eestikeelsete raamatute rekataloogimise projekt: 1918–1944	Anne Ainz	16
Eesti perioodika rekataloogimine	Luule Joost	17
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS		19
■ EESTI MÕTTELUGU		
Vana hea kirjanduslugu	Maire Liivamets	28
■ RAAMATULUGU		
Kirju valik Saksa raamatupoes	Aimar Ventsel	30
■ EESTI RAAMATU AASTA		
Eesti teatmekirjandusest	Kadri Tammur	31
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING		33
■ KONVERENTSID & SEMINARID		
Konverents “Eesti trükis” III	Anne Veinberg	37
Raamatukogud Eesti kultuurivara kaitsel	Kersti Jalas	39
Wanradt ning Koell ja Hellmuth Weiss	Hans Jürman	42
■ SÕNUMID		
Mälestame: Linda Reimann		42
■ SUMMARY		43

TRÜKITUD EESTI

REIN VEIDEMANN

16. mail pidas Eesti Akadeemiline Raamatukogu järjekordset konverentsi "Eesti trükis". Mind hakkas huvitama võimalus pöörata pealkiri ümber – "Trükitud Eesti" – ja mõelda, mida selline aspekti muutus enesega toob. Küsigem siis, milline näeb välja Eesti trükituna (kaartidel, piltidel, kirjastõnas), millal ta esmakordselt trükituna ilmus, mis kujul see aset leidis ja milline on olnud trükitud Eesti saatus. Selline küsimuse asetused tohiks olla sama põnev kui Eesti trükis(t)e saatuse jälgimine. Siinkohal ei võta ma kohustust hakata trükitud Eesti kujundit põhjalikumalt lahkama. Mõõnan vaid, et mõlemad aspektid, nii "Eesti trükis" kui ka "trükitud Eesti" viitavad revolutsioonilisele kultuuriloolisele seigale, mida trükikunsti leiutamine Euroopas 15. sajandil enesega tõi: vaimuloo võimuluse elada paljundatult ja massiliselt ning lahus vaimu kandjast. Kui enne seda sõltus käsikirja(lise) (või) raamatu saatus selle ümberkirjutajast, tema suutlikkusest, oskustest, aga ka fantaasiast, siis pärast trükikunsti leiutamist avanes raamatutel võimalus hakata tõepoolest elama omaenda elu. Raamatust sai institutsioon isegi varem kui autorist, sest autori tähtsustumise tõi endaga 17. sajand. Ja just raamatu kvantitatiivne tunnus (paljundatavus) mängis olulist osa raamatu institutsionaliseerimisel. Minu põlvkonnakaaslased mäletavad kindlasti nõukogude ajast üht veidrat normi, mille järgi raamatuks loeti alates neljakümne üheksast eksemplarist trükitud või mõnel muul viisil paljundatud ja köidetud teksti (kogumit). Miks just nelikümmend üheksa, jääb mulle siiani käsitamatuks. Tõik ise võiks aga osutada sellele, millisest kvantitatiivsest näitajast alates hakati trükitud teksti levimisvõimeliseks pidama. Sest

nõukogude režiimi ambitsioonid ja põhihirmud keerlesid ju leviku ümber. Teksti paljususes ja tema levimisvõimes peitub niisiis võim.

Eesti trükis nii trükiste kui ka trükitud Eesti mõttes on seega ühtlasi Eesti tiražeerimine, paljundamine, ja mida rohkem trükiseid, mida rohkem trükitud Eestit, seda suurem on ka võimalus Eesti levimiseks ja kestmiseks, seda rohkem on Eestil võimu.

"Uusaja kultuuriloo" kirjutanud Egon Friedell rõhutab trükikunsti revolutsioonilisust veel sellega, et Gutenberg – või kes see ka polnud – lammutas puutahvlid, kuhu enne trükikunsti leiutamistki oli tekste sisse lõigatud ja kust ka tõmmiseid tehtud, üksikuteks trükitahtedeks, mida ta peab individualismi kuulutuseks. Iga täht muutus sestpeale tähenduslikuks ja siiratavaks. Ja individualismi avalduseks muutus seeläbi ka iga trükis. See oli otsekui isiksuse pitsere, kinnistunud jälg (muide, "pitser" viitab samale, millele ka "trükis", sissepressitud jäljele – vrd. vene k. печать). Eesti trükis on ühtlasi Eesti individualaalsuse, eripärasuse kuulutus. Ja seepärast, mida rohkem eesti trükiseid, seda rohkem eripärasuse kuulutusi.

Friedell nägi aga ka trükikunsti pahupoole: iga tiražeerimine peidab endas ühtlasi nivelleerimist ja standardiseerimist. Kellegi eripära võib muutada või muudetakse mehaaniliselt kõigile kehtivaks. Meiegi teame, et on trükiseid, mida peaksime häbenema ja nii mõnelgi "trükitud Eestil" pole midagi pistmist sellega, kes me olla tahaksime. Kuid sellest varjupoolest saab üle üha uute ja uute vaimutoodete juurde ja pealetrükkimisega, lootuses, et trükikultuuri huumuskiht toidab üksnes viljakat mõtet ja lämmatab tühise ning kahjuliku.

TEENUSE KVALITEET TULEMUSLIKKUSE HINDAMISEL

prof. AIRA LEPIK
TPÜ infoteaduste osakond

Teadusraamatukogu väärtust on traditsiooniliselt mõõdetud suuruse, mahu, kulutuste jms. näitajate järgi, nüüdisajal on aga üha olulisem raamatukogu tegevuse tulemuslikkuse analüüsimisel hinnata kasutaja rahulolu (*customer satisfaction*) ja teenuse kvaliteeti (*service quality*). Käesolevas kirjutises antakse ülevaade teenuse omadustest, kvaliteedi määratlustest ning kvaliteediuuringutes rakendatavast SERVQUAL-kontseptsioonist, selle meetoodika kasutamise kogemustest teadusraamatukogude teenuste kvaliteedi hindamisel Ameerika Ühendriikides ning analüüsitakse teenuse kvaliteedi rolli raamatukogu tegevuse tulemuslikkuses.

Mis on teenuse kvaliteet?

Teenuse kvaliteedi defineerimisel pole ühte kindlat seisukohta, kuid määratluses esitatud seisukohtades (Franklin, Nitecki, 1999) on ühendavaks teesiks teenuse kvaliteedi subjektiivsus ja kasutaja kaasatus – s.t.

- teenuse kvaliteet kui tarbijakeskne mõiste, mis lähtub tarbija arusaamast ja nõudmistest teenuse kohta;
- teenuse kvaliteedi subjektiivsus, sõltuvus tarbijast ja teenust pakkuva/vahendava personali professionaalsusest;
- teenuse kvaliteedi suhtelisus, tarbija eriomaste vajaduste järgi vormitud kvaliteet;
- teenuse kvaliteet on tarbija ootuste ja ettekujutuste täitmise ulatus teenuse osutamise protsessis või pärast seda. Teenuse kvaliteet kui ootuse ja tegelikult tajutu vastavus;
- nõudmised teenuste kvaliteedile ja kvaliteedi-ootuste kujunemine (maine, nähtava potentsiaali väljendus, esindustegevus jne.).

Teenuse kvaliteedimääranguid raskendavad teenuse omadused (Kotler, Andreasen 1991, 391–392) –

- immateriaalsus (*intangibility*) – teenus ei ole kombatav, teenus on usalduskaup (raskused visualiseerimisel ja esitlemisel, võimatu ladustada, kasutajal puudub võimalus teenust füüsiliselt tajuda);
- välisteguri kaasatus (*inseparability*) – teenus ja tema kasutamine on lahutamatud, tegemist on nii välisteguri kui ka teenuse kasutaja kaasamisega (*customer involvement*). Teenus on sõltuv kasutajate soovidest ja vajadustest ning seega on kasutajal

võimalus mõjutada teenuse osutamise protsessi ja sellega kogu teenuse kvaliteeti;

- kaduvus (*perishability*) – kasutamata teenust ei saa säilitada, puudub võimalus teenust ladustada ja n.-ö. ette toota. Puuduv ladustamisvõimalus sunnib aktiivselt kasutama turundustegevuse võtteid, et tagada pakkumise ja nõudluse suurim võimalik ühisosa;

- eritekkelisus (*heterogeneity*) – teenus on individuaalne, seega on oluline teenuse osutaja potentsiaali kohandamine kindlale kasutajale ja tema vajadustele. Teenuse individuaalsusega kaasneb suur inimteguri mõju teenusele ja sellest tulenevalt ka kõrged nõudmised teenindavale personalile.

Paraku pole kindlat teenuse kvaliteedi määrangut, kuid mitme käsitluse analüüs (Hernon, Altman, 1998, Hernon, Nitecki, Altman, 1999), lubab teha mõningaid üldistusi raamatukoguteenuste kvaliteedidimensioonide osas – autorile tundub kõige olulisem Hernoni ja Altmani eristatud kolm tasandit raamatukoguteenuse kvaliteedi analüüsimisel ja hindamisel (Herman, Altman, 1996, 70-71): **ressursid** – informatsiooni sisu, **organisatsioon** – teeninduskeskkond ja ressursside vahendamisvõimalused, **personal** – teenuseid vahendavad inimesed.

Teenuse kvaliteedi määratlemiseks on oluline näha analüüsiprotsessi kestust, et oleks võimalik kaasata n.-ö. teenuse oodatud ja tegeliku kvaliteedi vaheliste lõhede teooria (*the gap theory of service quality*), mille on välja töötanud Parasuraman, Berry ja Zeithaml (Parasuraman, Berry, Zeithaml, 1985).

Teenuse oodatud ja tegeliku kvaliteedi vahelisi lõhesid võivad raamatukoguteenuse kvaliteedi määratlustes põhjustada:

- lõhe teenuse kasutaja ootuste ja teenusele raamatukogu juhtkonna poolt määratletud kvaliteedi vahel (põhjuseks võib olla näiteks sihtrühma(de) kvaliteedi-ootuste vähene uuritus või olemasolevate andmete väär tõlgendus);
- lõhe püüeldava kvaliteedi ja teenuse spetsifikatsiooni vahel (kasutaja ootusi on raske konkreetseks teenuseks "vormida", kvaliteedistandard vajab selgemat määratlust);
- lõhe teenuse kvaliteedi spetsifikatsiooni ja osutatud teenuse vahel (personali- ja potentsiaali-probleemid, tehnoloogia-väljaõpe-motivatsioon);

- lõhe teenuse osutamise ja turunduskommunikatsiooni vahel (tarbija ootused sõltuvad informatsioonist, mida raamatukogu on edastanud, teenuse tegelik kvaliteet ja kasutajatele turunduskommunikatsiooni abil edastatud informatsioon ei ole vastavuses);

- lõhe teenuse tegeliku ja oodatud kvaliteedi vahel (kasutaja ootused erinevad pakutud teenuse tegelikult kogetud kvaliteedist).

Kvaliteediootuse täitmise seonduv on analüüsiv omakorda teenuse kvaliteedimudelite kaudu. Arvestades asjaolu, et kasutaja toob teenuse osutamise protsessi kvaliteedi mõjurid, mida nimetatakse teenuse tarbija potentsiaali kvaliteediks, võiks raamatukoguteenuse kvaliteedi analüüsi juures oluline olla Meyer-Mattmülleri teenuse kvaliteedi mudel (Perens, 1998, 91-93). Mudeli põhjal konkretiseerub teenuse osutamise käigus selle kvaliteet, koosnedes omakorda neljast osakvaliteedist:

- teenuse osutaja potentsiaali kvaliteet (ruumide kujundus, töökohtade väljanägemine, töötajate kvalifikatsioonitunnistused vms.);

- teenuse tarbija potentsiaali kvaliteet (varasemad kogemused ja individuaalsus);

- protsessi kvaliteet (tarbija ja teenindaja omavaheine suhtlemine, teenindava personali koolitus ja motivatsioon);

- tulemuse kvaliteet (avaldumine kohe pärast teenuse osutamist või alles mõne aja pärast, kaudne tulemus).

Seega pole teenuse kvaliteet seotud ainult infotarbija soovide ja vajadustega, vaid pigem ootustega osutatava teenuse suhtes.

SERVQUAL – teenuse kvaliteedi mõõtmiseks

Teenuse kvaliteedi kompleksuse ja keerukuse tõttu on oluline leida need näitajad, mis peegeldaksid teenuse kvaliteedi eri aspekte. 1980-ndate aastate lõpust on nii turundusteoorias kui praktikas leidnud tunnustuse ja rakenduse Parasuramani, Berry ja Zeithamli arendatud kontseptsioon nimetusega SERVQUAL (lühend sõnadest *service* ja *quality*), mille põhjal jaotatakse teenuse kvaliteet viieks komponendiks (Berry, Parasuraman, Zeithaml, 1988):

- organisatsiooni füüsiline keskkond (*tangibles*) – kombatav, n.-ö. käega katsutav. Sisustus, seadmed, personali väljanägemine, teenuseid tutvustavad materjalid;

- täpsus ja korrektsus, usaldusväärus, usaldatavus (*reliability*);

- soov lahendada tarbijate probleeme ja kiirus, millega need probleemid lahendatakse, reageerimisvõimelisus, tundlikkus, paindlikkus, (*responsiveness*);

- kompetentsus (*assurance*) – kompetentsus, pädevus, teadmised, kogemused, usaldatavus, sõbralikkus, lahkus, respekt;

- sisseelamisvõime (*empathy*) – usaldusväärus, turvalisus, tarbija mõistmine, personali valmisolek lahendada tarbijate soove individuaalselt, hoolitsus, empaatia.

SERVQUAL-metoodika koosneb 22 küsimusest/arvamusest. Küsitletud väljendavad oma suhtumist esitatud arvamustesse ja hinnanguid konkreetsetele

teenustele, mida raamatukogus pakutakse või vahendatakse.

SERVQUAL-metoodika rakendamist on analüüsitud mitmetes 1990-ndate aastate käsitlustes (Coleman et al. 1997, Andaleeb, Simmonds, 1998, Stein, 1998), millest selgub, et raamatukoguteenuse kvaliteedi hindamisel on osutunud kõige olulisemaks usaldatavus, vähim seoseid nähakse raamatukogu füüsilise keskkonna ja teenuse kvaliteedi vahel.

SERVQUAL-metoodikat on enim kasutatud ülikooliraamatukogude teenuste kvaliteedi väljaselgitamisel (Nitecki, 1998, White, 2000). See metoodika ja tema kohandamine eri ülesannetega teadusraamatukogude vajaduste järgi on tunnustatud 1999. aastast (Cook, Heath, 1999). Ameerika Teadusraamatukogude Assotsiatsioonis (*Association of Research Libraries Statistics and Measurement Committee*) prioriteetseks tegevussuunaks.

Kokkuvõtteks

Raamatukogu turuedukus sõltub kasutaja rahulolust ja raamatukogus pakutavate või vahendatavate teenuste kvaliteedist. Raamatukogu tulemuslikkuse mõõtmisel on 1990-ndate aastatel põhjendatult pühendatud tähelepanu teenuse kvaliteedi mõõtmisele, kasutades selleks enim SERVQUAL-metoodikat.

Tulemuslikumaks võiks lähiaastatel kujuneda tasakaalustatud arvestuskaardi mõõtmistehnika kasutamine (*balanced scorecard measurement and reporting*), mille käigus mõõdetakse ja analüüsitakse organisatsiooni tulemuslikkust järgmiste arengute aspektidest:

- kasutaja perspektiivis (kasutaja arvamused ja hinnangud);

- sisemise võimekuse perspektiivis (organisatsiooni n.-ö. silmapaistmise prioriteetid);

- innovatsiooni ja õpivalmiduse perspektiivis (organisatsiooni suutlikkus tõestada ja luua väärtusi);

- finantsilises perspektiivis (organisatsioon omanike ja huvigruppide arusaamades).

Tasakaalustatud arvestuskaardi mõõtmistehnika on välja töötatud 1990-ndate aastate alguses (Kaplan, Norton, 1992), seda on kasutatud ka raamatukogu tulemuslikkuse mõõtmisel (Broady-Preston, Preston, 1999, Widebäck, 2000).

Edasised analüüsid keskenduvad enam raamatukogu tegevuse tulemuslikkuse komplekssele käsitlemisele.

KASUTATUD KIRJANDUS:

Andaleeb, S. ; Simmonds, P. (1998). Explaining user satisfaction with academic libraries: Strategic implications // *College and research libraries*, 59 (2), 156-167.

Broady-Preston, J. ; Presotn, H. (1999). Demonstrating quality in academic libraries // *New Library World*, 100 (1148), 124-129.

Coleman, V. ; Xiao Y. ; Bair, L. ; Chollett, B. (1997). Toward a TQM paradigm: using SERVQUAL to measure library service quality // *College and Research Libraries*, 58 (3), 237-251.

Cook, C. ; Heath, F. (1999). SERVQUAL and the Quest for New Measures. *ARL Bimonthly Report*, 207, 3 p. URL <http://www.arl.org/newsltr/207/servqual.html> (15.05.2000).

Franklin, B. ; Nitecki, D. (1999). *User satisfaction white paper* – Washington, DC : Association of Research Libraries.

Hemon, P. ; Altman, E.(1998). *Assessing Service Quality : Satisfying the Expectations of Library Customers*. Chicago : ALA, 1998

28. aprillist 21. maini oli Tallinnas Rotermani soolalaos avatud raamatuaasta näitus "Eesti raamat 1940–2000". Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Akadeemilise Raamatukogu koostatud ekspositsioon hõlmas ligikaudu 900 triikist. Avariilulitel lisandus jätkväljaandeid, valik raamatusarjadest, kogutud teoseid, kalendreid. Väliseesti triikiste väljapanek pakkus ülevaate eestlaste asukohamaades tegutsenud eesti kirjastuste ja organisatsioonide esmatruukis ilmumud, põhiliselt eestikeelsetest väljaannetest. Galeriil olid välja pandud raamatutemaatilised plakatid. Ekspositsioon oli uues ehitatud kronoloogiliselt, aastate sees temaatiliselt. Näitusekülastaja sai video vahendusel vaadata filmikatteid kirjandussündmustest, kirjanikest, Eesti Kirjanike Kooperatiivi lugu ning videofilm Eesti Rahvusraamatukogust. Ekspositsiooni täiendasid Uno Liiwaku, Piret Lotmani ja Aile Möldre vahetekstid.

Näitust kajastab elektronkataloog. Näituse kujundas Lennart Mänd ja kureeris Kalju Tammaru.

Koostajad RR-ist: Mihkel Volt, Kersti Tiik, Rita Enna, Katrin Männi, Helle Remmelt, Katre Riisalu, Tiina Undrits.

Koostajad EAR-ist: Anne Valmas, Tiia Eikholm, Tiina Koiva, Sirje Lauring Vaska.

Näituse teostamisele aitasid kaasa Tiiu Valm, Ivo Aavik, Anne Ainz, Ellen Allikas, Andrus Igalaan, Silvi Kurbel, Kaie Leesment, Mihhail Ottmaa, Kadri Possul, Tiiu Pukk, Eve Roosileht, Merike Saarepera, Eve Tang, Erich Ärmus ja paljud teised.

Fotol vasakult: Katre Riisalu, Kersti Tiik, Mihkel Volt, Helle Remmelt, Rita Enna, Katrin Männi, Lennart Mänd, Tiina Udrits.

Foto: Teet Malsroos

Hernon, P. ; Nitecki, D. ; Altman, E. (1999). Service Quality and Customer Satisfaction: An Assessment and Future Directions // The Journal of Academic Librarianship, 25 (1), 9-17.

Kotler, P. ; Andreasen, A. (1991). Strategic marketing for nonprofit organizations. 4th ed. Engelwood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall.

Nitecki, D. (1998). Assessment of service quality in academic libraries: Focus on the applicability of the SERVQUAL // Proceedings of the second Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services, 181-196. Newcastle upon Tyne, England : Department of Information and Library Management, University of Northumbria at Newcastle.

Nitecki, D. (1996). Changing the concept and measure of service quality in academic libraries // The Journal of academic librarianship 22 (3), 181-190.

Nitecki, D. (1997). SERVQUAL: Measuring Service Quality in Academic Libraries. *ARL Bimonthly Report*, 191, 2 p. URL <http://www.arl.org/news/191/servqual.html> (15.05.2000).

Perens, A. (1998). Teenuste marketing. – Tallinn : Külim.

Parasuraman, A.; Berry, L. ; Zeithaml, V. (1991). Refinement and reassessment of the SERVQUAL scale // Journal of retailing, 67 (4), 420-450.

Parasuraman, A. ; Zeithaml, V. ; Berry, L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research // Journal of marketing, 49 (1985) 4, 41-50.

Stein, J. (1998). Feedback from a captive audience : Reflections on the results of a SERVQUAL survey of interlibrary loan services at Carnegie Mellon University Libraries // Proceedings of the second Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services, 207-222. Newcastle upon Tyne, England: Department of Information and Library Management, University of Northumbria at Newcastle.

White, L. (2000, April 19). A Service Quality Survey at the University of Virginia Library. URL <http://www.lib.virginia.edu/staff/management-information/sq981.html> (15.05.2000).

Widebäck, G. (2000). Balanced scorecard and intellectual capital in a library : A strategic view // Proceedings of the third Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services, 259-264. Newcastle upon Tyne, England : Department of Information and Library Management, University of Northumbria at Newcastle.

Zeithaml, V. ; Parasuraman, A. ; Berry, L. (1990). Delivering Quality Service : Balancing Customer Perceptions and Expectations. New York : The Free Press.

NB! RK on varem põhjalikult tutvustanud *benchmarking'*ut kui tegevuse võrdlevat analüüsi, seekord tutvustatakse SERVQUAL-i meetodikat. Ootame ka lugejate arvamusi.

Toimetus

ORGANISATSIOONILINE ANALÜÜS RAAMATUKOGUS

MERIKE POLJAKOV

TÜR

Tänapäeval, kui raamatukogutöö iseloom on tunduvalt teisenenud, muutub järjest olulisemaks ka oma töö teadlik planeerimine. Iga planeering põhineb aga analüüsil. Mis on analüüs ja miks on analüüs vajalik?

Analüüs on organisatsioonis toimuva vaatlus ja uurimine ennustamiseks tulevikusuundi. Analüüsi-teooria eeldab, et käitumine minevikus on tulvil informatsiooni organisatsiooni tulevikutrendide kohta.

Raamatukogutööl puudub veel kindel, ammandav tegevuse tulemuslikkuse mõõt (vrd. äriühingutes kasum). Raamatukogud sõltuvad suurel määral teistest (näiteks ülikooli, kohaliku omavalitsuse jne.) rahaeraldise. Võib-olla just seetõttu peabki oma töö analüüsile rohkem tähelepanu pöörama, et näha, mida saab ise väiksemate kuludega ära teha ja millised võiksid olla rahateenimise võimalused. Eelkõige aga selleks, et oma tööd paremini organiseerida saavutamaks paremaid tulemusi.

Organisatsiooni kultuuri esimene samm on hinnata, kas on olemas piisav vajadus (sund) muutuda. Nii juhtkond kui ka töötajad peavad mõistma, et toimivatele muutustele reageerimata jätmine kujutab ohtu organisatsiooni arengule. Kui muutumise vajadus on aktsepteeritud, tuleb hinnata olukorda, seda analüüsida ning töötada välja edasimineku visioon, s.t. seada uusi nõudeid arvestavad eesmärgid. Edukas on vaid see organisatsioon, mis muutub koos keskkonnaga.

Analüüsi eesmärk on pakkuda kõigile raamatukogu käekäigust huvitatutele teatud süsteem informatsiooni kogumiseks, analüüsiks ja hindamiseks ning põhjendatud otsuste tegemiseks.

Organisatsioon, olles silmitsi raskuste või muutustega, võib valida olukorra analüüsiks ja muudatuste läbiviimiseks erinevaid teid. Üks neist on strateegiline käsitlemine ja planeerimine. Strateegilise käsitluse korral, erinevalt tavaplaneerimisest, on olulisel kohal olemasolevatest ressurssidest lähtuv, töötajate endi loovusele, intuitsioonile, arvamusele, kogemusele ja arengule orienteeritud ning teotahetele ja tegevusele suunatud protsess – üheaegselt nii muutuste subjektiks kui objektiks olemine.

Aeg muutub kiiresti ja organisatsiooni juhtimine on tänapäeval nii kompleksne, et juhid leiavad sageli, et

osa juhitavast väljub kontrolli alt, kui ei kasutata analüüsi, planeeringut ja kontrolli (kontrolli organisatsiooni arengu üle).

Analüüs ja planeerimine on organisatsiooni eduka tegevuse alused, parandavad harjumuspärasest tegevust ja süsteeme, mistõttu nendega tuleb pidevalt tegelda. Alternatiivi ei ole, õigemini, alternatiiviks on organisatsiooni hääbumine ja demokraatia arengu pidurdumine.

Analüüsi eelduseks on meeskonnatöö, kuna muidu kujuneks analüüs vaid ühe inimese arvamuseks. Ainult koostöö tulemusena tekib arvestatav subjektiivne tulem.

EELANALÜÜS

Et jõuda parema süvaanalüüsini, tuleb teha kõigepealt organisatsiooniline eelanalüüs (nii sisemiste kui ka väliste tegurite põhjalik uuring). See tähendab süstemaatilist info kogumist situatsioonide kirjeldamiseks ja mõistmiseks. Konteksti hindamisel tuleb lähtuda sellest, kuidas nähakse raamatukogu tegevust väljastpoolt. Eesmärk on jõuda probleemi määratlemiseni. Seejuures peab alati silmas pidama, et probleemi on raskem sõnastada kui lahendada.

Eelanalüüsi puhul on vaja analüüsida esmalt **sisemisi tegureid**. See on info kogumine ja reastamine. Erinevaid sisemisi situatsioone ei pea kirja panema tähtsuse järjekorras, sest vahel on neid korrapealt raske järjestada. Mitmeti analüüsides kerkivad probleemsed valdkonnad esile.

Sisemiste faktorite puhul tuleb aga enesekriitiliselt panna kirja kõik põhjused selgitamiseks, mis on valesti tehtud või millele tuleks tähelepanu pöörata. Iga juhtumi puhul on erinev lähenemine, küsimusi on mitmesuguseid, kuid eksisteerib siiski põhimõtete raamistik, mida saab järgida kõikvõimalike juhtumite puhul.

Väike meelepea:

- defineeri oma tegevuse objekt selgelt,
- defineeri tegevuse aspektid,
- hinda vajadused (esialgu finantse arvestamata),
- vii läbi uuringud,
- arenda välja tegevuse taktika; arvesta, milliseid meetodeid kasutad,
- koosta täpne taktikaline plaan,
- hinda aja ja ka raha kulu – oluline on, et kavandatu toimuks täpse ajagraafiku järgi,
- tea, mida tahad teha, keda millistel tööoperatsioonidel rakendada, kus tegevus toimub (oma osakonnas, raamatukogu teistes osakondades, teistes raamatukogudes või koostöös kellegagi),
- koosta rahaliste tööde eelarve,
- uuri seniseid selle ala kordaminekuid, anna hinnang (nii oma osakonnas tehtule kui ka teiste raamatukogude kogemustele),

- hinda resultate,
- analüüs on süsteemse töö aluseks,
- hinnates olukorda, tuleb ühtlasi viia vastavusse soovid ja võimalused ning alles siis püstitada eesmärgid.

Sisemiste tegurite reastamise järel tuleks raamatukogul selgitada organisatsiooni mõjutavad **välised tegurid**. Väliste faktorite puhul tuleb tihti tähelepanu pöörata ka subjektiivsetele asjaoludele: kes on kellega seotud ja kes kelle huvisid esindab. Samas ei tasu alahinnata objektiivsete tõsiasiade tähtsust.

Eelanalüüsi läbiviimine

Sisemised tegurid	Välised tegurid
	Haridus- poliitiline aspekt
	Makromajand. aspekt
	Poliitiline aspekt

Probleem

Eelanalüüsile järgneb sugugi mitte vähemoluline osa – organisatsiooni probleemi(de) selgitamine.

Probleemi puhul on vajalik mõelda:

- probleemi määrangule,
 - probleemi olemusele (enda ja kõrvalseisja pilgu läbi),
 - kus ja millal probleem ilmneb?
 - kes on sellega seotud?
 - miks see on raamatukogu, osakonna ja konkreetsete sihtgruppide jaoks probleem?
 - põhjuste-probleemide analüüsile – mida on raamatukogu, osakond valesi teinud?
 - vajaduse ja võimaluse korral sisemiste gruppide – töötajate (personali) – ja väliste sihtgruppide (õppejõud, tudengid) arvamuste võrdlemisele. Praegusel infotehnoloogia arengu etapil on vajalik võrdlemine läbi viia.
- Eelanalüüsi tulemusena peab olema selge, kes on probleemi osalised või mis on selle põhjused. Kui probleem on määratletud, selgub ka see, mida peaks muutma ja mida soovitakse saavutada.

SWOT-ANALÜÜS

Eelanalüüs tehtud, on vaja selgitada, millised on raamatukogu tugevad ja nõrgad küljed, millised tegurid ergutavad, millised aga piiravad organisatsiooni arengut. Üks efektiivsemad võimalusi selleks on SWOT-analüüs.

SWOT on ingliskeelsete sõnade *strengths, weaknesses, opportunities, threats* esitähedest moodustatud lühend. Tõlkes tähendab see: tugevad küljed, nõrgad küljed, võimalused ja ohud.

SWOT-analüüs on suhteliselt lihtne, kompaktne ja vähe aega nõudev. Seda võib koostada mingi kindla olukorra, kavandatava projekti või üksikisiku kohta. SWOT-i tegemiseks pole üldjuhul vaja teha ulatus-

likke küsitlusi, piisab sellega seotud isikute arvamusest. Ideaalis kaasatakse ka sihtgruppide arvamused, kui see pole aga võimalik, peaks püüdma ennustada, mida sihtgrupid mõtleavad.

Antud juhul ei tarvitse SWOT olla niivõrd organisatsiooni tehniliste ja majanduslike tugevuste ja nõrkuste analüüs, kuivõrd just raamatukogu kui tervikorganisatsiooni töö seisukohalt lähtuva perspektiiviga leida lahendusi töö tõhustamiseks ja otsustarbekamaks planeerimiseks. See peaks alati eelnema iga programmi või projekti strateegilisele ja taktikalisele planeerimisele.

SWOT-analüüsi on käepärane koostada neljaosalise ruudustikuna, kus tugevad ja nõrgad küljed ning võimalused ja ohud on võrdluseks kõrvutatud.

Võimaluste baasil tuleks välja arendada edasise tegevuse plaan ning ohtude pool peaks märgistama ala, mida tuleb püüda vältida. Samas sõnastatakse eesmärgid ja missioon.

Täites ruudukesi ei maksa karta panna ühte ja sama mitmesse kohta – näit. koostamine võib olla nii tugevus – süsteemipärane, aga ka nõrkus – puudulik, vähene, süsteemitu, ent samuti võimalus.

SWOT-analüüs

Tugevad küljed	Nõrgad küljed
Võimalused	Ohud

Põhjalik hindamine hoiab ära samade vigade kordumise. Ühtlasi näitab selgemalt, millistest ohtudest peaks hoiduma, millised nõrgad kohad peaks proovima võimalusteks muuta ning arendada nendest võimalustest organisatsiooni tugevad küljed.

Kokkuvõttena SWOT-analüüsist peaks välja kooruma **võtmeküsimuste valdkond**.

Organisatsiooni missioon

Organisatsioonile on missiooni formuleering väga oluline, see kirjeldab tema otstarvet ning on vajalik, selleks et kõik organisatsiooni liikmed saaksid ühtse pildi organisatsiooni eesmärkidest ja filosoofiast. Iga osakonna ülesannete täitmine on osa raamatukogu eesmärkide täitmisest. Organisatsiooni missioon peab olema täidetav/teostatav, motiveeriv ja teistest eristatav / meid teistest eristav.

Harilikult pannakse missioon kirja ühe-kahe lausega.

Organisatsiooni missiooni sõnastamise järel peab püstitama kaugemad ja lähemad eesmärgid ning määratlema nende saavutamiseks sobivad teed ja vahendid. Nõnda ka raamatukogu osakondades, sest ei maksa unustada, et raamatukogu koosneb osakondadest – seega tehakse tööd ühise eesmärgi nimel.

Sõnastades missiooni ja püstitades eesmärgi peaksime vastama küsimustele: milleks üldse on vaja raamatukogu ja milleks on meie raamatukogu vaja Euroopa Liidule, Eestile, ülikooli(de)le, raamatukogu enda ja mina tasandi – minu jaoks.

TASANDID

EL-i tasand	Eesti tasand	Ülikooli tasand
Raamatukogu tasand	Mina-tasand	

Missiooni sõnastamine

Missiooni sõnastades peaks selguma, milleks on organisatsioon ellu kutsutud, kelle või mille vajadusi ta rahuldab ja millist tehnoloogiat või protsessi ta viljeleb.

Eesmärgid

Edukad organisatsioonid järgivad alati selgelt formuleeritud eesmärke. Neil on olemas visioon, mis kajastub juhtmõttes. Sellest tulenevalt kontsentreerivad nad oma jõu peamisele ja arendavad välja oma tugevad küljed. Just eesmärkide kaudu eristatakse prioriteetidid.

Iga organisatsiooni tegevuse eesmärk peab olema klientide (lugejate jt. sihtgruppide) vajaduste rahuldamine. Vajaduste ja nõudmiste muutudes ja arenedes muutuvad ka organisatsiooni väljunditele esitatavad nõuded.

Näide**EELANALÜÜS
Keskkonna analüüs****Sisemised tegurid**

1. Motivatsioon
2. Töötasu
3. Töötingimused
4. Koolitus

Välised tegurid**Makromajanduslik aspekt**

1. Maj.-poliitika
2. Ressursid
3. Tehnoloogia

Poliitiline aspekt

1. Ühinemine EL-iga
2. Võimuvõitlus

Hariduspoliitiline aspekt

1. Haridus pole väärtustatud

Probleemid

1. Nõrk materiaalne baas
2. Koolitus
3. Info liikumine
4. Juhtkonna osakondi puudutavad otsused

PROBLEEM

määrang olemus kus millal miks

mis valesti tehtud

SWOT-ANALÜÜS**Tasandid**

Ülikooli tasand Raamatukogu tasand Mina-tasand

Võtmeküsimused**Missioon**

Üks raamatukogu peamisi eesmärke on kindlaksmääratud sihtgruppide usalduse ja positiivse suhtumise saavutamine.

Peaesmärk võib jaguneda alaeesmärkideks, mis peavad olema konkreetsete ning kindlat ajaperioodi arvestavad.

Esmased ülesanded

Kavandades esmaseid ülesandeid, tuleb ära märkida tähtaeg ja vastutaja(d). Iga püstitatud alaeesmärk peab toetama raamatukogu laiemat missiooni.

Antud analüüs võiks olla mudeliks kõigile raamatukogudele, kes tahavad ajaga kaasas käia. Täielikuma analüüsi puhuks on peale niisuguse organisatsioonilise analüüsi vajalik raamatukogu arvuliste näitajate uurimine (lugejate arv, laenutuste hulk jm. numbriliselt mõõdetavad suurused) ning sihtgruppide arvamuste analüüs. Tõenäoliselt võib kõiki neid analüüside tulemusi kõrvutades teha märksa tulemusrikkamaid järeldusi.

Samasuguse mudeli järgi on artikli autor viinud läbi analüüsiseminari Tartu Ülikooli Raamatukogus ja "Midrimaa" lasteaias.

Kasutatud kirjandus

1. Amer, A. Strateegiline juhtimine. – Tartu, 1998. – 97 lk.
2. Avalikud suhted – mis need on? – Tallinn, 1997. – 107 lk.
3. Suhtekorralduse käsiraamat, Eesti Suhtekorraldajate Liit. – Tallinn, 1998.
4. Raudsepp, V. Finantssituatsioonid : püstitus ja analüüs. – Tartu, 1998. – 145 lk.
5. Siimon, A., Vadi, M. Organisatsioon ja organisatsioonikultuur. – Tartu, 1999. – 269 lk.
6. Türk, K. Personali juhtimine ja eestvedamine. – Tartu, 1999. – 296 lk.
7. Vihalem, A. Marketing, hind, müük, reklaam. – Tallinn, 1996. – 163 lk.
8. Vadi, M. Organisatsioonikäitumine. – Tartu, 1997. – 330 lk.
9. PR-Koffer Öffentlichkeitsarbeit für Bibliothek. 1994.
10. Öffentlichkeitsarbeit und Werbung. Frankfurt, 1994. – 103 lk.

TÖÖSTUS- SPETSIALISTIDE INFOVAJADUSED

AIKI TIBAR

TTÜR, teadur

1999. aastal viisin läbi uuringu tööstusspetsialistide infovajaduste väljaselgitamiseks. Uuringus osales 27 spetsialisti 16-st edukast ettevõttest (konkursi Tööstuse TOP 50 laureaadid 1998. a. Tallinnas ja Harjumaal), mis kuulusid oma tegevusalala järgi järgmistesse tööstusharudesse: toiduainetööstus, keemiatööstus, energeetikatööstus, transpordivahendite tootmine, mööblitööstus, elektrotehnika- ja elektroonikatööstus, tekstiilitööstus. Uuringus osalesid spetsialistid eri juhtimistasanditelt, näiteks peadirektor, marketingi- ja ekspordidirektor, tootmisdirektor, peainsener, tootearendusjuht, kvaliteedijuht, ostujuht, infojuht, juhtivinsener, tehnoloog jt.

Andmete kogumiseks spetsialiste intervjueriti. Infovajaduse väljaselgitamisel kasutati kriitiliste edutegurite kontseptsiooni.

Kriitiliste edutegurite kontseptsioon

Kriitiliste edutegurite kontseptsiooni on juhtimisalas kirjanud tutvustanud D. Ronald Daniel (1961) ja edasi arendanud John F. Rockart (1979). Rockart (1979, 85) märgib, et kriitilised edutegurid on need tegevusalad, mida peab tegema hästi, et kindlustada ettevõtte eesmärkide saavutamine. Leidecker ja Bruno (1984, 24) pakuvad välja järgmise definitsiooni: kriitilised edutegurid on need näitajad, tingimused jne., mida õigesti toetades või juhtides võib tõsta ettevõtte konkurentsivõimet teatud tööstusharus. Rockart (1979, 88) märgib, et kriitilised edutegurid on ettevõtet ja juhiti erinevad. Kriitilisi edutegureid on seotud vas-

tava tööstusharu, ettevõtte olukorra ja keskkonnateguritega. Iga organisatsiooni olukord muutub aeg-ajalt, ja tegurid, mida juhid teatud ajahetkel käsitlevad kui tavalisi, võivad teisel ajahetkel muutuda kriitilisteks eduteguriteks.

Kriitilised edutegurid ja infovajadus

Intervjuude abil selgitati välja kriitilised edutegurid, lähtudes spetsialisti tööülesannetest ning infovajadus seoses nende teguritega. Spetsialistide nimetatud kriitilised edutegurid võis jagada ühesteistkümmesse rühma: turundus; kvaliteedijuhtimine ja kvaliteeditagamine; tootearendus; tehnoloogilised uuendused; efektiivsus; keskkonnasäästlik tehnoloogia ja keskkonnajuhtimine; töökorraldus ja juhtimine; finantsid; personal; infosüsteemide arendamine; juurdepääs teabele. Spetsialistide edutegurite ja informatsiooni vajadus osutus järgmisteks.

• **Turundus.** Kõige enam nimetati turundusega seotud tegureid. Spetsialistid rõhutasid, et konkurents püsimiseks on vaja läbi viia turu-uuringuid, korraldada aktiivselt müügitööd, kiiresti reageerida nõudlusele, tunda konkurente, pidevalt jälgida tarnijaid ja hindu. Näiteks mööblitööstuse ettevõtte peadirektor nimetas ühe edutegurina turu nõudluse tundmist ja sihturgude ostuvõimet. Tootearendusjuht (transpordivahendite tootmine) ja tootejuht (keemiatööstus) märkisid, et üks edutegur on turusituatsiooni (ka konkurentide) tundmine.

Turunduse valdkonnas vajasisid spetsialistid informatsiooni turundustegavuse korraldamiseks ja

ettevõtte koha määratlemiseks vastavas tööstusharus. Selleks vajati näiteks statistilisi andmeid tööstusharu kohta tervikuna, informatsiooni konkurentide toodetest ja nende hindadest, samuti tarnijatest, andmeid ettevõtte finantside, turustuse ja käibe kohta. Tarbija soovide arvestamiseks viidi läbi turu-uuringuid, analüüsiti tarbijate reklamatsioone, samuti vajati andmeid sihturgude ostuvõime kohta. Olemasoleva turu säilitamise või uue turu hõivamisega seoses tuli kursis olla vastavate seaduste ning majandusliku ja poliitilise olukorraga.

• **Kvaliteedijuhtimine ja kvaliteeditagamine.** Teine suurem rühm tegureid oli seotud kvaliteediküsimustega: tervikliku kvaliteedijuhtimise süsteemi juurutamine ja arendamine, toodangu stabiilse kvaliteedi ja toote ohutuse tagamine, tooraine kvaliteedi range jälgimine, tootmisprotsessi ja äriprotsessi kvaliteedi, teeninduskvaliteedi ja töö kvaliteedi tagamine. Näiteks toiduainetööstuse spetsialistid nimetasid kriitiliste eduteguritena kõige enam toodangu kvaliteedi ja toiduohutuse tagamist. Uute tehnoloogiate grupi juht (elektrotehnika- ja elektroonikatööstus) nimetas ühe edutegurina tootmistingimuste osas infrastruktuuri loomist, et tagada toodangu stabiilne kvaliteet. Arendusjuht mööblitööstuse ettevõttest märkis, et toote kvaliteet sõltub materjalide kvaliteedist. Tehnoloog toiduainetööstuse ettevõttest rõhutas samuti, et toote kvaliteet sõltub tooraine kvaliteedist, seepärast tuleb toorainet rangelt jälgida.

Spetsialistid, kes vastutasid toodangu kvaliteedi eest toiduainetööstuses, vajasisid analüüsimeeto-

deid, kvaliteedisüsteemi käsitlevaid standardeid ning informatsiooni toorainetest ja nende omadustest, seadmete pesemis- ja desinfitseerimisainetest, informatsiooni sobivast aparatuurist ja seadmetest. Kvaliteedijuht tekstiilitööstuse ettevõttest aga vastutas ettevõtte tootmis- ja äriprotsessi kvaliteedi eest ning tema ülesandeks oli koos tegevjuhtkonnaga leida optimaalne struktuur ettevõtte allüksustele. Sellega seoses vajas kvaliteedijuht informatsiooni teiste ettevõtete restruktureerimise kogemusest, samuti äriprotsesside modelleerimise ja analüüsi käsiraamatuid ning kvaliteedisüsteemi käsitlevaid standardeid.

- **Tootearendus.** Tootearenduses peeti oluliseks uute mudelite ja materjalide tundmist, odavamate ja tervislikumate materjalide kasutamist, toote optimaalset hinda, projekteerimistarkvara kasutamist. Tootearendust kriitilise edutegurina nimetasid toiduainetööstuse, mööblitööstuse ja transpordivahendite tootmise ettevõtete spetsialistid. Näiteks tootearendusjuht (transpordivahendite tootmine) märkis, et üks edutegur on "sobiv toode sobivasse kohta optimaalse hinnaga". Peatehnoloog (mööblitööstus) rõhutas, et pakutav kaup peab olema nüüdisaegne. Tootearenduses pidasid suured ettevõtted (transpordivahendite tootmise ettevõtted, mööblitööstuse ettevõtte) oluliseks tarkvaraprogrammide kasutamist.

Tootearendus on tihedalt seotud turundusega. Seepärast vajasid spetsialistid informatsiooni turu sihtgrupi nõuete ja tarbijate arvamuste kohta, andmeid toodangu turustuse ja kasumi kohta. Oluliseks peeti informatsiooni konkurentide toodetest ja nende hindadest ning uuriti kogemusi ja suundi mujal maailmas. Samuti vajati informatsiooni ettevõtte tootmiskulude, uute mudelite ja tehnoloogiate, uute seadmete, materjalide ning toorainete ja nende omaduste, toodete hinna kujundamise kohta. Spetsialistid vajasid vastavaid standardeid, tehnilisi tingimusi, patendiinformatsiooni.

- **Tehnoloogilised uuendused.** See rühm sisaldab tegureid, mis olid seotud uute tehnoloogiatega, tootmisprotsessi paindlikkuse ja ohutusega. Spetsialistid märkisid,

et uute masinate ja seadmete valiku puhul peab arvestama nende kvaliteeti, tootmisvõimsust ja hinda. Näiteks tootmisdirektor (keemiatööstus) nimetas kriitiliste eduteguritena paindlikku tootmist, ka professionaalselt väljatöötatud ja rangelt järgitud ohutussüsteemi. Arendusjuht (mööblitööstus) märkis, et tehnoloogia peaks olema materjali- ja tööjõusäästlik.

Seoses tehnoloogiliste uuendustega vajasid spetsialistid informatsiooni ettevõtte tegevuspraktika kohta: toodete tehnoloogia, suhe investeeringute ja õnnetusjuhtumite vahel, tööohutus, efektiivsed juhised uute tootmisprotsesside juurutamiseks ettevõttes, toote kättesaadavus laos. Samuti vajati informatsiooni uute seadmete, nende omaduste ja hooldusvajaduse ning vastavate standardite kohta.

- **Efektiivsus.** Antud rühma edutegurid olid seotud energia tootmise ja kasutamise efektiivsuse (spetsialistid energeetikatööstusest) ning tööprotsesside efektiivsusega (kvaliteedijuht tekstiilitööstusest).

Seoses tootmistegevuse või tööprotsesside efektiivsuse tõstmisega vajasid spetsialistid ettevõttesisest infot: siia kuulub finantsinfo, tootmistegevus, elektrienergia tootmise ja tarbimise andmed, kütuse kasutamise kasutegur. Spetsialistid vajasid veel informatsiooni teiste ettevõtete kogemusest, uute seadmete ja tehnoloogiate, euronõuete, normide, standardite kohta.

- **Keskkonnasäästlik tehnoloogia ja keskkonnajuhtimine.** Antud rühma edutegurid olid seotud keskkonnakahjustuste vähendamisega. Neid edutegureid nimetasid energeetika-, keemia- ja toiduainetööstuse spetsialistid.

Spetsialistid pidid analüüsima ettevõtte tootmistegevust, heitmete mõõtmisandmeid, samuti välispartnerite kogemust. Informatsiooni vajati veel uute seadmete ja tehnoloogiate kohta, keskkonnakaitse alal, vastavaid keskkonnajuhtimisstandardeid ja euronorme.

- **Töökorraldus ja juhtimine.** Antud rühm hõlmab tegureid, mis olid seotud töö planeerimise ja organiseerimisega, ettevõtte organisatoorse muudatustega, struktuuriüksustele optimaalse struk-

tuuri leidmisega ning otsuste tegemisega. Näiteks peainseneri (toiduainetööstus) jaoks olid eduteguriteks töö otstarbekas organiseerimine ja planeerimine, mis võimaldab energiat kokku hoida. Uute tehnoloogiate grupi juhi (elektrotehnika- ja elektroonikatööstus) jaoks oli tähtis saadud informatsiooni alusel otsustamine ja sellele vastav tööprotsesside korraldamine.

Mitu juhti (peadirektor, tootmisdirektori asetäitja, marketingi- ja ekspordidirektor) vajas otsuste tegemiseks õigeaegset ja täpset statistilist informatsiooni. Spetsialistid uurisid ka välisfirmade kogemust tööprotsesside ja protsessiga kaasneva dokumentatsiooni liikumise juhtimisel. Vajati ka teavet koolitusvõimalustest ja juhtimisalast kirjandust.

- **Finantsid.** Finantside rühma edutegurid olid: ettevõtte püsivkulud; madalad tootmiskulud; tootmise omahind; ettevõtte toodangu müügi kasum; tarnijate hindade jälgimine; investeeringud kvaliteedijuhtimise süsteemi juurutamiseks, investeeringud toodete arendamiseks ja seadmete uuendamiseks.

Spetsialistid vajasid ettevõttesisest finantsinfot jm. (käive, kasum, saastemaksud, tootmistegevus, seadmete amortisatsioon, tootmise ja müügi proportsioonid). Samuti vajati teavet hindadest; laenudest, investeerimisvõimalustest ja -allikatest.

- **Personal.** Personali puhul peeti eduteguriks töötajate kvalifikatsiooni ja koolitust. Organisatsioonisisest töökultuuri nimetas edutegurina üks kvaliteedijuht toiduainetööstuse ettevõttest. Tootmisdirektor rõhutas, et tootmisprotsessi ohutuse tagamiseks on vaja spetsialiste koolitada. Energeetikatööstuse ettevõttes oli käimas personalikoolitus kõigil tasanditel ning tootmisdirektori asetäitja ja osakonnajuhataja rõhutasid vajadust personali täiendõppe järele, eriti seoses ettevõtte kujunemisega elektrit müüvast organisatsioonist teenindavaks organisatsiooniks. Koolitusvõimalusi vajati kõigil tasanditel nii töökohal kui väljaspool ettevõtet.

- **Infosüsteemide arendamine.** Nimetati järgmisi edutegureid: infosüsteemi vastavus ettevõtte

ÜLIKOOI- RAAMATUKOGU OSA TEABEALLIKATE OTSINGUS

OLGA KUDROVA

Läti Ülikooli Raamatukogu

vajadustele, süsteemi töökindlus ja kasutamise lihtsus, elektroonilise infosüsteemi loomine, ettevõtte tootmis- ja äriprotsessi juhtimiseks sobiva riist- ja tarkvara valimine, internetiühenduse tagamine.

• **Juurdepääs teabele.** Selleks et olla kursis uusima infoga, pidasid spetsialistid oluliseks juurdepääsu vajalikele infoallikatele ja kiiret teavet uutest infootsivõimalustest. Siinjuures peab märkima, et edutegurina rõhutasid seda eriti need spetsialistid, kes tundsid ennast ebakindlalt ettevõttevälise informatsiooni hankimisel (näiteks tootmisdirektor keemiatööstuse ettevõttest, insenerikeskuse direktori asetäitja transpordivahendite tootmise ettevõttest, kvaliteediteenistuse juht elektrotehnika- ja elektroonikatööstuse ettevõttest).

Infovajaduse laad

Eelneva ülevaate põhjal võib öelda, et peamised valdkonnad, mille kohta spetsialistid vajavad informatsiooni, on:

- * konkurendid, tarbijad, tarnijad ja muu turuga seotud informatsioon;
- * tehnoloogia: tootearenduse ja tehnoloogiliste uuendustega seotud informatsioon;
- * ressursid: informatsioon finantsside, tööjõu ja toorainete kohta;
- * reguleeriv informatsioon: seadusandlus, standardid, normid, patendid;
- * informatsioon majanduse ja poliitilise olukorra kohta.

Kriitiliste edutegurite kontseptsiooni kasutamine infovajaduse kindlaksmääramisel võimaldab välja selgitada spetsialistide jaoks prioriteetsed tegurid/tegevusalad ning infotarbimise soovid. Spetsialistide nimetatud edutegureid ja nendega seotud infovajadusi mõjutavad kõige otsesemalt ettevõtte tegevusala ja tooted, täidetavad rollid ja tööülesanded. Samuti sõltuvad nii edutegurid kui ka infovajadused ettevõtte tegevuse eesmärkidest.

Kasutatud kirjandus

Daniel, D. R. Management information crisis // Harvard Business Review. Vol. 39 (1961), p. 111–121.

Leidecker, J. K., Bruno, A.V. Identifying and using critical success factors // Long Range Planning. Vol. 17 (1984) no. 1, p. 23–32.

Rockart, John F. Chief executives define their own data needs // Harvard Business Review. Vol. 57 (March–April 1979) no. 2, p. 81–93.

Ülikooliraamatukogude lugejate vajaduste ja raamatukogude koostöö väljaselgitamiseks viis artikli autor läbi ankeetküsitluse kolmes Läti ülikoolis: Läti Ülikoolis, Daugavpils Pedagoogikaülikoolis ja Läti Põllumajandusülikoolis (Jelgavas).

Lugejatele jagati 600 ankeeti, tagasi saadi ja töödeldi 573 ankeeti. Vastanute hulgas oli 53 õppejõudu, 7 doktoranti, 65 magistranti, 436 esimese kuni viienda kursuse üliõpilast ja 12 muud lugejat. Küsitlusest selgus, et täiendava informatsiooni vajadus tekib loengute, seminaride, uurimistöö ja õpetamise käigus. See määrab, kas väljaandeid tellitakse õppimise, õpetamise või teadustööga seotud infovajadusest.

Uuring näitas, et õppejõud tellivad kirjandust peamiselt õpetamise ja teadustöö vajadustest lähtuvalt. Õpetamine on teoreetilise iseloomuga ja õppeprotsess sõltub õppejõu ettevalmistuse tasemest. Just loengus saadud informatsioonile tugineb üliõpilane ka kõigis teistes õppetöö vormides. Materjali esitamine loengul peab looma probleem-situatsiooni ja tekitama vajaduse teadmiste järele. Seetõttu on õppejõudude loenguteks valitud materjal eriti oluline.

Küsitluse käigus esitatud küsimusele, **millisel eesmärgil tellite kirjandust**, vastati:

– 88,7% õppejõududest kasutab raamatukogudest laenutatud välja-

andeid loengute ettevalmistamisel, – 69,8% neist on märkinud eraldi, et ka seminaride ettevalmistamises, – 88,7% õppejõududest märkis, et tellib teavikuid üldisemaks enesetäiendamiseks.

Õppejõudude kõrge protsent, kes tellivad väljaandeid seminaride läbiviimiseks, pole juhuslik, sest seminarid on tihedalt seotud loengute ja üliõpilaste iseseisva tööga. Just seminarid aktiveerivad üliõpilaste teadmiste omandamist. Seminari käigus kujundab õppejõud üliõpilastes aktiivset suhtumist ainesse, samuti uue informatsiooni otsimistarvet.

Loenguteks ja seminarideks ettevalmistamiseks ja üldiseks enesetäiendamiseks loevad õppejõud eri laadi ja tüüpi väljaandeid. Oma eesmärkide saavutamiseks pöörduvad pedagoogid teadus-, õppe-, populaarteadusliku, teatmekirjanduse jm. väljaannete poole.

Küsimusele, **millist tüüpi väljaandeid te kasutate**, vastasid õppejõud järgmiselt:

- 83% kasutab põhiliselt teadusväljaandeid,
- 34% kasutab vahel õppeväljaandeid,
- 58,5% tunneb sageli huvi perioodiliste väljaannete vastu.

Õppejõud kasutavad põhiliselt läti- ja venekeelseid väljaandeid, vastavalt 98,1% ja 94,3% vastanutest. Järgnevad inglise (62,3%) ja saksa (49,1%) keel. 7,5% õppejõududest loeb kirjandust teistes keeltes.

Küsimusele, **kust te saate teavet konkreetsete väljaannete kohta**, vastasid õppejõud:

- 85,0% saab sageli teavet neile vajalike väljaannete kohta bibliograafiaväljaannetest,
- 23,0% saab vahel infot sõpradelt,
- 30,0% saab vahel juhuslikult teada.

Raamatukogus kasutavad õppejõud vajaliku info leidmiseks kõiki pakutavaid võimalusi:

- 86,8% otsib kataloogidest ja kartoteekidest,
- 62,3% pöördub konsultatsiooni saamiseks bibliograafi poole,
- 62,3% kasutab koopiote valmistamise võimalust.

Raamatukogu püüab oma lugejaid informeerida kogudes olevatest väljaannetest. Selleks korraldatakse näitusi. 64% õppejõududest kinnitas, et külastavad uudiskirjanduse, temaatilisi jm. näitusi.

Õppejõudude hulgas on kõige nõutavamad psühholoogiaväljaanded – 32%, pedagoogikaalased – 34%, kirjandusteaduslikud üllitised ja ilukirjandus – 41,5%. Harvemini kasutatakse filosoofialaseid teavikuid – 49%, keeleteaduslikke – 30% ja majandus-alaseid 26%.

Varustamiseks üliõpilasi tänapäevase õppeinformatsiooniga, kasutavad õppejõud lisaks oma ülikooli raamatukogudele kõiki neile kättesaadavaid võimalusi: teisi raamatukogusid, raamatu-kauplusi, sõpru jne. Nii kasutab 77% õppejõududest teiste raamatukogude teenuseid. Neile on oluline küll informatsioon tervikuna, aga ka see, millist osa informatsioonist on üliõpilane suuteline omandama.

Küsimusele, **kust saavad üliõpilased teavet konkreetsete väljaannete kohta**, vastasid üliõpilased, et õppejõud on põhiline ühendav lüli üliõpilase ja käsitletava programmilise materjali vahel. Kui üliõpilane on hästi informeeritud ja suunatud, otsib ta vajalikku informatsiooni ka ise aktiivselt ja sihikindlalt.

Seega:

- 75,9% vastanutest saab sageli informatsiooni õppejõududelt loengu ja seminaride käigus,

- 52,3% vastanutest saab vahetevahel infot kursusekaaslastelt,
- 60,75% vastanutest saab informatsiooni sihipärase otsingu tulemusena.

Küsimusele, **mis eesmärgil te tellite kirjandust**, vastasid üliõpilased järgnevalt:

- 91% eksamiteks,
- 91,5% seminarideks,
- 86,7% kasutab väljaandeid pidevalt.

Esimese ja kolmanda kursuse tudengid kasutavad teavikuid rohkem seminarideks (90% üliõpilastest), teise ja neljanda kursuse üliõpilased (94%) aga rohkem eksamiteks valmistumisel.

Kui vaadelda, millist tüüpi väljaandeid üliõpilased tellivad, selgus, et olulisimad on õpikud ja õppematerjalid. Neid kasutab 83,7% vastanutest. Vähem kasutatakse teaduslikku kirjandust, selle poole pöördub vahetevahel 55% vastanutest. Perioodilisi väljaandeid kasutab sageli 35% üliõpilastest. Kursuste lõikes näitavad andmed, et õppematerjale kasutatakse sageli kõigil viiel kursusel. Säilitades suure huvi õppematerjalide vastu, kasutab teaduskirjandust neljandal kursusel vaid 31% ja viiendal kursusel 27% vastavalt kursuselt vastanutest. Üle 50% neljanda kursuse üliõpilastest kinnitas, et kasutab perioodilisi väljaandeid oma iseseisvas töös.

Üliõpilased loevad väljaandeid põhiliselt läti (97,7%) ja vene keeles (86,7%). Järgneb inglise keel, mida valdab veidi üle 50% tudengitest ja saksa keel 24,3 protsendiga. Teistes keeltes loeb 3,7% üliõpilastest.

Töötades kõrgkooli raamatukogus kasutab 94,2% üliõpilastest lugemissaali ja 75,4% kojulaenu-tust. Väljaandeid otsitakse nii traditsioonilistest kataloogidest ja kartoteekidest (75,4%), kui ka automatiseeritud süsteemist ALISE (21,1%). Käesoleval ajal läheb Läti Ülikooli Raamatukogu üle automatiseeritud süsteemile ALEPH 500. Internetist otsib kirjandust 11,2% küsitletutest, automatiseeritud süsteem ALISE töötab kõigis kolmes vaatluse all olnud raamatukogus. Vajadusel kasutab kopeerimisvõimalust 61,5% üliõpilastest.

Nagu näitasid uuringu tulemused, külastavad üliõpilased harva näitusi, seda teeb vaid 16,5% küsitletutest. Kuigi just uudiskirjanduse, temaatilistelt jm. näitustelt võib saada teavet raamatukogus leiduvate väljaannete kohta.

Uuringu tulemused näitavad, et erinevalt üliõpilastest tellivad magistrandid ja doktorandid kirjandust nii õppetöökse kui ka uurimistöökse.

- 93,8% vastanutest kasutab väljaandeid magistratöö kirjutamisel,
- 57,1% väitekirja koostamisel,
- 50% vastanutest kinnitas, et kasutab väljaandeid eksamiteks valmistumiseks,
- 48,6% kasutab neid pidevaks iseseisvaks töökse.

Sealjuures

- 54,2% saab teavet konkreetsete väljaannete kohta õppejõududelt ja kirjanduse loeteludest,
- 47,2% saab vahel teavet kursusekaaslastelt,
- 43,3% saab teada juhuslikult.

Nii nagu üliõpilasedki, kasutavad magistrandid ja doktorandid eri tüüpi väljaandeid: õppekirjandust, teaduslikke ja perioodilisi väljaandeid, ilukirjandust.

Kuid nende vajadus teaduskirjanduse järele on suurem:

- 61,1% küsitletuist kasutab teadusväljaandeid sageli,
- 75% säilitab huvi õppekirjanduse vastu ja pöördub sageli selle poole,
- 47,2% vastanuist tunneb vahel huvi perioodiliste väljaannete vastu.

Vastanute eri kategooriatel on erinev vajadus õppe- ja teadusväljaannete järele. Samal ajal on kõigil suur huvi perioodiliste väljaannete vastu. See tuleneb eelkõige asjaolust, et ajakirjades avaldatav informatsioon on aktuaalne, operatiivne ja tavaliselt varem trükkis avaldamata.

Magistrandid ja doktorandid, nagu ka teised vastanute grupid, loevad eelkõige läti (83,3%) ja vene (90,3%) keeles. 36,1% kasutab väljaandeid inglise ja 16,6% saksa keeles. Väljaannete otsimisel kasutab nendest 72,2% raamatukogu traditsioonilisi katalooge ja kartoteeke ja ainult 13,8% automatiseeritud süsteemi ALISE (milles kajastuvad kõik uued raamatu-

kogudesse saabunud väljaanded). Veel vähem, 9,7% on info-otsingul interneti kasutajaid. Ja ainult 12,5% magistrantidest ja doktorantidest tellib raamatukogus puuduvaid väljaandeid teistest raamatukogudest RVL-i teel.

Läbiviidud uuring lubas **diferentseerida infovajadused nende rahuldamise teest lähtuvalt** alljärgnevalt:

I. Infovajadused, mis rahuldatakse konkreetsetes õpperaamatukogus.

Võib järeldada, et kõrgkooli raamatukogu teeb kõik lugejate infovajaduste rahuldamiseks. Raamatukogus loob võimalused nii oma kogude traditsiooniliste kataloogide ja kartoteekide kui ka automatiseeritud süsteemi kasutamiseks, pakub valvebibliograafi teenuseid, aitab dokumentidest koopiaid valmistada, korraldab näitusi, loob tingimused lugemissaalides töötamiseks ja laenutab raamatuid koju.

84,7% magistrantidest ja doktorantidest töötab raamatukogu lugemissaalides, 66% võtab raamatuid koju ja 59,7% kasutab koopiaid valmistamise võimalust.

Uuring näitas, et küsimusele, **kas raamatukogu suudab rahuldada oma lugejate vajadusi**, vastati:

– 87,4% jätkab väljaande otsinguid teistes raamatukogudes, kui see puudub konkreetsetes raamatukogus,

– 13% teatas, et nad ei otsi väljaannet edasi.

Siit järeldub, et raamatukogu ei suuda rahuldada oma lugejate üha kasvavaid infovajadusi.

II. Infovajadused, mille rahuldamine on võimalik mitme raamatukogu ühiste jõupingutustega. Kui raamatukogu ei suuda objektiivsetel põhjustel lugeja nõuet täita, kasutatakse RVL-i teenuseid.

Küsimusele, **kas olete teadlik raamatukogudevahelisest laenu- tusest**, vastas 47%, et ei tea, mis on RVL ja ainult 23% kasutab RVL-i teenuseid.

See näitab, et raamatukogud ei informeeri lugejat RVL-i võimalustest ja vaadeldud raamatukogudes töötab raamatukogude-

vaheline laenus vahvasti. Uuringu andmetel otsivad Läti Ülikooli õppejõud ja üliõpilased vajalikke väljaandeid Riia raamatukogudes iseseisvalt. 80,5% vastas, et lisaks oma raamatukogule kasutavad nad Läti Rahvusraamatukogu teenuseid. Teistes raamatukogudes käib 43% küsitletutest. RVL-i teel saab trükist tellida vaid siis, kui see puudub Riia raamatukogudes. Samal ajal püüab raamatukogu täita need tellimused, mis koordineerimise tulemusena saavad teistest teaduslikest ja linnaraamatukogudest, näiteks Jelgavast, Daugavpilsist, Liepajast jm.

Ülikoolis küsitletutest kasutab 8% Läti Rahvusraamatukogu teenuseid, 56% teiste raamatukogude teenuseid. Daugavpils Pedagoogikaülikooli Raamatukogu ei kasuta kõiki RVL-i võimalusi, nende töötajad soovivad otsida vajalikku teavikut teistest raamatukogudest, kaasa arvatud Riia raamatukogust. Niisugust olukorda põhjendab raamatukogu alafinantseerimisega ning postiteenuste hinna tõusuga.

Läti Põllumajandusülikoolis küsitletutest kasutab Rahvusraamatukogu 25% ja teisi raamatukogusid Jelgavas külastab 34%. Raamatukogu kasutab oma lugejate vajaduste rahuldamiseks aktiivselt RVL-i teenuseid. Kuid põhilisteks partneriteks on välismaa raamatukogud. Küsitlus näitas, et kõrgkoolide raamatukogud on killustatud. Vastanud ei kasuta teiste ülikoolide raamatukogusid. Nad külastavad linna-, teaduslikke ja keskraamatukogusid, samuti rajooni ja külaraamatukogusid, kus vastuvõetud tellimused saadetakse koordineerimata edasi, kõige sagedamini Läti Rahvusraamatukogusse.

Seetõttu on tähtis ühtlustada ülikooliraamatukogude koostööd raamatukogudevahelise laenu- tuse süsteemis. Ülikooliraamatukogude fondid on mitmeerialakogud, mis temaatiliselt kattuvad ja täiendavad üksteist, täites nõnda ühelaadseid ülesandeid. Järelikult oli oluline määratleda kõigi kolme ülikooli jaoks ühine temaatika. Küsitluse tulemused näitasid, et raamatukogud saavad edukalt üksteise

kogusid kasutada paljudes valdkondades (filosoofia, psühholoogia, loodusteadused, matemaatika jne.).

Kirjanduse otsing Läti raamatukogudes on vajalik automatiseerida, trükiseid aga tellida RVL-i teel otse väljaande omajalt.

III. Infovajadused, mis täidetakse väljaspool ülikooli ja ülikooli raamatukogu.

Uute väljaannete või konkreetse temaatika tarve lahendatakse sageli mitteformaalsete kontaktide kaudu. Nii kinnitas 48% vastanutest, et kuuleb uutest väljaannetest sõpradelt ja 29%, et vahel saavad teavet raadiost, televisioonist, ajakirjandusest jm. allikatest. 13% küsitletutest ei pöördu konkreetse väljaande otsingul raamatukogusse, vaid kasutab teisi, neile olulisemaid teid (näit. sõbrad, kursusekaaslased, raamatukauplused).

Raamatukogudevaheline laenus täitis ja jääb täitma olulist rolli õppeprotsessi käigus ilmnevate infovajaduste rahuldamisel. Samas näitas küsitlus, et koostöö ülikooliraamatukogude vahel RVL-i abil kas puudub või on ebapiisav paljudel põhjustel. Siia kuuluvad Läti raamatukogude elektronkataloogi puudumine, RVL-i protsessid pole automatiseeritud, pole lahendatud ka postikulude tasumine, üldised finantsprobleemid jne.

Uus infotehnoloogia (ajakirjade e-versioonid, andmebaaside loomine elektroonilistel kandjatel) ei kaota traditsioonilisi töömeetodeid. Samas peab teenindus vastama lugejate uutele nõudmistele ja ühendama traditsioonilise teenindamise uue tehnoloogiaga, mis loob võimalused teenindamiseks uuel kõrgemal tasemel. Kui ülikooliraamatukogud ei oska ette näha oma lugejate vajadusi, pole valmis muutusteks ja koostööks, võivad nad kaotada oma tähtsuse ja ka lugejad. Infokasutajad hakkavad oma teadmishajadusi rahuldama väljaspool ülikooliraamatukogusid.

Vene keelest tõlkinud Kalju Tammaru

EESTIKEELSETE RAAMATUTE REKATALOOGIMINE

ANNE AINZ

RR, rekataloogimise talitus

Aastatel 1918–1940 ilmunud eestikeelsete raamatute bibliograafia on osa eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia programmist, mille koostamine on ajaliselt viimaseks jäänud kahel põhjusel:

- neist aastatest (alates 1924 kuni märts 1940) on olemas jooksevbibliograafia trükinimestikud ja “Eesti raamatute üldnimestik 1918–1923” (ilmus 1931);
- programmi kinnitamise ajal (1978) olid selle perioodi eestikeelsed trükised kõige tugevama ideoloogilise surve all.

INNOPAC-i evitamisega kaasnenud Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi otsus retrospektiivse rahvusbibliograafia osas nägi ette luua kõigepealt elektronkataloog, rekataloogides eestikeelsed trükised 1918–1940 otse INNOPAC-i. Kirjete konverteerimine eesti raamatute üldnimestikest ei olnud otstarbekas, kuna

- nimestikud pole omaaegse puuduliku sündesemplari ja kirjeldatavate teoste mahu muutumise tõttu täielikud. Nimestik aastatest 1918–1923 registreeris trükised alates 4-leheküljelistest, 1924–1933 alates 8-leheküljelistest, alates 1934 registreeriti trükiste arvu suurenemise tõttu vähemalt 10-leheküljelised väljaanded. Seetõttu on samalaadne materjal kord sisse võetud, kord välja jäetud. Hille Tamme andmetel puudub üldnimestikest umbes 4700 trükist (Tamme, 1985);

- trükiste rahvusbibliograafia tasemel kirjeldamine ja märksõnastamine nõuab *de visu* kataloogimist;

- projekti lisandusid aastad 1941–1944, millest nii nõukogude kui saksaegse raamatu bibliograafiad on eraldi ilmunud. Täiendamist ja parandamist vajavad

Raamatu aasta näitus “Eesti raamat 1940–2000”. Foto: Teet Malsroos

mõlemad, ka märksõnastamist ja autoriandmete lisamist.

Projekt käivitus 1999. a. veebruaris RR-is. Kõnesolevail aastail ilmunud eestikeelsete raamatute (sh. ka jätkväljaanded) kogumahuks on arvutuste põhjal pakutud 26 000–30 000 nimetust. Arvestatud on ka väljaspool Eestit (Nõukogude Liidus, Lätis, Soomes jm.) ilmunud eestikeelseid trükiseid.

Kõigepealt sisestatakse **Rahvusraamatukogus** leiduvad raamatud. Rahvusraamatukogu on vastutajaks kirjete õigsuse ja andmebaasi ammendamuse eest. RR-i kataloogitalitus võrdleb kirjeid peakataloogiga ja lisab põhikogu eksemplarikirjed. Hoiuosakondade töötajad kontrollivad raamatute tegelikku leidumust. Teised konsortsiumi raamatukogud lisavad RR-is sisestatud oma eksemplarikirjed, tagades traditsioonilise koondkataloogi. Niisuguse inventuuri käigus selguvad ka kõikvõimalikud näpuvead, mis erifondikuuluvusega raamatuid ühest hoiukohast teise suunates või rikutud raamatuid kataloogides on juhtunud. Küsitavustest, vigadest ja täpsustustest teavitavad tegijad üksteist ja kirjet annab kohe parandada.

Kuna Rahvusraamatukogu arhiivkogu põhiosa on paigutatud krono-

loogiliselt, valiti töö aluseks kronoloogiline printsiip ja alustati 1918. aastal ilmunud raamatute *de visu* kataloogimist. 2000. a. juuliks on jõutud järjega 1930. aastasse, mis tähendab, et kataloogitud on enamik aastatel 1918–1929 ilmunust, kirjeid on elektronkataloogi sisestatud 9500. Rahvusraamatukogu kõige varasem arhiiviosa ei ole kahjuks kronoloogiline ja selle kirjeldamine jääb projekti lõppu.

Rahvusraamatukogus arhiivkogu sisestamine on plaanitud lõpetada 2002. aastal, mõnevõrra võib see aeg pikeneda, kuna on lisandunud jätkväljaannete kataloogimine. Rekataloogimise talitus ühtlasi liigitab ning märksõnastab trükised. Samuti selgitab talitus välja kirjes ettetulevad isikuandmed, mille põhjal normandmete osakond teeb normkirjed. Siin on suureks abiks RR-i 30-aastane kogemus Eesti Vabariigi aegse ajakirjanduse analüütilisel bibliografeerimisel ja selles töös kogunenud andmestu. Arvestades massilist nimede eestistamist 1930-ndatel aastatel, pakub ekelektronkataloog üha täienevat teavet Eesti autorkonna nimemuutuste kohta. Eestiaegsed katkestatud järjepidevusega leksikonid ja tsensuuri tõttu moonutatud nõukogude teatme-

kirjandus on asendumas uute teatmeteostega, mis võimaldavad bibliograafidelgi oma tööd normaalselt teha. Ja ikka jääb marginaalseid autoreid, kellest ei ole midagi teada... vähemalt hetkel.

Elektronkataloogis on rekataloogitu kohe lugejate kasutuses. Lugejapoolsele kasutegurile lisandub raamatukogu oma, sest tagaside korras on võimalik saada ka lugejailt parandusi ja täiendusi. Seda ongi juba juhtunud. Kolleegid Riigiarhiivi raamatukogust on oma kogu korrastades leidnud trükiseid, mida ei leidu konsortsiumi raamatukogudes. Eriti suuri lünki töötab tulla põhikirjade, põhimääruste, kodukordade, aruannete jms. leidumuses. Kõik, kellel on kohalikke väikestruktureid, võiksid oma kogusid aeg-ajalt võrrelda INNOPAC-iga. Koostajad on tänulikud kõigi täienduste eest (rekat@nlib.ee).

Eesti kohaajaloo uurijad võiksid tähelepanu pöörata autori- (sh. ka kollektiivautorid, teisisõnu, organisatsioonid ja asutused) ja pealkirjaotsingu kõrval ka märksõnadele, mis pakuvad muu hulgas kohanimi algavaid organisatsioone.

Pisitrükised on elektronkataloogis leitavad nii rühmiti kirjeldatult (Ambla kiriku laululehed) kui ka individuaalselt (kui neid on olnud võimalik individuaalselt kirjeldada). Igas raamatukogus võib olla erinev praktika, seetõttu on pisitrükiste leidumust raske võrrelda.

Trükiste kõrval kirjeldatakse ka väikepaljundusi. INNOPAC annab võimaluse neist soovi korral eraldi kogumi teha.

Elektronkataloogis moodustuv andmebaas on aluseks nii tulevasele trükibibliograafiale kui ka elektroonilisel kandjal väljaandele. Trükibibliograafia koostamiseks on moodustatud toimetuskolleegium (Tiina Aasmann, Anne Ainz, Janne Andresoo, Kulla Jentson, Ülvi Kalpus, Mare Lott, Ene Vilipus), kuhu kuuluvad esindajad konsortsiumi raamatukogudest ja raamatuloolased. Nõuetekohaste retrospektiivbibliograafia nimestike genereerimiseks koostatakse tugiprogramm.

KASUTATUD KIRJANDUS

Tamme, Hille. Kui täielikult peegeldub eesti raamat "Eesti raamatute üldnimestikus?" // Keel ja Kirjandus (1985), nr. 6, lk. 361-363.

EESTI PERIOODIKA REKATALOOGIMINE

LUULE JOOST

RR, RB keskuse perioodika rekataloogimise töögrupp

Projekti eesmärk on Eestis kõigis keeltes ilmunud ajakirjade, jätkväljaannete ja väikelehtede rekataloogimine. Seega perioodika elektronkataloogi loomine USMARK-formaadis, mis sisaldab bibliikirjet, eksemplarikirjeid, UDK liike, märksõnu, iga jadaväljaande ajalugu ning seob raamatute, jätkväljaannete ja perioodiliste väljaannete kirjed INNOPAC-i elektronkataloogi. Töö käigus taotletakse perioodika andmebaasi vastavust kogude seisule.

Eeltööd algasid 1998. a. septembris. Tuli kindlaks määrata töö maht, tähtsajad, maksumus, RR-i osakondade tööülesanded, ELNET Konsortsiumi raamatukogude ülesanded ja teostatud tööde finantseerimine. Projekt hõlmab aastaid 1766–1994 (ajakirjad ja väikelehed), 1918–1997 (jätkväljaanded), 1944–1993 (väliseesti perioodika) ja 1675–1940 (võõrkeelne perioodika). Arvestasime umbes 5200 kirjega, s.o. umbes 27 000 aastakäigukirjet ja 600 000 eksemplarikirjet. Melloni Fond tasub projektis osalevatele raamatukogudele iga aastakäigu, jätkväljaannete puhul iga numbriga kaks eksemplarikirjet, s.o. umbes 300 000 eksemplarikirjet. RR-is tegeleb perioodika projektiga mitu osakonda ja talitust.

1. RB-keskuse perioodika rekataloogimise töögrupp: projekti koostamine, töö koordineerimine projektis osalevate osakondade ja teiste raamatukogude vahel, arvestus ja aruandlus; kirjade tegemine ajakirjadele, väikelehtedele (1941–1993) ja koondkirjete tegemine jätkväljaannetele (1945–1997) nimestike, kroonikate ja peakataloogi põhjal; Eesti Akadeemilise Raamatukogu

poolt konverteeritud kirjade sidumine loodava andmebaasi kirjetega; koopiate tegemine peakataloogikaartidest ja saatmine arhiivkogule, hoiu- ja normandmete osakonnale; ARK ja HO poolt töölehtedele tehtud märkuste ja paranduste sisestamine kirjesse, kirje lõplik viimistlus ja RR-is olemasolevate väljaannete aastakäikude kohta vastava välja (Lib has) täitmine; pärast kirje lõplikku valmimist peakataloogi ja lugejakataloogi templi "Vaata elektronkataloogist" panemine.

2. Hoiuosakond: leidumuse kontroll ja võrdlemine töökataloogiga, vajadusel aastakäigu täiskomplektide moodustamine ja kohaviitade täiendamine, teistesse osakondadesse deponeeritud perioodika kontroll ja eksemplarikirjete sisestamine andmebaasi.

3. Arhiivkogu: leidumuse kontroll ja võrdlemine arhiivkogu kataloogiga, vajadusel aastakäigu täiskomplektide moodustamine, kirje kontroll võrrelduna väljaandega (*de visu*); eksemplarikirjete sisestamine.

4. Rekataloogimise talitus: aastatel 1918–1944 ilmunud jätkväljaannete mono- ja koondkirjete sisestamine andmebaasi väljaannete põhjal (*de visu*); peakataloogikaartidest koopiate tegemine ja saatmine arhiivkogule, hoiu- ja normandmete osakonnale; RR-is olemasolevate väljaannete kohta välja (Lib has) täitmine; pärast kirje lõplikku valmimist peakataloogi ja lugejakataloogi templi "Vaata elektronkataloogist" panemine.

5. **Konverteerimistalitus:** koostab "Raamatukroonika" (1945–1991) alusel jätkväljaannete monokirjed, lisab generaalkataloogi järgi eksemplarikirjed ning paneb templi "Vaata elektronkataloogist".

6. **RB-keskuse raamatute bibliografeerimine:** jätkväljaannete monokirjete andmebaasi korrastamine, eripealkirjata monokirjete eksemplarikirjete tõstmine koondkirje taha, kasutades protseduuri *transfer attached records*, ning monokirje varjamine lugeja eest, sisestades kirje liigi väljale koodi "d"; eripealkirjaga jätkväljaannete eksemplarikirjete linkimine koondkirje juurde ning monokirjete korrastamine sidumaks neid koondkirjega seeriavälja kaudu.

7. **Normandmete osakond:** kirjete liigituse kontroll ja täiendamine, märksõnastamine (vajadusel *de visu*), autoriteetkirje koostamine perioodika väljaandjatele.

Projektis osaleb ka Eesti Akadeemiline Raamatukogu. Pärast Kääriku nõupidamist 10. veebruaril 1999. a. võeti vastu otsus, mille kinnitas RR-is 25. veebruaril toimunud nõupidamine: eestikeelse perioodika 1766–1940, väliseesti perioodika 1944–1993 ja võõrkeelse perioodika 1675–1940 konverteerib andmebaasi EAR. Sellega seoses muudeti esialgset projekti.

Tartu Ülikooli Raamatukogu on olnud projekti vaimseks toeks ja ka koordineerijaks perioodikakirjete koostamise alal ISBD(S) alusel, sest jutuks on tulnud Tartu ja Tallinna andmebaasi ühendamine. Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli, Tallinna Pedagoogikaülikooli, Eesti Põllumajandusülikooli, Eesti Kunstiakadeemia ja Muusikaakadeemia raamatukogu ja eelmainitud raamatukogude rolliks on lisada kirjetele oma eksemplarikirjed, kontrollida nende vastavust kirjele ja panna leidumus väljale 866, või korrastada kirjes olemasoleva leidumuse andmeid (EAR-i konverteeritud kirjetes).

Kirjete sisestamisega alustasime 18. jaanuaril 1999. Eksemplarikirjeid hakati tegema 1999. a.

sügisel. Tänapäevaks oleme jõudnud 1963. a. aastakäikude juurde (eesti- ja võõrkeelsed ajakirjad ja väikelehed). Kuigi otsustasime ajalehed sellest projektist välja jätta, on olude sunnil andmebaasi sisestatud ajalehtede kirjed alates 1990. aastast, millel on üldjuhul RR-i eksemplarikirjed alates 1994. aastast, EAR-i eksemplarikirjed aga kõikide aastakäikude kohta. Samas on kirje ja eksemplarikirjed saanud ajalehed, mis on olnud kord väikelehed, kord ajakirjad.

Kuna jätkväljaannete koondkirjete sisestamisega tegime algust alles 2000. a. veebruaris ning nende sisestamine on palju aeganõudvam, siis on jätkväljaannete koondkirjeid tehtud vaid u. 160 nimetusele. Kirjed on küll peaaegu valmis, kuid sugugi kõik neist ei ole veel saanud eksemplarikirjeid, läbinud arhiivkogus *de visu* kontrolli ja järelikult ei ole nad jõudnud veel normandmete osakonda lõpliku viimistluse staadiumisse. Kirje lõplikku viimistlust oleks hädasti vaja, kuna poolteise aasta jooksul on juurde tulnud oskusi, samas on ka tehtud uusi otsustusi ja muudatusi perioodilise väljaande USMARC-is kirjeldamises. Viimased juhendid jätkväljaannete kirjeldamise ning eksemplarikirjete kohta ilmusid alles 25. jaanuaril 2000. a.

2000. a. jaanuaris konverteeris EAR 1766–1940 perioodika andmebaasi, mis sisaldab eestikeelseid ajakirju, väikelehti ja ajalehti, kuid mitte jätkväljaandeid. Iga väljaande kohta on nii palju andmeid, et nad oleksid identifitseeritavad ja et neile oleks tahtmise korral võimalik eksemplarikirjeid teha. RR-is hakatakse sellele perioodile eksemplarikirjeid sisestama ilmselt järgmisel aastal. Ka kirje muudatusi ja täiendusi hakatakse EAR-is tegema 2001. aastal. Andmete konverteerimine oli aga hädavajalik selleks, et siduda omavahel ajalooliselt 1766–1940 ja 1941–2000. a. väljaanded.

Edaspidised tööd on planeeritud järgmiselt:

Käesoleva aasta viimases kvartalis loodame lõpetada 1940.–1993. a. eesti- ja võõrkeelsete ajakirjade ja väikelehtede kirjete koostamise ja

sisestamise andmebaasi. Seejärel alustame venekeelsete ajakirjade ja väikelehtede bibliografeerimist ajavahemikust 1940–1993. Samas jätkame jätkväljaannetega nii aastatest 1918–1944 kui ka 1945–1997 ja eksemplarikirjete lisamist eespool mainitud perioodidele.

Nagu uute projektidega ikka, ei osatud algul kõike ette näha. Seni ei ole veel andmebaasis väliseesti perioodikat 1944–1993. Samas on selgunud, et võõrkeelse perioodika tekstifaili ei ole võimalik konverteerida ja see tuleb käsitsi sisestada. Projekti ajakava tehes ei osatud sellega arvestada. Võimalik, et need tööd jäävad 2002. aastasse. Pettumuse valmistas ka see, et 1990–1993/1994 perioodika nimestikud ei olnud piisavalt täpsed, nad ei sisaldanud andmebaasi jaoks kõiki vajalikke andmeid. Ka kroonikates ja peakataloogis on kataloogimise põhimõtted aastatega muutunud, mis kajastub paraku ka rekataloogiate koostatava kirje esialgses kvaliteedis. Sellest hoolimata on eelmainitud allikad olnud väga suureks abiks. Koostöös arhiivkogu ja hoiuosakonnaga toimub pidevalt kirjete parandamine. Oodatust keerulisemaks ja töömahukamaks on osutunud ka eksemplarikirjete tegemine, eriti mitmesuguste lisade, konvoluutide ja jätkväljaannete puhul (ühe kirje taga võib olla sadu ja mõnel juhul ka tuhandeid eksemplarikirjeid), kus tuleb täita ka eksemplarikirje märkuste väljad ja teha linke. Praegu tundubki, et projekti kõige aeganõudvamaks, tähelepanu ja täpsust vajavaks tööks on eksemplarikirjed ja jätkväljaannete koondkirjed.

Kuna kirjeid on üle kantud INNOPAC-i andmebaasidest (rahvusbiblograafia keskuse, laenutuste ja deponeeringute, hiljem ka teiste ELNET-i raamatukogude andmebaasid), siis esineb praegu paratamatult dubletseid kirjeid. Perioodika rekataloogijad said küll ülesande need kohe, kui vastava nimetuseni jõutakse, üle kirjutada või lugejale nähtamatuks teha. Protse-duur iseenesest ei ole aeganõudev, kuid sageli on aeganõudev lühikirje põhjal tuvastada, millise väljaandega on tegemist, et selle eksemplarikirjeid kõige täiuslikuma kirje

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

2000/3-4

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

263. **Gladney, H. M.** Intellectual Property Rights Management for IBM Digital Library and infoMarket. - San Jose, 1996. - (eraldi pag.). RR.

264. **Kirjastot** 1998 : yleisten ja tieteellisten kirjastojen toiminta. - Helsinki, 1999. - 180 s. - Rööppealkiri rootsi, inglise keeles. TTÜ.

265. **Libraries** and librarianship in Thailand : from stone inscription to microchips. - Bangkok, 1999. - 133 p. EAR, RR.

266. **Libraries** in the Netherlands. - The Hague, 1998. - 35 p. RR.

267. **Something** for Everyone : Public Libraries and the Information Society : contributions and debate from the Pan-European Conference initiated by PubliCA 14 - 15 October 1999 in Copenhagen. - Copenhagen, 1999. - 43 p. RR.

268. **Transformation** in Ostmittel- und Südosteuropa und ihre Auswirkungen auf das Informations- und Dokumentationswesen : 28. ABDOS-Tagung, Zagreb, 10.-13. Mai 1999 : Referate und Beiträge. - Berlin, 1999. - 275 S. - (Veröffentlichungen der Osteuropa-Abteilung ; Bd. 25). TÜ.

269. **Viešųjų** bibliotekų plėtra : PHARE/OSI seminarų medžiaga = Public library development : the materials of PHARE/OSI seminars. - Vilnius, 1998. - 69 p. - Tekst vene, leedu, inglise k. RR.

*

270. **Bertot, J. C. ; McClure, C. R. ; Ryan, J.** Developing national network statistics and performance measures for US public libraries : issues, findings and recommendations // Performance Measurement and Metrics. Vol. 1 (2000) no. 1, p. 15-42. RR.

271. **Camarena, J.** A wealth of information on foundations and the grant seeking process // Computers in Libraries. Vol. 20 (2000) no. 5, p. 27-31. RR.

272. **Cullen, R.** Does performance measurement improve organisational effectiveness? : a postmodern analysis // Performance Measurement and Metrics (1999) no. August, sample issue, p. 9-30. RR.

273. **Curzon, S. C.** When disaster strikes : the fall and rise of a library // American Libraries. Vol. 31 (2000) no. 4, p. 64-69. RR.

274. **Ellis, R. D.** Trade union libraries in the People's Republic of China // The Library Quarterly. Vol. 69 (1999) no. 4, p. 446-475. EAR.

275. **Fuegi, D.** LIBECON2000 and the future of international library statistics // IFLA Journal. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 112-114. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

276. **Fuegi, D. ; Sumison, J. ; Ramsdale, P.** LIBECON2000 : millennium report announcement // Information Europe. Vol. 5 (2000) no. 1, p. 17-19. RR.

277. **Gorman, G. E.** Collecting data sensibly in information settings // IFLA Journal. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 115-119. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

278. **Grafstein, A. J.** The public library and the Internet : who has a right to what? // Internet Reference Services Quarterly. Vol. 4 (1999) no. 2, p. 7-19. EAR.

279. **Häkli, E.** Yliopistokirjastojen rahoitus tänään ja tulevaisuudessa // Signum. Vsk. 33 (2000) nro 2, s. 26-29. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

280. **Harris, E.** Librarians and e-commerce : making e-commerce work for you // IFLA Journal. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 129-131. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

281. **Huuhtanen, R.** Kokoelmien tason säilyttämistä yhteistyöllä // Signum. Vsk. 33 (2000) nro 2, s. 37-38. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

282. **Jackson, M. E.** Who gets to use what (and how all that is changing) // American Libraries. Vol. 31 (2000) no. 4, p. 42-43. RR.

283. **Kagan, A.** The growing gap between the information rich and the information poor both within countries and between countries : a composite policy papers // IFLA Journal. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 28-33. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

284. **Nilsson, S.** The future of libraries : faster, easier, more mobile // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 33 (2000) no. 1, p. 13-18. ERÜ, RR.

285. **Nurminen, T.** Tutkimusedellytyksiä kehitetään - peruspalveluresursea vähentämällä? // Signum. Vsk. 33 (2000) nro 2, s. 33-36. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

286. **Oppenheim, C.** Does copyright have any future on the Internet // J. of Documentation. Vol. 56 (2000) no. 3, p. 279-298. TTÜ.

287. **Perry, E. B.** Winning money : a team approach to grant writing // Computers in Libraries. Vol. 20 (2000) no. 5, p. 32-36. RR.

288. **Poll, R.** The house that Jack built : the consequences of measuring // Performance Measurement and Metrics (1999) no. August, sample issue, p. 31-44. RR.

289. **Rader, H. B.** Fundraising in academic libraries : the United States experience // The Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 13 (2000) no. 2, p. 93-99. TTÜ.

290. **Schmidt, K.** The association for college and research libraries conference : a report // Library Collections, Acquisitions and Technical Services. Vol. 23 (1999) no. 4, p. 493-501. EAR, RR, TÜ.

291. **Seadle, M.** Spoken words : [copyright in the networked world] // Libr. Hi Tech. Vol. 18 (2000) no. 1, p. 102-106. EAR.

292. **Still, J. ; Kassabian, V.** The Mole's dilemma : ethical aspects of public Internet access in academic libraries // Internet Reference Services Quarterly. Vol. 4 (1999) no. 3, p. 7-22. EAR.

293. **Stueart, R. D.** The economic crisis and other challenges in accessing to science and technological information in Asia // IFLA Journal. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 107-111. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

294. **Town, J. S.** Performance or measurement? // Performance Measurement and Metrics. Vol. 1 (2000) no. 1, p. 43-54. RR.

295. **Verho, S.** Uutta kirjastopolitiikkaa? // Kirjasto-lehti. Vsk. 93 (2000) nro 2, s. 10-11. EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

296. **Weislogel, J.** Elsevier science digital libraries symposium II : a conference report // Library Collections, Acquisitions and Technical Services. Vol. 23 (1999) no. 4, p. 459-467. EAR, RR, TÜ.

297. **Wilhelmsson, T.** Kirjastot yliopistojen arvomaailmassa // Signum. Vsk. 33 (2000) nro 2, s. 22-25. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

298. **Yontar, A. ; Yalvaç, M.** Problems of library and information science research in Turkey : a content analysis of journal articles 1952-1994 // IFLA Journal. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 39-51. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

TEATMEKIRJANDUS

299. **Eesti** raamatukogud : teatmik 1999 : eriala-, teadus- ja rahvaraamatukogud, raamatukoguorganisatsioonid . - Tallinn, 2000. - 111 lk. RR.

300. **Sauppe, E.** Dictionary of librarianship : including a selection from the terminology on information science, bibliography, reprography, higher education, and data processing : german - english : english - german. - 2nd revised and enlarged ed. - München [etc.], 1996. - XXIV, 388 p. RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

301. **Annus, E.** Eesti kalendrikirjandus 1720-1900. - Tallinn, 2000. - 197 lk. RR.

302. **Bibliotheken** in der literarischen Darstellung. - Wiesbaden, 1999. - 235 S. - (Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens ; Bd. 33). TÜ.

303. **Geschichte** des Bibliothekswesens in der DDR : Vorträge des 9. Jahrestagung des Wolfenbütteler Arbeitskreises für Bibliotheksgeschichte vom 6. bis 8. Mai 1996. - Wiesbaden, 1999. - 196 S. - (Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens ; Bd. 31). TÜ.

304. **Palladini, F.** La biblioteca di Samule Pufendorf : catalogo dell'asta die Berlin del settembre 1697 : con un prefazione in tedesco e la riproduzione anastatica dell'originale. - Wiesbaden, 1999. - 60 S. - (Wolfenbütteler Schriften zur Geschichte des Buchwesens ; Bd. 32). TÜ .

*

305. **Cole, J. Y.** Bicentennial backround "suitable apartments" : the library's buildings and spaces, 1800-2000 // Libr.of Congress : Information Bulletin. Vol. 59 (2000) no. 4, p. 83-85. EAR, RR, TÜ.

306. **Reese, W. S.** The rare book market today // The Yale University Library Gazette. Vol. 74 (2000) no. 3-4, p. 146-165. RR.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

307. **Kirjasto** koulussa : opas uuten koulu- ja oppilaitoskirjaston. - Helsinki, 1999. - 291 s. RR.

308. **Liechtensteinische Landesbibliothek.** Jahresbericht 1998 : beschlossen in der Sitzung des Stiftungsrates vom 23. Februar 1999. - Vaduz, 1999. - 29 S. RR.

309. **National Library of Ireland.** Report of the Council of Trustees of the National Library of Ireland for the year ended 31 December 1998. - Dublin, 1999. - 43 p. RR.

310. **National Library of Ireland.** Report of the Council of Trustees of the National Library of Ireland for the year ended 31 December 1997. - Dublin, 1998. - 35 p. RR.

*

311. **Cooper, M.** Public libraries and EU information // ASLIB Proceedings. Vol. 51 (1999) no. 10, p. 346-360. TTÜ.

312. **Häkli, E.** Mitä kansalliskirjasto haluaa olla vuonna 2003? // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 42 (2000) nro 1, s. 3-8. EAR, RR, TÜ.

313. **Kansalliskirjaston** strategia // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 42 (2000) nro 1, s. 9-10. EAR, RR, TÜ.

314. The **Keystone** principles : an actionplan for values-based librarianship // Coll. and Res. Libr. News. Vol. 61 (2000) no. 2, p. 103-104. TTÜ.

315. **Kuula-Bruun, M.** Ammatikorkeakoulukirjastot tietoyhteiskuntaa rakentamassa // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 42 (2000) nro 1, s. 15-18. EAR, RR, TÜ.

316. **Lombard, P. M. ; De Beer, J. F.** National libraries around the world 1998-1999 : a review of the literature // Alexandria. Vol. 12 (2000) no. 1, p. 3-32. RR.

317. **Mäkinen, R.** Yliopistokirjastot mullistuksissa Ruotsissa // Signum. Vsk. 33 (2000) nro 3, s. 60-63. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

318. **Tyckoson, D. A.** Of the people, for the people : public libraries serve democracy // American Libraries. Vol. 31 (2000) no. 4, p. 40-41. RR.

319. **Vavrek, B.** Is the American public library part of everyone's life? // American Libraries. Vol. 31 (2000) no. 1, p. 60-64. RR.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

320. **Directory** of courses in library and information studies in the U.K. and Ireland 1999/2000. - [s.l., s.a.]. - 55 p. TÜ.

321. **Journal of Library Administration.** Vol. 28, no. 3. The age demographics of academic librarians : a profession apart. - New York, 1999. - 84 p. RR.

*

322. **Bornæs, L.** The librarian's role undergoes a change // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 33 (2000) no. 1, p. 9-10. ERÜ, RR.

323. **Cargo, A.** Made for each other : nonprofit management education, online technology, and libraries // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 15-20. RR, TTÜ.

324. **Condron, L.** New department head's staff introduction survey // Cataloging & Classification Quarterly. Vol. 28 (1999) no. 3, p. 95-102. RR.

325. **Davies, R.** ISTAR : Information Society Training and Awareness Raising Networks // Information Europe. Vol. 5 (2000) no. 1, p. 14-17. RR.

326. **Dewald, N. a. o.** Information literacy at a distance : instructional design issues // The Journal of Academic Librarianship. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 33-44. RR, TTÜ.

327. **Donnelly, K.** Reflections on what happens when librarians become teachers // Computers in Libr. Vol. 20 (2000) no. 3, p. 46-49. RR.

328. **Edwards, H. M.** Managing multicultural staff in a South African University Library // IFLA Journal. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 25-27. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

329. **Ericson, A.** Young librarians well prepared for change // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 33 (2000) no. 1, p. 5-8. ERÜ, RR.

330. **Evans, B.** Letting the PC be the instructor // Computers in Libr. Vol. 20 (2000) no. 3, p. 40-44. RR.

331. **Gomez, J.** Human factors in the electronic technical services // The Acquisitions Librarian (1999) no. 21, p. 105-114. RR.

332. **Halverson, A. ; Volker, J.** Information literacy in the electronic arts library : strategies for the hybrid professional // IFLA Journal. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 120-122. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

333. **Harbo, O.** Towards a Danish LIS University : [Royal School of Library and Information Science, Copenhagen] // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 1, p. 5-11. TTÜ.

334. **Hart, R. L.** Collaborative publication by university librarian : an exploratory study // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 94-99. RR, TTÜ.

335. **Hitch, L.** Aren't we judging virtual universities by outdated standards? // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 21-26. RR, TTÜ.

336. **Jakubs, D.** Staffing for collection development in the electronic environment : toward a new definition roles and responsibilities // *Journal of Library Administration*. Vol. 28 (1999) no. 4, p. 71-83. RR.

337. **Jylhä-Pyykönen, A.** Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000-2004 : tausta ja toteutusta // *Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti*. Vsk. 42 (2000) nro 1, s. 11-15. EAR, RR, TÜ.

338. **Kekki, K.** Alan ammatillinen peruskoulutus uusiutui // *Kirjastolehti*. Vsk. 93 (2000) nro 2, s. 16-17. EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

339. **Kekki, K.** Education in the library field // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 33 (2000) no. 1, p. 19-20. ERÜ, RR.

340. **Koren, M.** Access 2000 - BOBCATSSS in Krakow : library schools explore intellectual property versus the right to knowledge // *Information Europe*. Vol. 5 (2000) no. 1, p. 3-4. RR.

341. **Lehmann, V.** Prison librarians needed : a challenging career for those with the right professional and human skills // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 123-128. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

342. **Lux, C.** Managing library staff from a different cultural background : the East-West conflict in Berlin // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 21-24. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

343. **Martell, Ch.** The disembodied librarian in the digital age // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 61 (2000) no. 1, p. 10-28. TTÜ.

344. **Martell, Ch.** The disembodied librarian in the digital age, part II // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 61 (2000) no. 2, p. 99-113. TTÜ.

345. **Masek, L. E.** Advice for teaching hands-on computer classes to adult professionals // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 3, p. 32-36. RR.

346. **Moran, B.** A millennial mosaic : a response to "The disembodied librarian in the digital age" // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 61 (2000) no. 2, p. 115-116. TTÜ.

347. **Muchin, J. A.** A librarian's self-education of financial terminology // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 13 (2000) no. 2, p. 90-92. TTÜ.

348. **Myllylä, R.** Oppisopimus koulutuksella ammattiin // *Kirjastolehti*. Vsk. 93 (2000) nro 2, s. 17-18. EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

349. **Nesbeitt, S. L.** Trends in Internet-based library recruitment : an introductory survey // *Internet Reference Services Quarterly*. Vol. 4 (1999) no. 2, p. 23-40. EAR.

350. **Peterman, T. W.** Elements of success at a traditional/virtual university : lessons learned from three years of growth in cyberspace // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 27-32. RR, TTÜ.

351. **Saunders, L.** Response to "The disembodied librarian in the digital age" // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 61 (2000) no. 2, p. 118-119. TTÜ.

352. **Savolainen, R.** Academic capital and information seeking career // *Svensk Biblioteks Forskning* (1999) no. nr 3-4, p. 5-19. RR.

353. **Sill, A.** Training for the new serialist // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 43 (1999) no. 4, p. 247-256. EAR.

354. **Stallings, D.** The virtual university : legitimized at century's end : future uncertain for the new millennium // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 26 (2000) no. 1, p. 3-14. RR, TTÜ.

355. **Watson-Boone, R.** Academic librarians as practitioner-researchers // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 85-93. RR, TTÜ.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

356. **Fuffe, R. C. ; Kobulnicky, P. J.** Negotiating the soul of the library : change management in information access and local collection development // *Journal of Library Administration*. Vol. 28 (1999) no. 4, p. 17-35. RR.

357. **Germain, C. A.** 99 ways to get those feet in the door : how develop a public relations campaign // *Coll. and Res. Libr. News*. Vol. 61 (2000) no. 2, p. 93-96. TTÜ.

358. **Hughes, C. A. ; Rockman, E. ; Wilson, L. A.** Communicating resource needs for successful library services // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 13 (2000) no. 1, p. 10-15. TTÜ.

359. **Janes, J.** Descriptive statistics : where they sit and how they fall // *Libr. Hi Tech*. Vol. 17 (1999) no. 4, p. 402-408. EAR.

360. **Jones, K. ; Kinnell, M.** The development of self-assessment tool-kits for the library and information sector // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 2, p. 119-135. TTÜ.

361. **Madison, O. M. A.** From journal cancellation to library strategic visioning faculty leadership // *Journal of Library Administration*. Vol. 28 (1999) no. 4, p. 57-70. RR.

362. **O'Farrell, J. P.** Measuring performance with library automated systems // *Libr. Hi Tech*. Vol. 18 (2000) no. 1, p. 75-81. EAR.

363. **Owens, I.** The impact of change from hierarchy to teams in two academic libraries : intended results versus actual results using Total Quality Management // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 60 (1999) no. 6, p. 571-584. TTÜ.

364. **Pors, N. O.** Statistics and teaching in departments of library and information studies // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 13 (2000) no. 1, p. 16-20. TTÜ.

365. **Rankin, J. E.** A decade of restructuring at Meriam Library, California State University, Chico // *The Bottom Line : Managing Library Finances*. Vol. 13 (2000) no. 1, p. 26-33. TTÜ.

366. **Stoffle, C. J. ; Fore, J. ; Allen, B.** Developing new models for collection development // *Journal of Library Administration*. Vol. 28 (1999) no. 4, p. 3-15. RR.

STANDARDISEERIMINE

367. **Hennen, T. J. jr.** Why we should establish a national system of standards // *American Libraries*. Vol. 31 (2000) no. 3, p. 43-45. RR.

368. **Marill, J. L.** A survey of standards for identifying serial items on the Internet // *The Acquisitions Librarian* (1999) no. 21, p. 83-91. RR.

KOMPLEKTEERIMINE

369. **Anderson, J. R.** Collection development in the electronic environment : shifting priorities : a conference report // *Library Collections, Acquisitions and Technical Services*. Vol. 23 (1999) no. 4, p. 443-449. EAR, RR, TÜ.

370. **Andrews, A.** Acquisition of young adult materials and the Internet : a review of eight sites // *The Acquisitions Librarian* (2000) no. 23, p. 117-127. RR.
371. **Bauer, K.** Book publisher sites on the Internet's World Wide Web // *The Acquisitions Librarian* (2000) no. 23, p. 35-48. RR.
372. **Chadwell, F. A. ; Brownmiller, S.** Heads up : confronting the selection and access issues of electronic journals // *The Acquisitions Librarian* (1999) no. 21, p. 21-35. RR.
373. **Cosgrove, J.** Information about authors on the Internet : sixteen great Web sites // *The Acquisitions Librarian* (2000) no. 23, p. 81-95. RR.
374. **Ellis, K. D.** Acquiring electronic journals // *The Acquisitions Librarian* (1999) no. 21, p. 5-19. RR.
375. **Findley, M.** Collection Management and Development Institute : a conference report // *Library Collections, Acquisitions and Technical Services*. Vol. 23 (1999) no. 4, p. 469-491. EAR, RR, TÜ.
376. **Gold, H.** Acquisitions, the Internet and the academic library // *The Acquisitions Librarian* (2000) no. 23, p. 71-80. RR.
377. **Grossman, C. R. S.** Between chaos and clockwork : organizing academic libraries for collection development // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 1, p. 119-126. EAR, RR, TÜ.
378. **Hunter, K.** Setting journal priorities by listening to customers // *Journal of Library Administration*. Vol. 28 (1999) no. 4, p. 91-103. RR.
379. **Lynden, F. C.** Budgeting for collection development in the electronic environment // *Journal of Library Administration*. Vol. 28 (1999) no. 4, p. 37-56. RR.
380. **Mattos, J. ; Yue, J.** Saving money by using online bookstores // *Computers in Libraries*. Vol. 20 (2000) no. 5, p. 42-47. RR.
381. **McAdam, S.** Selection/acquisition of non-book materials : videos, CD-ROMs, tapes, etc. // *The Acquisitions Librarian* (1999) no. 21, p. 125-145. RR.
382. **McFadden Allen, B.** Consortia and collections : achieving a balance between local action and collaborative interest // *Journal of Library Administration*. Vol. 28 (1999) no. 4, p. 85-90. RR.
383. **McNamara, C.** Electronic journals on the Internet // *The Acquisitions Librarian* (2000) no. 23, p. 63-70. RR.
384. **Merrill, J.** The Internet and classical civilization // *The Acquisitions Librarian* (2000) no. 23, p. 97-115. RR.
385. **Promis, P. ; Rawan, A.** Information resources development for electronic publications : an academic model // *The Acquisitions Librarian* (1999) no. 21, p. 51-69. RR.
386. **Schwartz, M. J. ; Kimball, S. J.** The Internet : an essential tool for Law Library serials acquisitions // *The Acquisitions Librarian* (1999) no. 21, p. 93-103. RR.
387. **Timmons, M. E.** The Association of American University Presses : the AAUP's Internet presence // *The Acquisitions Librarian* (2000) no. 23, p. 49-61. RR.
388. **Walsdorf, J. J.** How booksellers are employing electronic innovations to enhance collection development procedures // *Journal of Library Administration*. Vol. 28 (1999) no. 4, p. 105-117. RR.
389. **Webster, D.** Emerging responses to science journal crisis // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 97-102. EAR, ERÜ, RR, TÜ.
390. **Wilhite, M. G.** Acquisition of electronic access to information : more money, more records, more time // *The Acquisitions Librarian* (1999) no. 21, p. 37-49. RR.
391. **Wolf, M. T.** Collecting science materials from

developing regions : universal dilemma, collaborative solutions // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 2, p. 103-106. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

KIRJELDAMINE

392. **Cataloging and Classification Quarterly**. Vol. 27, no. 3/4. Maps and related cartographic materials : cataloging, classification, and bibliographic control. Part 2. - Binghamton, 1999. - XVIII, p. 229-463. RR.
393. **Names of persons** : national usages for entry in catalogues. - 4th revised and enlarged ed. - München [etc.], 1996. - 263 p. - (UBCIM publication ; New Series, vol. 16). EAR, RR.
- *
394. **Cary, K. ; Ogburn, J. L.** Developing a consortial approach to cataloging and intellectual access // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 1, p. 45-51. EAR, RR, TÜ.
395. **Cole, J.** The cataloging of digitized texts // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 28 (1999) no. 3, p. 45-54. RR.
396. **Dorner, D.** Cataloging in the 21st century - part 2 : digitization and information standards // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 1, p. 73-87. EAR, RR, TÜ.
397. **Frohnsdorff, G.** Facts of publication : cataloging problems posed by deceptive information // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 43 (1999) no. 4, p. 213-222. EAR.
398. **Reynolds, R.** Back to the future of AACR : re-tooling former cataloging practices to solve problems old and new // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 1, p. 21-31. EAR, RR, TÜ.
399. **Spillane, J. L.** Comparison of required introductory cataloging courses, 1986-1998 // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 43 (1999) no. 4, p. 223-230. EAR.

LIIGITAMINE

400. **Drabenstott, K. M. ; Roeber Dede, B. A. ; Leavitt, M.** The changes of meaning in subdivided subject headings // *Cataloging & Classification Quarterly*. Vol. 28 (1999) no. 3, p. 19-43. RR.
401. **Leininger, K.** Interindexer consistency in PsycINFO // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 32 (2000) no. 1, p. 4-8. RR, TTÜ.

KATALOOGID

402. **Bolin, M. K.** Catalog design, catalog maintenance, catalog governance // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 1, p. 53-63. EAR, RR, TÜ.
403. **Britten, W. a. o.** Access to periodicals holdings information : creating links between databases and the library catalog // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 1, p. 7-20. EAR, RR, TÜ.
404. **Chapman, A.** Revealing the invisible : the need for retrospective conversion in the virtual future // *Alexandria*. Vol. 12 (2000) no. 1, p. 33-43. RR.
405. **Leazer, G. H. ; Smiraglia, R. P.** Bibliographic families in the library catalog : a qualitative analysis and grounded theory // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 43 (1999) no. 4, p. 191-212. EAR.
406. **A longitudinal study of the effects of OPAC screen changes on searching behavior and searcher success** // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 60 (1999) no. 6, p. 515-530. TTÜ.

407. **Usability** testing : a case study // Coll. and Res. Libr. Vol. 60 (1999) no. 6, p. 552-569. TTÜ.

KOGUD

408. **Tartu Ülikooli Raamatukogu** töid XI = Veröffentlichungen der Universitätsbibliothek Tartu. - Tartu, 2000. - 224 lk. RR, TÜ.

*

409. **Ridley, D. R. ; Weber, J. E.** Toward assessing in-house use of print resources in the undergraduate academic library : an inter-institutional study // Library Collections, Acquisitions, and Technical services. Vol. 24 (2000) no. 1, p. 89-103. EAR, RR, TÜ.

410. **Wheeler, W. J.** Scanning book labels of contents : a preliminary report on costs and procedures // The Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 13 (2000) no. 1, p. 21-25. TTÜ.

KOGUDE HOID

411. **Eesti** raamatu seisund : projekt THULE : artiklite kogumik. - [Tallinn], 2000. - 62 lk. RR.

412. **National** program for the preservation of library collections. - Sofia, 1997. - 46 p. RR

413. **Probleme** der Bestandserhaltung in wissenschaftlichen Bibliotheken des Landes Sachsen-Anhalt : Beiträge zu einem Symposium der Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt in Halle veranstaltet am 24.11.1998. - Halle (Saale), 1999. - (Schriften zum Bibliotheks- und Büchereiwesen in Sachsen-Anhalt ; Bd. 78). TÜ.

*

414. **Gehret, C. L.** Preservation from a collection development perspective // The Acquisitions Librarian (1999) no. 21, p. 115-124. RR.

415. **Kern, K.** New directions in library binding : a conference report // Library Acquisitions and Technical Services. Vol. 23 (1999) no. 4, p. 451-458. EAR, RR, TÜ.

416. **Lavoie, B.** Meeting the challenges of digital preservation : the OASIS reference model // OCLC Newsletter (2000) no. 243, p. 26-30. RR, TÜ.

417. **Preiss, L.** Learning from disasters : a decade of experience at the National Library of Australia // International Preservation News (1999) no. 20, p. 19-26. RR.

LUGEJATEENINDUS

418. **Baker, B.** Can library service survive in a sea of change? // American Libraries. Vol. 31 (2000) no. 4, p. 47-49. RR.

419. **Betcher, A.** Strikeout or home run? : managing public access to the Internet // Computers in Libr. Vol. 20 (2000) no. 4, p. 28-33. RR.

420. **Crawford, J. ; Riley, S.** The ESEP Project at Glasgow Caledonian University and the implications for LIS evaluation // Performance Measurement and Metrics. Vol. 1 (2000) no. 1, p. 55-70. RR.

421. **Eyre, G.** School library service revisited : the management implications of delegated funding // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 32 (2000) no. 1, p. 33-43. RR, TTÜ.

422. **Folsom, S. L.** Out of the nest : the cataloger in a public service role // Library Collections, Acquisitions, and Technical services. Vol. 24 (2000) no. 1, p. 65-71. EAR, RR, TÜ.

423. **Jensen, M.** Intangiels - a comment on library interaction // Svensk Biblioteks Forskning (1999) nr 3-4, p. 39-49. RR.

424. **Marcella, R. ; Baxter, G.** Citizenship information service provision in the United Kingdom : a study of 27 case agencies // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 32 (2000) no. 1, p. 9-25. RR, TTÜ.

425. **Marcella, R. ; Baxter, G.** Information need, information seeking behaviour and participation, with special reference to needs related to citizenship : results of a national survey // J. of Documentation. Vol. 56 (2000) no. 2, p. 136-160. TTÜ.

426. **Shuh, B.** Coming soon : new options for protocol-based ILL management // National Libr. News. Vol. 32 (2000) no. 1-2, p. 7-8. RR.

427. **Siddiqui, M. A.** A statistical study of interlibrary loan use at a science and engineering academic library // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 43 (1999) no. 4, p. 233-246. EAR.

428. **Simon, S.** Bibliotek.dk - free access for everyone // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 33 (2000) no. 1, p. 11-12. ERÜ, RR.

429. **Stein, J.** Designing user satisfaction surveys for interlibrary loan services // Performance Measurement and Metrics (1999) no. August, sample issue, p. 45-61. RR.

LUGEMINE

430. **Grund, H. ; Heinen, A.** Wie benutze ich eine Bibliothek? Basiswissen, Strategien, Hilfsmittel. - München, 1995. - 270 S. TÜ.

431. **Volke, R.** Darstellung des Leseverhaltens an wissenschaftlichen Bibliotheken am Beispiel der Nutzung von medizinischen Fachzeitschriften an der Medizinischen Zentralbibliothek Magdeburg. - Halle (Saale), 1999. - 58 S. - (Schriften zum Bibliotheks- und Büchereiwesen in Sachsen-Anhalt ; Bd. 75). TÜ.

*

432. **Burnett, K. ; Dresang, E. T.** Rhizomorphic reading : the emergence of a new aesthetic in literature for youth // The Library Quarterly. Vol. 69 (1999) no. 4, p. 421-445. EAR.

BIBLIOGRAAFIA- JA INFOTÖÖ

433. **Megill, K. A. ; Schantz, H. F.** Document management : new technologies for the information service manager. - London [etc.], 1999. - XXIII, 191 p. - (Information services management). EAR, RR.

434. **Moving** toward more effective public Internet access : the 1998 national survey of public library outlet Internet connectivity. - Washington D. C., 1999. - VI, [106] p. RR.

435. **Penfold, S.** Change management for information services. - London [etc.], 1999. - XVI, 205 p. - (Information services management series). - Sisaldab bibliograafia ja registrit. EAR, RR.

*

436. **Armento, G.** Evaluating the MLA International Bibliography for Social Science content // The Library Quarterly. Vol. 69 (1999) no. 4, p. 446-475. EAR.

437. **Bridges, P. B. ; Morgan, S.** Fitting the pieces together : developing better service for end-users // Computers in Libr. Vol. 20 (2000) no. 3, p. 26-31. RR.

438. **Casey, C.** An analytical index to the Internet : dreams of utopia // Coll. and Res. Libr. Vol. 60 (1999) no. 6, p. 586-595. TTÜ.

439. **Chang, M.** An electronic finding aid using extensible markup language (XML) and encoded archival descripton (EAD) // *Libr. Hi Tech.* Vol. 18 (2000) no. 1, p. 15-27. EAR.
440. **Cole, C.** Inducing expertise in history doctoral students via information retrieval design // *The Library Quarterly.* Vol. 70 (2000) no. 1, p. 86-109. EAR.
441. **Ervin, J.** Dynamic delivery of information via the World Wide Web // *Libr. Hi Tech.* Vol. 18 (2000) no. 1, p. 55-60. EAR.
442. **Guenther, K.** Applying data mining principles to library data collection // *Computers in Libraries.* Vol. 20 (2000) no. 4, p. 60-63. RR.
443. **Hackenberg, J. M. ; Moody, M. K.** About the Web : selected magazines and journals for academic librarians // *Internet Reference Services Quarterly.* Vol. 4 (1999) no. 2, p. 79-93. EAR.
444. **Hirsch, S. G.** Children's relevance criteria and information seeking on electronic resources // *J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 50 (1999) no. 14, p. 1265-1283. TTÜ.
445. **Jantz, R.** An approach to managing vocabulary for databases on the Web // *Cataloging & Classification Quarterly.* Vol. 28 (1999) no. 3, p. 55-66. RR.
446. **Jordan, K. ; Conkling, T. W.** "Nuclear pants" and other Web queries : unexpected consequences of using the Web to promote a small, specialized collection // *Internet Reference Services Quarterly.* Vol. 4 (1999) no. 2, p. 43-49. EAR.
447. **Kiehl, C. A. ; Summers, E. H.** Comprehensive access to periodicals : a database solution // *Library Collections, Acquisitions, and Technical sevicees.* Vol. 24 (2000) no. 1, p. 33-44. EAR, RR, TÛ.
448. **Kitchens, J. D.** Clío's new clothes : electronic journals for history and some considerations for reference service // *Internet Reference Services Quarterly.* Vol. 4 (1999) no. 2, p. 69-77. EAR.
449. **Lamont, M.** Critical human factors in emerging library technology centers // *Libr. Hi Tech.* Vol. 17 (1999) no. 4, p. 390-395. EAR.
450. **Lazonder, A. W. ; Biemans, H. J. A. ; Wopereis, D. J. H.** Differences between novice and experienced users in searching information on the World Wide Web // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 6, p. 576-581. TTÜ.
451. **Madsen, M.** The national bibliography in the future : new recommendations // *Alexandria.* Vol. 12 (2000) no. 1, p. 45-50. RR.
452. **Matheson, A.** Digital dissertations in the United Kingdom // *LIBER Quarterly.* Vol. 10 (2000) no. 1, p. 63-65. RR.
453. **O'Donnell, F.** Reference service in an academic archives // *The Journal of Academic Librarianship.* Vol. 26 (2000) no. 2, p. 110-118. RR, TTÜ.
454. **Oppenheim, Ch. ; Selby, K.** Access to information on the World Wide Web for blind and visually impaired people // *ASLIB Proceedings.* Vol. 51 (1999) no. 10, p. 335-345. TTÜ.
455. **Place, E.** International collaboration on Internet subject gateways // *IFLA Journal.* Vol. 26 (2000) no. 1, p. 52-56. EAR, ERÛ, RR, TÛ.
456. **Quinn, B.** Exploring statistics and demography resources on the Web // *Internet Reference Services Quarterly.* Vol. 4 (1999) no. 1, p. 9-33. EAR.
457. **Robinson, L.** A strategic approach to research using Internet tools and resources // *ASLIB Proceedings.* Vol. 52 (2000) no. 1, p. 11-19. TTÜ.
458. **Smith, T. D.** Government serials on the Internet : challenges and opportunities // *The Acquisitions Librarian* (1999) no. 21, p. 71-81. RR.

459. **Trehub, A.** Creating fee-based online services : a new role for academic librarians // *Libr. Hi Tech.* Vol. 17 (1999) no. 4, p. 372-389. EAR.
460. **Waldhart, T. J. ; Miller, J. B. ; Lois Mai Chan.** Provision of local assisted access to selected Internet information resources by ARL academic libraries // *The Journal of Academic Librarianship.* Vol. 26 (2000) no. 2, p. 100-109. RR, TTÜ.
461. **Wen-Hua Ren.** Attending to the relational aspects of the faculty citation search // *The Journal of Academic Librarianship.* Vol. 26 (2000) no. 2, p. 119-123. RR, TTÜ.
462. **Wien, Ch.** Teaching online information retrieval to students of journalism // *ASLIB Proceedings.* Vol. 52 (2000) no. 1, p. 39-47. TTÜ.
463. **Williamson, A. P.** BUBL LINK / 5:15 : Smarter than the average search engine // *The Serials Librarian.* Vol. 37 (2000) no. 4, p. 37-50. RR.
464. **Zhang, Y.** Using the Internet for survey research : a case study // *J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 1, p. 57-68. TTÜ.
465. **Zheng Ye (Lan) Yang.** University faculty's perception of a library liaison program : a case study // *The Journal of Academic Librarianship.* Vol. 26 (2000) no. 2, p. 124-128. RR, TTÜ.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

466. **Eisenschitz, T. S.** Information transfer policy : issues of control and access. - London, 1993. - 175 p. RR.
467. **Ellis, D.** Progress and problems in information retrieval. - London, 1996. - XX, 220 p. TTÜ.
468. **Library Trends.** Vol. 48, N 1. Knowledge discovery in bibliographic databases. - Champaign, IL, 1999. - p. 1-281. RR.
469. **Library Trends.** Vol. 48, N 2. Progress in visual information access and retrieval. - Champaign, IL, 1999. - p. 283-524. RR.
- *
470. **Bar-Illan, J.** The Web as an information source on infometrics? : a content analysis // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 4, p. 432-443. TTÜ.
471. **Borlund, P.** Experimental componenets for the evaluation of interactive information retrieval systems // *J. of Documentation.* Vol. 56 (2000) no. 1, p. 71-90. TTÜ.
472. **Brophy, P.** Towards a generic model of information and library services in the information age // *J. of Documentation.* Vol. 56 (2000) no. 2, p. 161-184. TTÜ.
473. **Chen, C. ; Czerwinski, M. ; Macreide, R.** Individual differences in virtual environments - intrduction and overview // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 6, p. 499-507. TTÜ.
474. **Fuhr, N.** Probabilistic datalog : implementing logical information retrieval for advanced applications // *J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 1, p. 95-110. TTÜ.
475. **Haas, S. W. ; Grams, E. S.** A discussion of four questions arising from a content analysis of Web pages // *J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 2, p. 181-192. TTÜ.
476. **Hjørland, B.** Documents, memory institutions and information science // *J. of Documentation.* Vol. 56 (2000) no. 1, p. 27-41. TTÜ.
477. The **impact** of the Internet on information seeking in the Media // *ASLIB Proceedings.* Vol. 52 (2000) no. 3, p. 98-114. TTÜ.

478. **Järvelin, K. ; Ingversen, P. ; Niemi, T.** A user-oriented interface for generalised infometric analysis based on applying advanced data modelling techniques // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 3, p. 250-278. TTÜ.

479. **Johanssen, C. G.** Total quality management in a knowledge management perspective // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 1, p. 42-54. TTÜ.

480. **Landoni, M. ; Bell, S.** Information retrieval techniques for evaluating engines : a critical overview // *ASLIB Proceedings*. Vol. 52 (2000) no. 3, p. 124-129. TTÜ.

481. **Marcella, R. ; Baxter, G.** Citizenship information needs in the UK : results of a national survey of the general public by personal doorstep interview // *ASLIB Proceedings*. Vol. 52 (2000) no. 3, p. 115-123. TTÜ.

482. **Ørom, A.** Information science, historical changes and social aspects : a Nordic outlook // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 1, p. 12-26. TTÜ.

483. **Pors, N. O.** Information retrieval, experimental models and statistical analysis // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 1, p. 55-70. TTÜ.

484. **Soyeon, P.** Usability, user preferences, effectiveness, and user behaviors when searching individual and integrated full-text databases : implications for digital libraries // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 4, p. 499-507. TTÜ.

485. **Valente, A. ; Luzi, D.** Different contexts in electronic communication : some remarks on the communicability of scientific knowledge // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 3, p. 299-311. TTÜ.

486. **Vickery, B.** A century of scientific and technical information // *J. of Documentation*. Vol. 55 (1999) no. 5, p. 476-527. TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

487. **Kirjastot** verkossa. - Helsinki, 1999. - 165 s. TTÜ.
*

488. **Mittler, E.** Dublin Core und deutsche Bibliotheken // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 47 (2000) H. 1, S. 46-55. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

489. **Abram, S.** Planning for the next wave of convergence // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 4, p. 46-53. RR.

490. **Adler, E.** University Library Cooperation in Israel : the MALMAD Consortium // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 3, p. 135-138. EAR.

491. **Alexandria Digital Library** : user evaluation studies and system design // *J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 3, p. 246-259. TTÜ.

492. **Allison, D. ; McNeil, B. ; Swanson, S.** Database selection : one size does not fit all // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 61 (2000) no. 1, p. 56-63. TTÜ.

493. **Andresen, L.** Standardisation of Dublin Core in Europe // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 47 (2000) H. 1, S. 37-45. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

494. **Anglada, L. M.** Working together, learning together : the Consortium of Academic Libraries of Catalonia // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 3, p. 139-144. EAR.

495. **Arkin, E.** Digital dissertations at Aalborg University Library // *LIBER Quarterly*. Vol. 10 (2000) no. 1, p. 6-13. RR.

496. **Baker, T.** A multilingual registry for Dublin Core elements and qualifiers // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 47 (2000) H. 1, S. 14-19. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

497. **Balas, J. L.** Original vs. digital // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 2, p. 51-54. RR.

498. **Baltzer, J. A.** Consider the four-legged stool as you plan for information technology // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 4, p. 42-45. RR.

499. **Casey, C.** Creating and managing Webrings : a step-by-step guide // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 4, p. 214-224. EAR.

500. **Dekkers, M.** Dublin Core and the Rights Management Issue // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 47 (2000) H. 1, S. 33-38. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

501. **Diepold, P.** "Dissertation Online" : the ETD Project of the German Learned Societies // *LIBER Quarterly*. Vol. 10 (2000) no. 1, p. 31-40. RR.

502. **The Digital Atheneum** : new techniques for restoring and preserving old documents // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 2, p. 26-30. RR.

503. **Digital libraries** : situating use in changing information infrastructure // *J. of Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 4, p. 349-413. TTÜ.

504. **Ding Choo Ming.** Access to digital information : some breakthroughs and obstacles // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 32 (2000) no. 1, p. 26-32. RR, TTÜ.

505. **Doherty, J. J.** Using Usenet : an underestimated information resource? // *Internet Reference Services Quarterly*. Vol. 4 (1999) no. 1, p. 71-78. EAR.

506. **Edwards, H. M.** South Africa's GAELIC : the Gauteng and Environs Library Consortium // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 3, p. 123-128. EAR.

507. **Fonseca, T. ; King, M.** Incorporating the Internet into traditional library instruction // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 2, p. 39-42. RR.

508. **Friend, F. J.** New wine in a new bottle : purchasing by Library Consortia in the United Kingdom // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 3, p. 145-148. EAR.

509. **Guenther, K.** The evolving digital library // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 2, p. 48-50. RR.

510. **Guidelines** for statistical measures of usage of Web-based indexed, abstracted, and full-text resources // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 3, p. 161-163. EAR.

511. **Guidelines** for technical issues in request for proposal requirements and contract negotiations // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 3, p. 164-168. EAR.

512. **Häkli, E. ; Lehtinen, H.** Doctoral dissertations in the Finland : a good start in Finland // *LIBER Quarterly*. Vol. 10 (2000) no. 1, p. 14-25. RR.

513. **Hannesdóttir, S. K.** Towards the Nordic Electronic Research Library : a concept based on developments in five countries // *Alexandria*. Vol. 12 (2000) no. 1, p. 51-60. RR.

514. **Hanson, H. ; Schalow, J.** Two aspects of quality in technical services : automatic for quick availability, and identifying problems, effecting solutions // *Library Collections, Acquisitions and Technical Services*. Vol. 23 (1999) no. 4, p. 433-441. EAR, RR, TÜ.

515. **Harley, B.** Electronic one-stop shopping : the good, the bad, and the ugly // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 4, p. 200-209. EAR.

516. **Hengel-Dittrich, C.** Dublin Core : Kerndaten für Personen-Normdaten // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 47 (2000) H. 1, S. 26-32. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

517. **Hengel-Dittrich, C.** Persistent Identifier für digitale Ressourcen // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 47 (2000) H. 1, S. 81-86. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

518. **Holba Puacz, J.** Bringing archives to life on the Web // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 2, p. 33-36. RR.

519. **Jantz, R. C.** Providing access to unique information sources : a reusable platform for publishing bibliographic databases on the Web // *Libr. Hi Tech.* Vol. 18 (2000) no. 1, p. 28-36. EAR.

520. **Just, M. ; Brown, J. F. ; Azen, L.** A Medical Library's role in Web development in an academic environment // *Internet Reference Services Quarterly.* Vol. 4 (1999) no. 1, p. 53-68. EAR.

521. **Kgosiemang, R. T.** Retrospective conversion : the experience at the University of Botswana Library // *Cataloging & Classification Quarterly.* Vol. 28 (1999) no. 3, p. 67-94. RR.

522. **Klugkist, A. C.** Electronic dissertations in the Netherlands // *LIBER Quarterly.* Vol. 10 (2000) no. 1, p. 41-43. RR.

523. **LeVan, R.** OCLC continues system work to support international data // *OCLC Newsletter* (2000) no. 243, p. 23-26. RR, TÛ.

524. **Majka, D. R.** The "great exchange" : the economic promise and peril of the digital library // *The Bottom Line : Managing Library Finances.* Vol. 13 (2000) no. 2, p. 68-73. TTÛ.

525. **Marshall, P.** Novanet, Inc. - Nova Scotia, Canada // *Inform. Technol. and Libr.* Vol. 18 (1999) no. 3, p. 130-134. EAR.

526. **Moralejo-Álvarez, R.** Doctoral dissertations in Spanish universities : bibliographical control and access // *LIBER Quarterly.* Vol. 10 (2000) no. 1, p. 44-47. RR.

527. **Niederer, U. a. o.** Electronic theses : Swiss perspectives // *LIBER Quarterly.* Vol. 10 (2000) no. 1, p. 51-62. RR.

528. **O'Connor, S.** Economic and intellectual value in existing and new paradigms of electronic scholarly communication // *Libr. Hi Tech.* Vol. 18 (2000) no. 1, p. 37-45. EAR.

529. **Pace, A. K.** Digital preservation : everything new is old again // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 2, p. 55-58. RR.

530. **Plümer, J.** Metadaten in den wissenschaftlichen Fachgesellschaften // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg.* 47 (2000) H. 1, S. 70-80. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

531. **Rogers, E.** Designing a Web-based desktop that's easy to navigate // *Computers in Libr.* Vol. 20 (2000) no. 4, p. 34-40. RR.

532. **Rowley, J.** The question of electronic journals // *Libr. Hi Tech.* Vol. 18 (2000) no. 1, p. 46-54. EAR.

533. **Rusch-Feja, D.** Dublin Core Educational Metadata. Entwicklungen bei Metadaten für den Bildungsbereich // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg.* 47 (2000) H. 1, S. 20-25. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

534. **Schoger, A. ; Frommer, J.** Heterogen - was nun? : Evaluierung heterogener bibliographischer Metadaten // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg.* 47 (2000) H. 1, S. 110-128. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

535. **Tygar, J. D. ; Whitten, A.** Why isn't the Internet secure yet? // *ASLIB Proceedings.* Vol. 52 (2000) no. 3, p. 93-97. TTÛ.

536. **Van der Walt, P. ; Van Brakel, P.** Task analysis of the webmaster : results of empirical study // *ASLIB Proceedings.* Vol. 52 (2000) no. 1, p. 20-38. TTÛ.

537. **Weber, J.** Nachlässe und Autographen im WWW : Dublin Core in Museen, Archiven und Bibliotheken // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg.* 47 (2000) H. 1, S. 63-69. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

538. **Weibel, S.** The Dublin Core Metadata Initiative : the Frankfurt Focus and the year 2000 // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg.* 47 (2000) H. 1, S. 3-14. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

539. **Weingart, S. J. ; Anderson, J. A.** When questions are answers : using a survey to achieve faculty awareness of the library's electronic resources // *Coll. and Res. Libr.* Vol. 61 (2000) no. 2, p. 127-134. TTÛ.

540. **Weiss, B.** Die Metadaten-Initiative deutscher Bibliotheken : Das META-LIB-Projekt // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg.* 47 (2000) H. 1, S. 56-62. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

541. **Wilensky, R.** Digital library resources as a basis for collaborative work // *J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 3, p. 228-245. TTÛ.

HOONED JA SISUSTUS

542. **Boyden, L. ; Weiner, J.** Sustainable libraries : teaching environmental responsibility to communities // *The Bottom Line : Managing Library Finances.* Vol. 13 (2000) no. 2, p. 74-82. TTÛ.

543. **Chepesiuk, R.** Dream in the desert : Alexandria's Library rises again // *American Libraries.* Vol. 31 (2000) no. 4, p. 70-74. RR.

544. **Ehlin, I.** Malmö City Library // *Scand. Publ. Libr. Quart.* Vol. 33 (2000) no. 1, p. 24-29. ERÛ, RR.

545. **Newman, K. ; Lorch Metz, L.** Design for the management power and communication systems based on conversations with Jay E. Frank, FAIA, and others // *Libr. Hi Tech.* Vol. 17 (1999) no. 4, p. 339-348. EAR.

546. **Scherer, J.** Light and libraries // *Libr. Hi Tech.* Vol. 17 (1999) no. 4, p. 358-371. EAR.

547. **Values set in steel : facilities showcase 2000** highlights library construction and renovation // *American Libraries.* Vol. 31 (2000) no. 4, p. 51-63. RR.

548. **Wrightson, D. ; Wrightson, J. M.** Acoustical considerations in planning and design of library facilities // *Libr. Hi Tech.* Vol. 17 (1999) no. 4, p. 349-357. EAR.

RAAMATUKOGUORGANISATSIOONID

549. **ALA** handbook of organisation 1999-2000. - Chicago, 1999. - 220 p. RR.

*

550. **Koren, M.** Passing the baton : changes at EBLIDA // *Information Europe.* Vol. 5 (2000) no. 1, p. 22-23. RR.

ÛRITUSED

551. **American Library Association.** ALA Annual Conference : July 6-12, 2000 McCormick Place : conference preview // *American Libraries.* Vol. 31 (2000) no. 4, p. 89-168. RR.

*

552. **Landesman, M. ; Reddick, M.** New challenges for scholarly communication in the digital era - changing roles and expectations in the academic community : a conference report // *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services.* Vol. 24 (2000) no. 1, p. 105-117. EAR, RR, TÛ.

juurde panna. Dubletseid kirjeid on tekkinud andmebaasi ka 1945.–1991. a. raamatute konverteerijatelt. Need on ilma eripealkirjata jätkväljaannete monokirjed, mis koondatakse perioodika rekataloogijate ja raamatu kataloogijate ühistööna ühte koondkirjesse, millega kaasneb ka eksemplarikirjete tõstmine monokirje tagant koondkirje taha. Dubletsed kirjed valmistavad probleeme ja tekitavad segadust ka andmebaasi kasutajate seas, kuid olen kindel, et need on ajutised raskused.

Kataloogi konsulantidele, raamatukogu kasutajatele ja ka eksemplarikirjete tegijatele on valmistanud meeolehämi perioodika kirjed, millel on kasutatud ühtluspealkirja (väli 130) ja variantpealkirja(u) (väli 246). Esimesi on umbes 150 kirjet. Ilmumisandmete väli (260) on muutunud seal eksitavaks, seda enam et lugejale määratud kirjes on need väljad (130 ja 246) kirje lõpus, kus lugeja ei pruugi neid märgata. Edaspidise töö käigus plaanime need kirjed üle vaadata ja lugejale arusaadavamaks teha. Mis puutub variantpealkirja ehk pealkirja muutust, kui see ei ole eriti suur või on kasutusel lühiajaliselt (mõne numbrini ühe aasta ulatuses), siis ei maksa üllatuda, kui valite andmebaasi registrist ühe nimetuse ja teile avaneb kirje pealkirjaga, mis ei vasta valitule. Tutvudes lähemalt kirjega, leiata, et avanenud kirje oli ikkagi õige ja vajalike numbrite või aastakäigu eksemplarikirjed on olemas. Siin eriti midagi muuta ei tahaks, kuna vastasel korral tekiks pisut erineva nimekujuga perioodikaväljaannetele mitu kirjet, kusjuures eksemplarikirjete lisamine muutuks omakorda probleemiks, sest muutused võivad toimuda ka aastakäigu keskel.

Probleemid, mis on üles kerkinud seoses eksemplarikirjetega, on lahendatud igakuistel arhiivkogu, hoiuosakonna ja perioodika rekataloogijate nõupidamistel, kataloogimisalased küsitavused on samuti leidnud lahenduse kas projektis osalevate raamatukogude või osakonnasistel nõupidamistel, kus

osalevad peabibliograaf Janne Andresoo ja raamatukogusüsteemi peaspetsialist Riin Olonen.

Hoolimata muredest on juba praegu tunda, et perioodika andmebaas suudab kompenseerida paljud varasemad kataloogide vajakajäämised. Ta suudab pöördkronoloogiliselt kajastada iga nimetuse ajalugu (bibliograafiliste andmete muutusi käesolevast aastast väidetava ilmumise alguseni), sõltumata eri aegadel valitsenud bibliografeerimise ja kataloogimise tavadest. Suudab peegeldada kõikide eksemplaride kohaviitu kõigis ELNET Konsortsiumi raamatu-

kogude kogudes ja lugemissaalides, hoolimata sellest, kas väljaannet on käsitletud kui raamatut või jätkväljaannet, või kui ajalehte, väikelehte, ajakirja, võimaldades teostada otsinguid paljude andmete põhjal. Hoolimata sellest, et perioodika andmebaas on veel poolik, on asunud seda juba kasutama ja esitatud sellele valmis andmebaasi nõudmisi. Vara veel. Kuid iga tähelepanek ka olemasoleva põhjal on teretulnud. Perioodikakirje on pidevalt muutuv ja arenev. Usun, et koostöös annab nii mõndagi paremaks teha ja hiljem tulemuse vilju maitsta.

18. mail toimus Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuses seminar "Raamatukoguhoidja kui isiksus". Peakõneleja, Soome Vaimse Tervise Ühingu esinaine Pirkko Lahti käsitles keskealiste probleeme uuenevas töösituatsioonis. Seminaril esinesid veel Evi Rannay ("Raamatukoguhoidja eetikakoodeksist"), Krista Talvi ("Raamatukoguhoidja ja tema koolitusvajadused"), Sirje Virkus ("Raamatukoguhoidja infoühiskonnas"). Ettekannetele järgnes lasteraamatukogude juhatajate ümarlaud, kus mõttevahetust juhatas ELTK direktor Anne Rande. Pildil vasakult: Pirkko Lahti, Anne Rande ja tõlk Helve Annus.

VANA HEA KIRJANDUSLUGU

MAIRE LIIVAMETS

kirjandusloolane

*Gustav Suits. Eesti kirjanduslugu.
Koostanud Hando Runnel. – Tartu : Ilmamaa,
1999. 429 lk. – (Eesti mõttelugu 25).*

Gustav Suits (1883–1956) on eesti luuletaja. Talle kuuluvad värsiread: “Ei siin haljast loorberipärga / vajuta keegi lauliku pähe. / Saatus-test troostitum sündida / laulikuks Eestis.” (“Laul Eestist”)

Gustav Suits on eesti akadeemilise kirjandusteaduse rajaja. Üks tema peaaegu sajandivanune väärt mõte väärrib kordamist: “Kustumatu kirjaga tahaksin teie teadvusse kirjutada, et isikuline kultuur on kõige inimliku väärtusproduktiooni tähtsamaks teguriks”. (“Kultuur ja poliitika”, 1907)

Gustav Suits seisis “Noor-Eesti” sünni juures, oli nooreestlaste vaimseid juhte ja nägi oma silmaga eesti kirjanduse jõulist ja iseseisvat kulgu. Kõik näis lõppevat aga 1944. aastal kodumaalt põgenemisega. Täna teame, et midagi ei lõppenud, sest euroopalik vaim ja rahvuslik mõte võeti ühes – meie kultuurirahvas jätkas poolelijäänud sõnast.

Gustav Suits koondas paguluses kaante vahele varem kogutud, või on õigem öelda, ammu mällu talletatud materjalid. Ilmus “Eesti kirjanduslugu. I köide. Algusest kuni ärkamisaja lõpuni” (Lund, 1953). On teada, et 1921. aastast Tartu ülikooli eesti ja üldise kirjanduse kateedris õpetanud legendaarne kirjandusprofessor on

mõtisklenud kirjandusloo avaldamisest kahel korral varemgi (sajandi esimesel kümnendil ja siis 30-ndatel), teostuseni jõudis aga alles elu viimastel aastatel. Ka on kirjastatud fakt, et 1941. aasta juulilahingutes hävis Suitsu perekonna Tiigi tänava korter, kus asus rohkesti aastate jooksul kogutud andmeid, sama saatus tabas ju ka Tuglast 1944. aastal.

Eesti kirjanduslugu on mitmed mehed uurinud ja omal kombel ka kirja pannud: Karl August Hermann, Mihkel Kampmaa, Villem Grünthal-Ridala, Friedebert Tuglas, Karl Ristikivi, Henno Jänese, Herbert Salu, Endel Nirk. Kuigi üldtuntud, kord hinnatud ja tänaseks parajalt nahutatud akadeemiline “Eesti kirjanduse ajalugu” (Tallinn, 1966–1991) viies köites on kõigist mahukam ja ülevaatlikum, lasub selle turjal paratamatu ilmumisaja pitser. Ning nähtavasti voolab järgmise, kõikehaarava eesti kirjandusajaloo ilmumiseni veel palju vett merre.

“Eesti mõtteloo” sarjas ilmunud “Eesti kirjanduslugu” on n.-ö. kaheks raamatuks jaotatud. Esimene sisaldab Lundi väljaannet, teine Suitsu kirjandusalast publitsistikat, mis on omakorda eraldatud kahe üldpealkirjaga (“Lahkumine

Gustav
Suits

Eesti
kirjanduslugu

Vana-Eestist” ja “Noored sepad”). Küllap terane lugeja eristab pealkirjade taha varjunud sisu isegi.

Tuleb nõustuda saatesõnas öelduga, koguteos on eeskätte neile, “...kes soovivad õppida või värskendada oma vanu teadmisi talle armsast eesti kirjanduse ajaloost.” Loomulikult on palju neidki, keda täna enam Suitsu isikupärane, õpetlaslik lähenemisnurk ei köida, aga kindel on, et Suits oli euroopalik vaimu inimene, kellelt peaks noorel kirjandusloolaste põlvkonnal olema midagi aegumatut üle võtta. Näiteks teadmised ja moraal. Näiteks imeliselt kerget iroonia ja täpsust, millega ta läheneb vaadeldavale isikule. Kirjandusteadlane Maie Kalda väidabki, küll Kreutzwaldi-uurimusi silmas pidades, et “Suitsu meetodiks on võimalikus täielikkuses taastada uuritava isiku elu ja loo reaalsus”. (“Eesti pagulaskirjandus 1944–1992 : Kirjandusteadus. Kriitika. Lastekirjandus. – Tallinn, 1995, lk. 19) Luuletajana tajus ta vahet tõesti kirjaniku loomisvaeva paremini, ehkki oli mõnikord ka pedantsevõitu, kuid alati intellektuaalne ja stiililiselt väljapeetud.

Kirjanduslugu on tema käsitluses läbi põimunud eesti ajaloo, raamatuloo ja valitsevate oludega. Järjepidevus on kõige aluseks.

“Eesti kirjandusloo” haaret ja sisu iseloomustavad kõige selgemini autori enda pöördumissõnad esitrükile: “Raamatu peamääraks on nõnda siis näidata eesti kirjanduse muutumisi ja muhenemisi läbi aegade, s. o. 15. sajandist kuni 19. sajandi sisse”. Nii ka on – periood Kullamaa vakuraamatust Mihkel Veskeni. Jõulisemalt ongi kirjeldatud rahvusliku ärkamisaja tegelasi, ennekõike Friedrich Reinhold Kreutzwaldi, kes Suitsu meelest asus eesti kirjanduse olustikus pead tõstes rohtunud ja ohakalisele pinnale, aga “kui ta teenelise vaimusangarina lahkus, sigis sellel pinnalt juba lootustandvaid ja paljutootavaid saavutusi” (lk.174). Teinegi, küll eraldi ilmunud käsitlus Laulusast “Nuori Kreutzwald” (Helsinki,1953, e. k. Lund, 1983, Tln., 1984) annab ärkamisajandi ühest tähendusrikkamast isikust isiksust mõistva sõnastuse.

Kui 20-ndatel ja 30-ndatel aastatel peljati kirjandusteoses kõige väiksemaidki mõjutusi, ja rööpsuste jahtimine pole raugenud tänagi, siis Suits kirjandusteadlasena ei tegelnud kirjanduslike allusioonide hukkamõistmisega, pigem vastupidi, aitas neid lahti harutada ja selgitada. Suits lihtsalt mõistis, et pigem töö ja mure kui hiilgus saatis meie esimesi vaimuharijaid. Ärkamisaja kirjanikud eesotsas Koidulaga nägid palju vaeva, et eesti rahvast valgustada, ka Suits tuletab Rosenplänterit meelde, kes on kurtnud oma *Beiträge* neljandas köites, et “...eestlased katsuvad oma põlatud päritolu unustada ja salata, püüavad härrasrahvuse sarnaseks ümber rahvustuda” (lk. 125). Mõistagi teab ja tunneb haritud lugeja eesti kirjandusloo põhilisi peatükke – ühe (Kristjan Jaagu) või teise (Koidulauliku) traagilist saa-

tust. Hindab papa Jannseni tehtud ühtmoodi ja Carl Robert Jakobsoni tegemisi teistviisi, aga Suitsu interpretatsioon paigutab kindla isiku koos tema väärtuste ja ka puudustega tema aega. Ta näeb väikese rahva vaimu tõepoolest liikumises. Lugeja peaks aga vaevuma mõtlema, miks parajasti just nõnda liiguti ja miks mõnikord (kultuuri)elu koguni seiskus. Ent suurteks üldistusteks on vaja avarat silmaringi ja paljukiidetud euroopalikku vaimuvärskust, mida Gustav Suitsul kahtlemata oli, ehkki väärrika teadlase hiilgeajad olid “Eesti kirjandusloo” kirjutamisajaks juba möödas.

Teine raamat ehk teine osa on suuremalt jaolt juba 20. sajandi eesti kirjandusloo teenistuses – August Kitzbergist Henrik Visnapuuni. Ei maksa heituda teadmistest, et Kitzbergi nimi oli “Postimehes” juba 1874. aastal – “Libahunt” valmis siiski 1912 ja etendus kohe Pärnus “Endla” laval. Ameerikamaal manalateele läinud Henrik Visnapuu poole pöördub Suits aga nekroloogis. Niisugune on meie kirjanduslugu. Siia kuulub Juhan Liiv, kelle kohta esitatakse ülev küsimus: “Kas teie tunnete eesti luuletajat, kirjanikku, kunstnikku?” (lk. 278). Kuulub kirjanik, keda Suits tituleerib: “Alguses oli Nalja-Vilde” (lk. 285), kes aga elulojakuks muutus: “Ta/Vilde/ auahnuseks oli ülal hoida elutarka sallivust, niipalju kui seda lubasid ta veended ja tõeks pidamised” (lk. 332). Imestamisväärselt loomulikult – poeedina – tajub Suits Marie Underi nooreea säravat ja naiselikku loomingut. Samamoodi heidab pilgu Grünthal-Ridala luuleläikele ja lausub viimase lahkumisel ka mälestussõnad. Tuleb Tuglas, aatekaaslane ja kolleeg, keda pole Suitsu meelest võimalik kellegi teisega ära segada. Tõsi, aga kirjanduskriitikuna oli Tuglas liigkarm, oma hinnangutes kohati hävitavgi.

Ka “A. H. Tammsaare tee ja töö” leiab ilmeka vaatluse, ent traditsioonilisest veidi kõrvalekalduva, aga uurigu huvitanu ise seda peatükki! Tsiteerin vaid A. H. Tammsaare ausamba avamisel lausunud mõtet, mida oma sõnadega ei sobigi korrata: “Tammsaare talus sündinud algkaju on külaoludest küll välja sirgunud ja linnaelanikuks läinud. Vaimuvallas on ta oma koduvalla ümbruskonnast kasvanud mitme pea võrra kõrgemale. Aga linnas õppides, võõrasse raamatutarkusesse süvenedes, ise kirjanikuks arenedes on Anton Hansen Tammsaaret alal hoidnud erksa pea ja südame oma – ja kõige omama – nägemiseks, kuulamiseks. Vabakutselise haritlasena Tartus ja Tallinnas elades pole Anton Hansen Tammsaare kaotanud mälestuste, elamuste ja eesmärkide sidet oma sünnikohaga.” (lk. 363).

“Eesti mõtteloo” avaldajate eesmärk on taastutvustada Gustav Suitsu kirjandusteadlasena – see soov on minu arvates täidetud. Ja kuigi Suitsu õpilased on enamasti meie hulgast lahkunud, on jäädvustunud kirjandusloo teadvusesse palju markantseid mälestusi ülinõudlikust, mõneti ehk pentsikustki kirjandusprofessorist, kes suutis siiski rajada oma koolkonna, mille põhimõtted ja kandetõed kehtivad siiani. Meie asi on neid meeles pidada ja eesti kirjanduses euroopalikult haritud moel edasi arendada.

KIRJU VALIK SAKSA RAAMATUPOES

AIMAR VENTSEL

Saksamaa raamatupoodide raamatuküllus on üllatav. Hoolimata sellest, et raamatud on kallid, müüakse neid ometi, ja ka interneti- ja videoajastu pole raamatule nii katastroofiline kui ennustati. Olulise osa iga raamatupoe valikust moodustab kodumaine toodang: saksa kirjandus on mitmekesine ja trükiarvult suur. Saksamaal on hulk suuri ja veel rohkem väikseid kirjastusi. Ning igaüks neist on leidnud oma turunurga.

Leipzigis toimunud raamatumessil (23.–26. märts) esitletud kirjanduse valiku ja ajakirjanduse kajastuse põhjal võib järeldada, et praegu on kirjanduses eriti otsitud ja valdav sotsiaalne analüüs. Tegemist ei ole seejuures mitte kõrgustes inimkonnale allavaatamise ja armute lihtsurelike lahterdamisega, vaid tegeldakse ka ühiskonna haavades ning sisemuses sobramisega, teinekord koguni tahtliku soolaraputamise ja niigi valusatele kohtadele. Kuulsate kirjanike kõrval esines Leipzigi raamatumessil rohkesti tundmatuid ja algajaid autoreid. **Inka Bachi** sõnamängul põhineva pealkirjaga romaan *Wir kennen die Fremde nicht* ("Meie ei tunne võõrast(ust)"), on tekitanud juba mõnda aega ajakirjanduse kirjanduskriitika lehekülgedel vastakaid reaktsioone. Inka Bach oli idasaka linna Rheinsbergi ajalookirjutaja. Kroonikakirjutajana õppis ta oma kommuuni hästi tundma ja talletas siis oma nägemuse ka kaante vahele. Väike, kuue tuhande elanikuga linnakene, nii väljasurenud, kui selline koht üldse olla saab, on kõike muud kui idülliline tolmunud provintsilinn. Inka Bachi sundis oma elukoha miljööga tõsisemalt tegelema järje-

kordne kohalike neonatside vägivaldaakt: ühel õhtul peksti Kurt Tucholsky muuseumi juhataja armutult läbi. Kuna Rheinsbergist käib aastas läbi tuhandeid turiste, ei meeldinud linlastele raamat, mis kirjeldab turismiatraktsiooni kõõgipoolt: välismaalaste vihkamist, noorte purjus vägivaldsete tegude salamisi heakskiitu, natsiparteide toetajaskonna tegelikku suurust. Väikelinn, mis reklaamib ennast kui avatud ja külalislahket paika, osutus internetiühendustest ja muust meie aja butafooriast hoolimata selleks, millest Saksamaal hea meelega ei räägita: konservatiivseks ja suletud pesaks, kus seltsielugi elatakse kardinat taga televiisori ees õlleuimas.

Ida ja Lääne sulandumine ning mitesulandumine on praegu aktuaalne teema. Kui see ainulaadne protsess Saksamaa pinnal samas tempos ja sama ettearvatult jätkub, saavad siit materjali veel mitme põlvkonna kirjanikud. Saksamaade sulandumisprotsess toob esile nii postsotsialistliku kui kapitalistliku ühiskonna valusad küljed. Kuid vähesed mõistavad, et süüdi pole ainult üks pool, vaid mõlemad – nii idalased kui läänlased on oma ootustega paljus mööda pannud. Nimetatud teemavaldkonnas jättis mulle väga hea mulje **Klaus Schlesingeri** raamat *Trug* ("Pettus"), mille tegevus toimub Berliinis, linnas, kus Ida- ja Lääne-Euroopa nii groteskselt vastanduvad. Tegelasteks on kaks arhitekti – üks Idast, teine Läänest, kes raamatu jooksul vahetavad oma identiteeti. Nii satub läänlane Strehlow elama Ida-Berliini tagahoovidesse. Strehlow' idapoolne kehastus on aga enamiku oma

lugeja ajast Berliini kohvikutes veetev läbipõlenud arhitekt Skloud: mõlema mehe teed ristuvad mitu korda ja kummalistes episoodides, ilma et üks oma kohvikust väljuks, samal ajal kui teine hoopis muid asju ajab. Romaan paljastab ühiskonnasüsteemist sõltumatut isiklikku traagikat: idüll idülliks, aga ühe päeval põrkub igaüks eluprobleemidega vastamisi, millest kõige raskemaks osutub tihti iseendaga toimetulek.

Omaette seltskonna saksa kaas-aegses kirjanduses moodustavad noored vihased naised. Naised, kes kirjutavad seksist ja teevad seda niisama asjalikult ning külmalt, nagu hakiks nad salatit, on ohtlikud ühiskonna alustaladele. Sellepärast neid kas jumaldatakse või vihatakse. Ameerika naiskirjanike eeskujul kujutavad seda avalikkusele seni suletud maailma nüüd ka saksa autorid. Jutt pole ei pornograafilistest ega ka läägetest armastusromaanidest. Natukene sarnanevad need raamatud oma funktsioonilt enam kui kümme aastat tagasi "Eesti Naises" (1989, nr. 10) refereeritud Siegfried Schnabli raamatule *Mann & Frau* ("Mees ja naine") – tookord harival eesmärgil alustatud üritus kujunes samuti hoobiks ühiskonna näkku. Võib-olla sellepärast ei tutvustata näiteks **Gaby Hauptmanni** romaane igas ajalehes, ehkki tegemist on bestselleritega. Nõnda kui saksa naiskirjanike seltskonnale, on ka Hauptmanni raamatute kangelannadele seks ja selle ümber toimuv jõudude vahekorra väljaselgitamine ning võitlusvahend. Kahjuks ei ilmu seda tüüpi raamatud vist niipea eesti keeles. Eesti ühiskond oma pseudoemantsipatsiooniga oleks kindlasti sama šokeeritud kui saksa väikekondanlased.

Kui jutt juba kord naistele läks, siis tasuks vihaste naistega lõpetada. Punkstaar Nina Hageni ema avaldas hiljuti raamatu oma vihastest tütrest. See raamat aga vihastest tütart vägagi. Nüüd süüdistab Nina Hagen ema, et too avaldas ilma tütre teadmata mõningaid fakte tema elust, ja ka fotosid, mis ei kuulu avalikkuse ette toomiseks. Asi on kohtus ja raamat esialgu müügilt ära korjatud.

EESTI TEATME- KIRJANDUSEST

KADRI TAMMUR

Tartu Ülikooli Raamatukogu raamatumuuseumis eksponeeriti 19. aprillist 28. juulini raamatu-aasta peakomitee toetusel koostatud näitust **"Eesti teatmekirjandus"**, mis täiendas eesti raamatu suurnäitust ülikooli ajaloomuuseumis. **Näituse koostajate Lea Teedema ja Kadri Tammuri eesmärk oli anda ülevaade eesti autorite koostatud eestikeelsetest teatmeteostest kogu oma mitmekesisuses.** Näitusel olid esindatud üld- ja erientsüklopeediad, leksikonid, ülevaatlilikud koguteosed, sõnaraamatud, bibliograafiad, kalendrid, nimestikud jm. igapäevaelus vajalikku teavet pakkuvad raamatud alates 18. sajandist tänaseni.

Eesti teatmekirjanduse iga on kõigest sajand, kui jätta eelkäijana kõrvale maarahva silmaringi avardamiseks pastorite koostatatud kalendrid oma teadmisterakesi sisaldavate sabadega. Näitust tehes tõesime, kui lühikese ajaga on eesti rahvas suutnud luua mitmekülgse ja kõrgel tasemel teatmekirjanduse. **Tähistades tänavu eesti esimese entsüklopeedia ilmumise sajandat aastapäeva** on nüüd sobiv võimalus avaldada tänu ja lugupidamist meie entsüklopedistidele. Ainuüksi fakt, et viimase seitsmekümne aasta jooksul on eestlased saanud kolm mahukat unversaalentsüklopeediat ning lisaks erientsüklopeediaid, on aukartustäratav. Eesti teadlaskond on teinud saja aastaga töö, milleks suurtel kultuurrahvastel kulus sajandeid. Võimatu on üle hinnata Tartu ülikooli õppejõudude-teadlaste osa eesti teatmekirjanduse loomisel, sest vitriinides nägime nende loometegevuse lõpptulemust – trükist. Tartu Ülikooli Raamatukogu käsikirjade ja haruldaste

raamatute osakonnas (TÜR KHO) säilitatavates ülikooli õppejõudude isikuarhiivides leidub lisaks palju dokumentaalset materjali, mis näitavad teatmeteoste, sh. entsüklopeediade koostamise keerulist ja täpset tööd – artiklite käsikirju, kirjavahetust toimetustega, entsüklopeedia koostamist ja toimetamist puudutatvat. Siinkohal nimetaksin vaid mahult ulatuslikumaid ja olulisemaid professorite Siegfried Aaslava, Gunnar Kangro, Paul Kardi, Feodor Klementi, Heinrich Riikoja, Salme Nõmmiku, Viktor Masingu, ja muidugi Richard Kleisi isikuarhiivi. Entsüklopeediline kirjandus on oma sisult kõige täiuslikum osa teatmekirjandusest, mis peegeldab kõige ilmekamalt ja avaramalt selle perioodi teaduse ja ühiskonna arengutaset, mil ta on loodud. Rahvusentsüklopeedia ülesanne on olla oma rahvale üldiseks teatmeteoseks ja praktiliseks käsiraamatuks, tema olemasolu märgib ühtlasi rahvuse kuulumist kultuurrahvaste hulka. Eestikeelset entsüklopeedilist kirjandust on uurinud Endel Pillau, kelle diplomitööst "Eestikeelne entsüklopeediline kirjandus" (Tln., 1960) oli näituse ettevalmistamisel palju abi.

Tänavu suvel möödus sada aastat esimese eesti entsüklopeedia trükkimisest. Keelemehest ja muusikategelasest ajakirjanik ning Tartu ülikooli eesti keele lektor Karl August Hermann teatas 27. juulil 1900 "Eesti Postimehes" oma "Eesti Üleüldise teaduse raamatu ehk encyklopädia konversationilexikoni" 1. vihiku ilmumisest. K. A. Hermann selgitas "Postimehe" (28.07.1900) veergudel avaldamisega seotud raskusi: oli tarvis kontrollida ja võrrelda andmeid Meyeri ja Brockhausi leksikoniga,

seeläbi sai aga 1. vihik täielikum kui ükski teine entsüklopeedia selles osas. Eesti kohta ei saavat sealt küll palju nõuda, sest A-ga algab eesti keeles vähe sõnu ja üldse on eesti rahvas ainult 1/1600 osa maakera elanikkonnast. Hermanniga algetatud tähtsat üritust saatis aga pidev kriitika ja takistasid majanduslikud raskused. "Eesti Üleüldise teaduse raamatu" 1. köide, mahult 748 lk., tuli välja kümnes vihikus aastail 1900–1904. Teine köide hakkas ilmuma ajalehe "Valgus" lisana 1906 ja katkes kaheksanda trükipoognaga tähe B juures, viimane märksõna – "Brasiilia ühisvabad kooslused". Ühelt poolt üldise venestamise ja poliitilise surve ning teisalt eestlaste majandusliku ja vaimse seisundi kindlustumise õhkkonnas äratas "Eesti Üleüldise teaduse raamatu..." koostamine ja ilmumine avalikkuses suurt tähelepanu. Eesti haritud seltskond kahtles K. A. Hermanniga suutlikkuses üksinda kogu toimetajatööga toime tulla. Konstruktivse kriitikaga teose sisu, terminoloogia ja keele kohta esines ajakirjanduses Johannes Voldemar Veski, hilisem eestikeelse teadusterminoloogia looja.

Järgmise katse anda eesti rahvale oma entsüklopeedia tegi Jakob Muide. "Hariduse sõnaraamatu" 17 kaasautoriks olid alles kujuneva eesti intelligentsi esindajad – arstid, juristid, kooliõpetajad, üliõpilased, literaadid. Tunduvalt paremini kavandatud ja ettevalmistatud teatmeteosest jõudis aastatel 1908–1909 ilmuda siiski vaid seitse vihikut, katkedes sõnal "definitsioon". Ka see ettevõtmine ebaõnnestus vastavate vaimsete ja aineliste võimaluste puudusel.

Eesti Vabariigi kirjastuspoliitika prioriteediks oli edendada rahvuslikku, eesti rahva vaimsetele huvidele ja traditsioonidele vastavat kultuuri. Eestikeelse kõrghariduse ja teaduse kiiretest edusammudest sel ajal annab tunnistust paljude püsiväärtustega sõnaraamatute, koguteoste ja leksikonide ilmumine. Eestikeelse teadusterminoloogilise sõnavara loomisel ja korrastamisel on hindamatud teened J. V. Veskil. Tema kaastegevusel valmis üle 30 oskusõnastiku u. 180 000 terminiga. J.V. Veski isikuarhiivis (TRÜ KHO

F100) leidub palju kultuuri- ja teadusloolist huvi pakkuva arhiivimaterjalina nii ilmunud kui ka ilmumata jäänud sõnaraamatute ja erialaste oskussõnastike käsikirju, mälestuskirjutisi ja tema oma mälestusi litereerituna helilintidelt.

Eesti entsüklopedisti, kolme entsüklopeedia, "Eesti entsüklopeedia" (1932–1937,1940), "Väike entsüklopeedia" (1937–1939), "Eesti nõukogude entsüklopeedia – ENE" (1968–1976, 1978) koostaja Richard Kleisi isikuarhiivis (F 90) leidub materjale, mis avavad kogu selle tegevuse organisatsioonilist ja ideelist kulgu. 1930. aastate alguseks olid kujunenud eeldused oma rahvusentsüklopeedia loomiseks. Kirjastusühingu "Loodus" asutaja ja juhataja Hans Männiku ärgitusel ja eestvedamisel asuti 1930. aasta augustis energiliselt tegutsema, võttes eeskujuks soomlaste äsja ilmunud 4-köitelise *Pieni Tietosanakirja*. Redaktsioonitoimkond R. Kleis, J. V. Veski ja Peeter Treiberg (Tarvel) kaasas entsüklopeedia koostamisse esialgu ligi 250, hiljem üle 400 silmapaistva teadlase kõigilt aladelt, s.t. kogu noore rahvusliku haritlaskonna parima esinduse. 1931. aasta aprilliks oli tööle rakendatud toimetuse organisatsiooniline struktuur (37 osakonda ja 5 alaosakonda), samuti oli koostatud märksõnastik. Entsüklopeedia tellimuste vastuvõtmiseks loodi nii maal kui linnas usaldusisikute võrk, tellijatele tehti soodustusi. Algul kehtis paar kuud eriline hinnasoodustus – 75 krooni kogu väljaanne. Hiljem oli ettetellimine 120 kr. ja kõigi köidete ilmumise järel sai entsüklopeedia omandada 200 kr. eest. Võimalik oli valida kas brošeeritud, kalingurköites, poolnahkköites või nahkköites väljaanne. "Eesti entsüklopeediat" tutvustavas reklaambrošüüris märgiti entsüklopeedia loomise eeldusena, et eesti keele väljendusvõime ja sõnatagavara oli selleks juba küllaldane. Ka oli moodustunud eesti teadlaskond, kes oli rahvusteaduste arendamisel saavutanud tõhusaid tulemusi. Samas on sõnastatud entsüklopeedia eesmärk – olla võimalikult laiade rahvahulkade teenistuses, keelelt kättesaadav ning sisaldama and-

meid eeskätt oma maa ja rahva, s.o. selle miljöo kohta, milles ta elab ja teotseb. 9. oktoobril 1931. aastal ilmus "Eesti entsüklopeedia" esimese köite 1. vihik. 29. aprillil 1937 ilmus kaheksanda köite viimane, 56. vihik. Seitse aastat kestnud tööd kajastas pidevalt ajakirjandus.

Aastatel 1937–1939 ilmus kirjastuses "Loodus" Richard Kleisi peatoimetusel üheköiteline "Väike entsüklopeedia", millest hinna (9 ja 12 kr.) ja tiraaži (10 000 eks.) järgi pidi saama laiemale lugejaskonnale mõeldud raamat. Kirjastusturul valitsevat konkurentsi selleski valdkonnas tõendab asjaolu, et kolmekümnendate aastate teisel poolel hakkas "Noor-Eesti" kirjastus Jaan Roosi eestvõttel välja andma alternatiivset entsüklopeediat "Eesti rahvaleksikoni" nime all. Aastatel 1937 ja 1940 jõudis kavandatust ilmuda vaid kaks köidet kaheksas vihikus.

"Eesti entsüklopeedia" jäi okupeeritud Eestis veerand sajandiks eestlastele ainsaks universaalseks teoseks, kust võis saada tõest, marksismist-leninismist puutumatu teavet. Kuigi massilise kirjanduse keelustamise ja hävitamise järel oli see "kahjulikuna" veel vaid piiratud kättesaadav. Ajalehes "Rahva Hääl" (19.12.1948) ilmunud Eesti NSV TA Ajaloo Instituudi direktori Richard Kleisi põhjalik kriitiline sõnavõtt põhjendab vajadust võidelda kodanliku ideoloogia iganditega inimeste teadvuses, iganditega, mis on sageli visad püsima ega kõrvaldugi iseenesest, kuigi nende toitev pind on sotsialismi triumfiga hävitatud. Autor rõhutab: "Eriti silmapaistvad on Eesti entsüklopeedia pahed: teose printsiibitus, eklektilisus ja reaktioonilisus ühiskonnateaduste seisukohalt vaadatuna." Samuti leiavad tugevat kriitikat ajaloolased artiklid, kunsti ja kirjanduse valdkond. Üldhinnang oli – "Eesti entsüklopeedia ei saa seega meie nõukogude ühiskonnas kuidagi pretendeerida usaldatava teatmeteose nimele. Oma üldiselt orientatsioonilt on see puhtkodanlik, oma kontseptsioonidelt tõelisele teadusele, marksistlikule teadusele võõras ja vaenulik teos." Selline oli nõukogude ideoloogia hinnang

eesti rahvuskultuuri tippteosele, avaldatud groteskselt tema looja enda poolt. Võib vaid oletada, mis sundis autorit avalikult oma töö väärtusi nii ohtra ja ränga sõnavalinguga maha kriipsutama. Hoolimata hävitavast ametlikust hinnangust, või just selle tõttu, tõusis "Eesti entsüklopeedia" vaimne ja ka rahaline väärtus.

"Õige" entsüklopeedia väljaandmiseks tuli valmistuda veel pikka aega, kuid enne näitas vabas maailmas oma vaimujõudu eesti teadlaskond. 1957. aastal nägi Rootsis kirjastuse "Estonia" väljaandel ilmavalgust uue "Eesti entsüklopeedia" esimene vihik kavandatud 20-st. Entsüklopeediale tegid kaastööd ligi 80 eksiilis olevat eesti teadlast ja eksperti. Osakondade juhatajad olid peamiselt Rootsis elavad väljapaistvad teadlased, literaadid – E. Blumfeldt, R. Indreko, H. Kaho, G. Ränk, O. Loorits, A. Saareste, J. Aavik, A. Tuulse, R. Jalakas, H. Salu, T. Künnapas, A. Kaelas, P. Poom, A. Adson jt. oma ala spetsialistid. Teatmeteose eesmärgiks oli anda teavet Eesti maast, rahvast ja kultuurist rõhuasetusega lähiajaloole ja pagulas-konna tegevusele. 1959. aastal ilmus veel 2. vihik. Kuigi ettevõtmine katkes, oli sel suur positiivne tähendus Eesti nõukogude entsüklopeedia ilmuma hakkamisele. Sattudes sundseisu, pidid okupatsioonivõimu ideoloogid näitama nõukogude rahvuspoliitika õilsaid ideid ning looma võimalused uue entsüklopeedia väljaandmiseks. Richard Kleisi isikufondis leidub ENE väljaandmise ettevalmistamisega seotud materjale alates 1955. aastast. Huvitavat teavet ühiskonna ootuste ja vajaduste kohta sel perioodil annavad ettevalmistusperioodil läbiviidud spetsialistide küsitluste vastused märksõnastiku ja maketi kohta. Küllaltki suurele trükiarvule (65 000) vaatamata muutus väljaanne peagi defitsiitseks. Muutuva ajaga kaasaskäimiseks ja kasvava nõudluse rahuldamiseks alustati uue väljaande ettevalmistamist. 1985. aastal nõukogude entsüklopeediana ilmuma hakkanud väljaanne ilmub Eesti taasiseseisvumise järel alates 5. köitest "Eesti entsüklopeedia" nime all.

28.–30. juunini toimus Viljandimaal suveseminar “Kooliraamatukogu õppeprotsessi osana”. Osavõtjaid oli rekordiliselt palju – 63, nende hulgas ka Haridusministeeriumi õppekava talituse ekspert Kadri Haljamaa ja rahvaraamatukogude esindajad Ädu Neemre Tartu Lasteraamatukogust ning Heli Lepp Järvamaa Keskraamatukogust. Külalistena ERÜ esinaine Krista Talvi ja Rolf Manfred Hasse Saksamaalt.

Traditsiooniliselt oli seminari esimene tööpäev pühendatud kohalikele maakondlikele probleemidele. Külastasime Võhma gümnaasiumi, Olustvere tehnikumi, Viljandi Kultuurikolledži ja Viljandi Paalalinna gümnaasiumi raamatukogu. Päeva teisel poolel kohtusime Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse kateedri juhataja Ilmar Vaaroga ning Viljandi Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja Kalle Küttisega. Ilmar Vaaro andis ülevaate raamatukogunduse kateedri tegevusest ning eriti rõõmustas, et õppeplaani on nüüdsest eraldi ainena võetud kooliraamatukogundus. Kalle Küttis suutis hea kõnemehehena kuulajad mõtlema panna hariduse kvaliteedi ning õpi- ja käitumisraskustega lastele gümnaasiumis koha leidmise üle, väites, et riigil on odavam võimaldada niisugustele madalamal tasemel gümnaasiumiharidus, kui võidel-

da tagajärgedega, milleni viiks noorukite tegevusetus ning hõivamatus.

Teise päeva teemaks oli “Kooliraamatukogu õppeprotsessi osana”. Vestlusringis osalesid Haridusministeeriumi esindajad – õppekava talituse ekspert Kadri Haljamaa, loodusainete ekspert Imbi Henno, finantsist Tiia Tamberg. Oma nägemuse kooliraamatukogust kui õpikeskusest saatis õppekava talituse peaekspert Inge Raudsepp. Emakeele õpetamise probleemidest rääkis Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi esinaine Kaja Sarapuu.

Ennelõunane vestlusring oli ettevalmistus järgnevale rühmatööle, millega jõudsime kooliraamatukogude aineraamatu koostamise teise etapini. Esimeses etapis koostasime aineraamatu teemaplaani ja määrasime kooliraamatukogude komplekteerimise alused. Teise etapi rühmatöö valmistas ette Irma Raatma Rakvere gümnaasiumist. Seekord oli eesmärk analüüsida raamatukogu osa õppetöös, tuua välja raamatukogu ülesanded õppeprotsessi toetamisel ja ainetega katmata valdkondades, eristada valdkonnad, mille tundmist saab õpilastes arendada kooliraamatukogu ja koostada lugejakoostamise ainekava. Töö toimus kaheksas rühmas. Sisukaima tulemuseni jõudis töörühm, kus kõik liikmed ei olnud kooliraamatukoguhoidjad. On teada tõde, et sageli leiavad uue ja huvitava vaatepunkti alaga vähem seotud inimesed. Kõikide töörühmade mõttetöö tulemused pakuvad mitmekesisest materjali aineraamatu edasisel koostamisel.

Ka viimasel päeval tehti rühmatööd, teemaks oli õppekava toetava kirjanduse soovitusnimestiku koostamine. Eelnevalt olid juhatusel liikmed koostanud esialgse nimestiku. Vaadati läbi kõik rahvusbibliograafia 1993.–1999. a. nimestikud ja valiti välja iga õppeainet puudutavad nimetused. Esialgne nimekiri oli üsna mahukas – 78 lehekülge, mis jagati temaatiliselt töörühmade arvu järgi. Rühmatöös osalejate ülesanne oli iga nimetuse puhul teha põhimõtteline otsus, kas

antud teavik on kooliraamatukogule õppeprotsessi toetamisel vajalik, soovitatav või ebavajalik. Saadud tulemuste põhjal koostatakse lõplik nimestik. Sügisel saadetakse nimestik kõikide maakondade kooliraamatukoguhoidjate kohalikele sektiioonidele, kes valivad välja koolid, kus viiakse läbi uuring, kui palju nimestikus esitatud teavikutest leidub kooliraamatukogus. Uuringu tulemusel saaksime ülevaate kooliraamatukogude varustatusest õppekava toetava kirjandusega. Nimestiku koostamise teine eesmärk on pakkuda kooliraamatukoguhoidjatele ja õpetajatele teavet viimastel aastatel Eestis ilmunud õppekava toetavast kirjandusest.

Tormiliseks kujunes vestlusring rahvaraamatukogude esindajatega: Linda Sarapuuga Viljandi Linna raamatukogust ning maaraamatukogude sektiiooni juhataja Heljo Järvelaiuga. Arutluse all oli kooli- ja rahvaraamatukogude ühendamine. Olime eelnevalt tutvunud ajakirjas “Raamatukogu” ilmunud Heljo Järvelaiu samateemalise artikliga ning selle põhjal valmistunud mõttevahetuseks. Kui artiklis argumenteeriti teemal, kas ja miks on vajalik kooli- ja rahvaraamatukogusid ühendada, siis üllatuseks vestlusringis osalenud kooliraamatukoguhoidjatele oli rahvaraamatukogude töörühm jõudnud uuele seisukohale, kus põhiküsimused polnud enam *kas?* ja *miks?* vaid *kuidas?* Põhjenduseks toodi, et ühendamine toimub niikuinii ja raamatukoguhoidjate ülesandeks on kõigest välja töötada kooli- ja rahvaraamatukogu ühendamise tingimused ning sõnastada soovitusel kohalikele omavalitsustele. Kooliraamatukoguhoidjate ettepanek oli läbi viia põhjalik uuring juba ühendatud raamatukogudes, et saada ülevaate muudatuste kohta kahes olulisel valdkonnas: lugejaskonna muutumine ja rahulolu olukorraga ning majanduslik rentaablus. Kooliraamatukogu õppeprotsessi toetavat rolli arvestades on oluline välja selgitada, kas muutunud olukord segab või toetab koolielu ja õppetöö ladusat korraldust ning normaal-

set kulgu. Lahku läksid seisukohad ka kohalikele omavalitsustele esitatavate tingimuste prioriteetide suhtes. Kui kooliraamatukoguhoidjate arvates peaks esikohal olema lugeja ja tema heaolu, siis rahvaraamatukogud seevastu oma soovitusel lugejat ei maininud.

Siiski leiti ühiselt, et omavalitsuste tähelepanu tuleb juhtida asjaolule, et iga planeeritav ühendamine vajab individuaalset lähenemist, arvestades lugejaskonna suurust rahvaraamatukogus ja õpilaste arvu koolis ning ruumide paigutust. Mingil juhul ei tohiks ühendada rahvaraamatukogu ja gümnaasiumi raamatukogu.

Tõisele seminarile lisandus kultuurilooline ja meelelahutuslik programm. Tiiu Männiste andis ülevaate professionaalse kultuuri tekkest Eestis. Esimesel päeval külastati August Kitzbergi tubamuuseumi Leelil ja sõideti ringi kirjaniku elu ja loominguga seotud paikades. Muuseumi perenaine Asta Jaaksoo võitis kõikide osalejate poolehoidu. Õhtu lõpetati piknikuga lõkketule valgel. Teisel päeval esines Viiratsi folklooriansambel ning hilised õhtutunnid veedeti jalutuskäigul Viljandi lossimägedes.

Täname Elve Jensenit ja Viljandi-maa kooliraamatukoguhoidjate sektsiooni, kelle korraldusel seekordne suveseminar teoks sai, ning Viljandimaa Kultuurkapitali ja Haridusministeeriumi, kes toetasid seminari rahaga. Järgmise seminari viivad läbi Harjumaa kooliraamatukoguhoidjad.

*Bärbel Luhari
Ester Sõrmus*

Nabala teabepäeval saadi ülevaade ilmuvast koolikirjandusest.

ERÜ kooliraamatukogude sektsioon korraldas 28.–29. aprillini kahepäevase teabepäeva maakondade ainesektsioonide esimeestele ja raamatukoguhoidjatele eesmärgiga saada paremat ülevaadet kirjastustegevusest, raamatulevist ja reklaamist. Kutsutuid oli

kõikidest kirjastustest, eriti olid oodatud väikekirjastuste ja kõrgkoolide kirjastuste esindajad, kelle väljaannete kohta on raske informatsiooni hankida.

Kooliraamatukoguhoidjaid osales üritusel ligi 30, esinejaid aga oodatust vähem.

Kirjastus "Ilo" tutvustas sõnaraamatuid, vestmikke ja algklassidele tasandusklassides sobivaid materjale, neil on plaanis avaldada õpetajatele mitmesuguseid metoodilisi materjale.

Riikliku eksami- ja kvalifikatsioonikeskuse kirjastusosakond "Univer" annab välja koolidele mõeldud rakendustrükiseid, riiklike eksamimaterjale, vähesel määral õppemetoodilist kirjandust.

Kirjastusest "Avita" oli kohal mitu töötajat, kes andsid põhjaliku ülevaate ilmuvast. Jagati selgitusi otselepingute kohta ja vastati küsimustele.

Teabepäevast osavõtjad tõdesid, et süsteemne info väljaantava kirjanduse kohta puudub. Vaid suured kirjastused reklaamivad ennast ja omavad tagasisidet, väiksemad tegutsevad juhuslikult ja jätavad kohati mulje, et nad polegi oma toodangu müügist huvitatud. Eriti tunnevad koolide raamatukogud infopuudust kõrgkoolide väljaannetest ja oli arusaamatu, miks kõrgkoolide kirjastajad vältisid meie üritust. Ka jäi mõistetamatuks, miks keeldus kohale tulemast kirjastaja J. Sarapu, kes ometigi saadab kirju ja helistab koolidele, pakkudes oma väljaandeid.

Praegu tundub, et olukorran, kus kooliraamatukogud saavad teadlikult komplekteerida neile vajaminevat õppemetoodilist, õppe-tegevust toetavat kirjandust, on veel pikk tee.

Teabepäevade põhiorhk oli asetatud kooliraamatukogude töökorralduse juhendi väljatöötamisele. Arutelu oli hoogne ja tulemusrikas.

*Vaike Mändmaa
Tiiri gümnaasium*

Kooliraamatukogud vaevlevad uudiskirjanduse- ja ruumi-puuduses.

Mai keskel külastasid ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni juhatus ja Haridusministeeriumi õppekava talituse ekspert Kadri Haljamaa Raplamaa Keskraamatukogu ja kooliraamatukogusid.

Koos Rapla Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja Katrin Niklusega külastasime Märjamaa gümnaasiumi, Valgu põhikooli, Raikküla põhikooli, Rapla ühisgümnaasiumi ja Rapla Vesiroosi gümnaasiumi raamatukogu ning uudistasime Rapla KRK hiljuti valminud ilusaid avaraid ruume. Muljet avaldas kena mööbel, valgusküllasus ning lillerohkus. Ainult lastel ei ole enam päris oma nurgakest, sest hoidlaruum on ühine ja lugemissaali laste osa on kadunud kohallugejate valdusse.

Katrin Niklus on kooliraamatukogude aruannetega tegelnud juba kaheksa aastat ja kõiki kooliraamatukogusid ka isiklikult külastanud, seega on tal maakonna kooliraamatukogudest kõige parem ülevaade. Kuigi ministeeriumid on jälle lahus, ei keeldu Katrin Niklus kedagi nõustamast. Oma säraval moel tutvustas ta mõtlemapanevaid seiku kooliraamatukogude aruannetest. Selgus, et suudetakse muretseda raamatuid, mille keskmine hind on 12–46 krooni, ja seda alles eelmisel aastal! Statistika on statistika.

Märjamaa gümnaasiumi raamatukogu uusi ruume tuleb kiita ülivõrdes, see kõik on sündinud tänu kooli juhtkonnale ning endisele raamatukoguhoidjale Luule Joostile. Raamatukogu on oma pindalalt kindlalt üks Eesti suurimaid kooliraamatukogusid. Erijooniste järgi on valminud raamatute, ajakirjade ja näituste riulid. Kahjuks pani suurehitus põdema raamatukogu komplekteerimissummad ja viimastel aastatel pole kool suutnud enam uemata kirjandust osta. Praegune perenaine Reet Kuusk tutvustas ka tuleviku-kava, lootuses, et jõukamatel aegadel ehitatakse lõpuni meediaklass ja saadakse lisaruumid erialaseks tegevuseks väiksematele gruppidele.

ERÜ juhatuse laiendatud väljasõidukoosolek toimus 13. juunil. Läbiti marsruut Tallinn–Saue–Tabasalu–Vasalemma–Keila–Tallinn. Fotol reisiseltskond Vasalemma vallavalitsuse majas paikneva raamatukogu ees.

Hea mõte on välja panna iga klassi õppekomplekt, et bussi ootavad või kohapeal mingit uurimistööd tegevad õpilased saaksid kasutada ka teiste klasside õpikuid.

Mõttevahetuse käigus selgus, et on suured erinevused kooliraamatukogude komplekteerimissummades ja valikutes. On koole, kus perioodikale kulutatakse 16 000 krooni ja leidub koole, kus ei käi ühtegi ajalehte (Tallinn), ajakirjadest rääkimata. On koole, kus raamatukogu saab osta vaid üksikuid raamatuid, ja teisi, kus leitakse raha klassivälise kirjanduse ja aime-raamatute jaoks. Tekkis mõte, et õppetöös vajaliku nn. soovitava klassivälise kirjanduse ostmist peaks riik toetama teatava miinimumsummaga, vastasel juhul pole mõtet ainekavasse klassivälise kirjanduse nimestikke lülitada. Kooliraamatukogud, rahvaraamatukogud ja lapsevanemad kõiki neid ju osta ei suuda. Klassivälisest soovitatavat kirjandust peaks raamatukogus leiduma vähemalt üks tervikkomplekt.

Valgu põhikool üllatas. Väikeses toakeses olid kõik raamatud ilusasti riiulitel, kõrvalruumis õpikud ja raamatukoguhoidja tarvis arvuti ning raadio. Kahjuks ei suhelda lähedal asuva rahvaraamatukoguga, kuigi algajal raamatukoguhoidjal oleks veel palju

õppida. Arvutiprogramm "Raamat 2" ei tasu end ju ära, kui kogus on ainult 2000 raamatut.

Raplamaal nähtud raamatukogudest kõige vaimsema, koguni ideaalilähedase mulje jättis väike, kahjuks järgmisel aastal sulgemisohus (?) **Raikküla põhikooli** raamatukogu, mida juhatab kirjandusõpetaja ja kohalik kultuurihing Anne Kalf. Raamatukogu 4000 raamatut on kõik väga hästi valitud ja nõuetekohaselt paigutatud. Juba koridoris hakkasid silma stendid raamatuaasta materjalidega ja kohalikule suurmehele Uku Masingule pühendatud püsi-ekspositsioon. Stendiruumi on jätkunud ka tuntud vilistlastele. Kuigi kool on väike, on raamatukogu terve päev avatud, vastava koolituse saanud õpilased teenivad end ise. Niisugune asi on tänapäeval võimalik vist tõesti ainult väikeses maakoolis. Raamatukogus toimuvatest üritustest võtab enamasti kogu kool osa.

Rapla ühisgümnaasiumi raamatukogu põhikogu mahub kahte imepisikesse ruumi. Palju lahedamalt tunneb end õpikukogu, mis laiutab suures toas. Ehk oleks otstarbekam ruumid vahetada? Jutuks tuli põhikogu puhastamine. Selge, et väga paljude kooliraamatukogude riiulitel seisab ühel või teisel põhjusel vananenud

kirjandust. Kooliraamatukogu ei ole arhiivkogu, nii et vana kirjandust ei peaks säilitama. Aga kui uusi raamatuid juurde ei tule, siis võib hädapärast neid vanugi lugemiseks anda. Iseasi, kuidas uus põlvkond vananenud raamatuid vastu võtab. Ja ikkagi olen selle poolt, et nii meie põhi- kui õpikukogu tuleks aegunud kirjandusest puhastada.

Rapla Vesiroosi gümnaasium on suhteliselt uus ja väga ilus koolimaja. Raamatukogu asub väikestes ruumides, kuid on nägus ja valgusküllane ning loodetavasti saadakse ümberehituse käigus ka ruumi juurde. Jutuks tulid arvutistamisega seotud probleemid. Väikesel kooliraamatukogu kalli tehnikaga varustamine on väga küsitav. Iseasi on 600–800 õpilasega gümnaasiumid, kuid ka seal ei jõuta ühe või kahe töötajaga kõige muu töö kõrvalt kogu sisestada. Jääbki loota interneti abile.

Katrin Niklus võttis Raplamaal nähtu kokku sõnadega, et kooliraamatukogud ei ole maakonnas rahvaraamatukogudele siiani ega suuda tulevikuski konkurentsi pakkuda, sest enamikul neist puuduvad avarad ruumid ja uuem kirjandus.

*Irma Raatma
Rakvere gümnaasiumi
raamatukoguhoidja*

ILUS OLED, VÕRUMAA

Võrukeste maal sadas sel unustamatul 2000. aasta suvel palju vihma, aga inimesed pidid nii või teisiti oma asju ajama. Igatahes toimus 25.–28. juulini Kiidil ERÜ maaraamatukogude sektsiooni seminar-laager lõputu saju kiuste edukalt ning Võrumaa Keskraamatukogule jagati rohkesti kiidusõnu.

Pole ka ime, sest kingitud "Võrokõstõ lugõmise-raamatust" leidsin mõnusa legendi: "Võrokõsõ omma väega vana rahvas, pallo vanõmb ku eestläse vai suumlasõ. Hummogupuult siiä tullõn liiksõva võrokõisi esivanõmba takanpuul. Edimädse tulõja segunõsi siin valgõtverd pikki päiega innetside olõjidega. Peräst lätsi osa näist tõistpoolõ lahtõ ja noist saiva suumlasõ. Võro keele kõnõlõjil jäi rohkõmb alalõ Uurali mailt peri lühembät tugõvat kerre, lühembät tumõdampa pääd ja tsäredämpä miilt." (lk. 87) Pärast võrukesteaga kohtumist jagan minagi seda arvamust.

Kui me Võrru jõudsim, siis ootas meid moderniseeritud Rahvusraamatukogu poolt hüljat Fr. R. Kreutzwaldi mõtlikus poosis kuju lauluisa memoriaalmuuseumi aidas. Ta näis oma kohaga rahul olevat, ajaga ei suuda keegi võidelda, isegi vägimehed mitte... Mida ta küll meile ütleks? Aga muuseum oli üllatavalt heas korras ja giid tasemel.

Kohtumisi oli nelja päeva jooksul mitmeid ja küllap ka arvamusi oli mitukümmend, aga suuremat kurtumist ja kirumist ei kuulnud. Käisime Kasaritsa ja Haanja raamatukogus. Seal elatakse võimaluste piires ja töötatakse oskuste järgi. Meiega käisid juttu ajamas Haanja ja Rõuge vallavanem, noored mehed küll, aga teadsid, mis asi on raamatukogu, ja see rõõmustas raamatukogurahvast väga. Muidugi ei suutnud nemad end koosolijaid naerutanud Contra stiilis väljendada, aga ega ka kõik noor-

Pildil paremalt: Sirje Bärge, Linda Kask ja Katrin Niklus.

kirjaniku improvisatsioonid polnud raamaturahva meele järgi sõnastatud. Ehk näevad võrukesed ja eestlased elu ka isemoodi, nende lugõmiseramat lubab ajuti nii mõelda. Contra on ju rahvuselt võrokõnõ, aga kõneleb enamasti eesti keeles – igal juhul on ta huvitav nähtus! Tema looming on segu külavahelaulukestest koos moodsa massikultuurihuigetega. Seal on eesti elukest ennast.

Ka raamatukoguhoidjad esinesid hiilgavalt. Ma kavatsesin küll nimedest seekord hoiduda, aga lugejat võib hakata uudishimu vaevama. Kõige sõnakam diskussioon toimus kavandatava haldusreformi ümber ja sellele kulutati mitu head tundi. Eeskõnelejad olid Sirje Bärge, Katrin Niklus, Heljo Järvelaid ja Linda Kask, kes õhutasid külaraamatukoguhoidjaid arvamust avaldama. Ja seda tehti ootamatult innukalt. Näib, et aeg ja igapäevaelu on sundinud raamatukoguhoidjaid julgemini oma mõtteid väljendama. Ka ennast näitama. Oh neid poolt ja vastu argumente, mida kuulsin kooli- ja rahvaraamatukogu ühinemise kohta, kes jõuaks neid siinkohal üles lugeda! Minult keegi arvamust ei küsinud ja ausalt öeldes mul

täna see veel puudub. Ent jätkake sama vapralt edasi, siis läheb ka teie raamatukogul jõudsamalt!

(Et oleks lõbusam, siis teatan teilegi kuuldu, nimelt ühes väikeses Eesti raamatukogus peab raamatukoguhoidja vastutama ka õmblusmasina! eest.)

Meeli Veskus kõneles ametnikujuttu, põhiliselt projekstist "Küla-tee", aga sellest kirjutab ta juba ise.

Loengutepäev oli minu meelest kosutav, sest kõik ettekanded olid põhjalikud ja ka hinnanguliselt küpsed. Soovitan edaspidigi kohalikele seminaripäevadele kutsuda Krista Kumbergi rääkima **eesti algupärasest ja tõkelisest lastekirjandusest** ning Tiina Tarikut oma ettekandega **"Tõkelisest aja- viitekirjandusest"**. Väitlemispinget peaks pakkuma ka Rahvakultuuri Koolituskeskuse spetsialisti Juta Jõgi teema **"Sa pead enda kõrval märkama teist inimest"**. Alati on huvitav kuulata Elle Tarikut, kes sedapuhku mõtiskles raamatukoguhoidja kui inimese üle. Ise kõnelesin teadagi värskemast ja nooremast eesti kirjandusest.

Meie päevadesse mahtus ka Suure Munamäe torni rühkimine ja pori-porine jalgsimatk Rõugesse. Ilus oled, Võrumaa, aitäh, et meid vastu võtsid!

Maire Liivamets

KONVERENTS "EESTI TRÜKIS" III

16. mail toimus EAR-is kolmas **eesti trükise konverents**, korraldajad Eesti Akadeemiline Raamatukogu ja Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing. Osalesid raamatutest huvitatud inimesed: raamatukoguhoidjad, kirjandusteadlased, kirjastajad, raamatukaupmehed jt. Ettekannetes käsitleti eesti kirjanduse arengutendentse, kirjastamisküsimusi minevikus ja tänapäeval, olukorda raamatukaubanduses, sundeksemplaride laekumist raamatukogudesse, eesti trükiste eelkataloogimist, laenu- tamist jms.

Konverentsi avasõnas ütles Rein Veidemann, et eesti trükis on Eesti eripära kuulutaja ja mida rohkem väljaandeid ilmub, seda rohkem on võimalusi Eesti tutvustamiseks. "Arvutisse võib salvestada terve raamatukogu, kuid keskne on välja- trükk. Meil tuleb jälgida, et ka arvutiajastul saaks sõna trükitud paberile," rõhutas R. Veidemann.

Oskar Kruusi ettekanne käsitles **Eesti Kirjanike Liidu Kirjastuse tegevust aastatel 1927–1933**. Kirjastuse loomiseks saadi raha Kultuurkapitalilt ja kirjastuse üles- andeks oli välja anda vähese nõudlusega raamatuid, eeskätt luule- ja novellikogusid ning näi- dendeid. Kuigi kolmekümnendate aastate majanduskriisi ajal tuli vähendada tiraaže ja kärpida auto- rite ning kujunduskunstnike hono- rare, pidas kirjastus vastu raamatute kaanehinda tõstmata. O. Kruus pidas vajalikuks kirjastuse loomist ka praeguse Kirjanike Liidu juurde, et tagada kõikide kirjandusliikide ja žanride arengut. Algakapital võiks O. Kruusi arvates pärineda jällegi Kultuurkapitalilt.

Silvi Metsar analüüsis **kirjas- tamise arengusuundi Eestis viimasel aastakümnel**. Ettekandja sõnul on kirjastajate arv pidevalt kasva- nud. 1998. aastal tegutses Eestis 736 kirjastajat, neist 80% moodustasid väikekirjastused, kes avaldasid 1–3 nimetust aastas. Raamatunime- tuste arv on samuti tõusnud ja ületas 1998. aastal 3000 piiri, trükiarvud aga vähenesid 1,7

korda. Riigieelarvest toetati kirjas- tustegevust 12,5 miljoni krooniga. Prioriteetideks on olnud entsüklo- peedia, kultuuriuurimused ning ajaloolise ja filosoofilise sisuga teosed. S. Metsar tõi välja elekt- rooniliste teavikute kirjastamise probleeme: võrgus olevaid raama- tuid ei osata veel müüa ega reklaa- mida, ühtlustamist vajavad eri riikide autoriõigust käsitlevad sea- dusandlikud aktid, lahendamist nõuavad võrguteavikute registe- reerimise ja säilitamise probleemid, võrguteavikute rahvusarhiivi loo- miseks tuleb leida raha jne.

Kirjastajate töömuredest ja tule- vikuplaanidest rääkisid **Tõnu Koger** Eesti Entsüklopeediakirjas- tusest, **Krista Kaer** "Varrakust" ja **Aivar Kala** "Virgelast". Ettekan- netes kordusid samad mured mis varasematel konverentsidelgi: raamatute tiraažid on väikesed, sest ostjaid on vähe; ostjaid on vähe, sest raamat on kallid; raamatu hind on kõrge, sest väikese tiraažiga raamatu kirjastamise ja trükkimise kulud on suured.

Aivar Kala võrdles oma ette- kandes vaimu- ja ihutoidu tootjate olukorda ja leidis, et vaimutoidu tootjad vajavad riigilt samasugust tuge ja abi nagu põllumajandus- saaduste tootjad ja töötledjad. Eesti riigi toetust kirjastustele pidas ettekandja minimaalseks, Kultuur- kapitali abi tänuväärseks, kuid napiks.

Krista Kaer arvas, et kirjastused on võimelised pakkuma lugejatele hea valiku mujal ilmuvast ja kind- lustama ilmumist väärivate eesti autorite tööde avaldamise. Ette- kandja pidas oluliseks koostööd kirjastuste, raamatukogude ja kaupluste vahel, et selgitada välja eestlaste raamatueelistused. Probleeme nägi K. Kaer Eesti turu väiksuses, usaldatavate turu- uuringute puudumises, tõlkijate ja toimetajate nappuses, kuid avaldas lootust, et vähehaaval olukord paraneb ja koostöö laabub.

Tõnu Kogeri ettekandest said kuulajad teada, et Eesti Entsük- lopeedia 11., 12. ja 14. köide on ka-

vas pühendada Eestile ja eest- lastele, 15. köide kannab aga ala- pealkirja "Maaailma elulood". Kirjastus kavatseb entsüklopeedia lõpetada 2004. aastaks ja on valmis alustama uut, kui riik ja rahvas seda oluliseks peavad.

Ülevaate **eesti perioodikast aastatel 1990–1999** andis **Leie Juha**. Ettekandest selgus, et 1994. aastast on perioodika nimetuste arv püsinud 640–680 piirides. 1999. aastal ilmus 105 nimetust ajalehti, 258 nimetust ajakirju, 302 väike- lehte ja 373 nimetust jätkvälja- andeid. Trükkimine koondus Tallinna ja Tartu suuremate perioo- dikale spetsialiseerunud trüki- kodade kätte. Viimasel paaril aastal on väliskapitali osatähtsus eesti ajakirjanduses tõusnud. Oluli- sed ajalehed ja ajakirjad on läinud Norra ja Rootsi kapitalile tugine- vate AS-i Eesti Meedia ja Ekspress Grupi kätte. Lugejauuringute põh- jal oli suurima lugejaskonnaga ajakiri 1999. aastal "Kroonika", ajalehtedest juhtis "Postimees".

Eesti rahvuskirjanduse olukorda ja arengutendentse viimasel aastakümnel käsitlesid **Toomas Liiv** ja **Anne Rande**.

Toomas Liiv leidis üheksaküm- nendate ja kahekümnendate aastate eesti kirjanduse võrdlemisel mitmeid kokkulangevusi. Ka kahe- kümnendatel püüti leida kontakti Euroopa meelelaadiga, ihaleti saada eurooplaseks. Tänapäeva silmapaistvamad kirjanikud on ettekandja meelest Jaan Kross ja Madis Kõiv. Tema sõnul on üheksakümnendatel aastatel juurde tulnud palju uusi autoreid, kuid aeg ei ole veel küps nende teoste hinnangu andmiseks. T. Liiv leidis, et eesti kirjandus on mõnes mõttes valmis saanud, sest kõik vajalikud teosed on juba olemas. See, mis lisandub, on ettekandja meelest juba uus eesti kirjandus või hoopis euroopa kirjandus.

Anne Rande rääkis ühest rahvuskirjanduse osast – **eesti lastekirjandusest**. Oli rõõm kuulda, et madalseisust on hakatud üle saama ja uus lastekirjanike põlv- kond on peale kasvamas, kuid ettekandja ei pidanud olukorda laste ja noorte algupärase lugemis-

Eesti trükise konverentsil osalesid raamatutest huvitatud inimesed. Foto: Teet Malsroos

vara osas veel kaugeltki rahuldavaks. Esikohal püsivad ikka veel kommertstõlked, hinnapoliitika ei soosi üksikostjaid ega raamatukogusid, noortele mõeldud raamatuid ilmub harva, kooliraamatukogudes leidub uut lastekirjandust vähe jne. Nende probleemide lahendamiseks pidas A. Rande vajalikuks jätkata lastekirjanduse käsikirjakonkurse, kujundada tarbijale sobivamaks laste- ja noorteraamatute hinnapoliitika, tugevdada noorte lugejate ja lastekirjanike vahelisi kontakte, suurendada õpetaja kui uudiskirjanduse tutvustaja rolli, tõsta lasteraamatute keele ja kujunduse kvaliteeti, avaldada sagedamini raamatututvustusi ja -arvustusi.

A. Rande oli optimistlik, sest raamatuloojate ja -vahendajate koostöö on paranenud ja Eesti Lastekirjanduse Teabekeskusest on saanud selle töö edasiviija.

Eesti raamatukaubanduse olukorda analüüsis **Sirje-Mai Pihlak** kauplusest "Rahva Raamat". Ettekandja pidas hetkeseisu raamatukaubanduses küllaltki halvaks: kirjastusi on palju – üle 700, raamatukauplusi vähe – umbes 80. Kaupluste arv väheneb ettekandja arvates veelgi, sest raamatuid ostetakse vähe ja kauplused ei suuda

renti tasuda ning konkurents püsida. Kirjastused ja trükikojad, kes on poeomanikud või on neis osanikud, huvituvad ainult oma väljaannete müügist, kuid ettekandja arvates tasub pood end juhul, kui sortiment on suur. S.-M. Pihlak pidas oluliseks koostööd kaupluste ja kirjastuste vahel, et anda välja raamatuid, mida ostjad nõuavad. Ettekandja hinnangul on kalleid lasteraamatuid kauplustes ülearu palju, aga ostja küsib hoopis väljaandeid Eesti ajaloo kohta. Kasulik oleks tihedam kirjastustevaheline koostöö, ka erinevate, et trükitaks vähem dubleerivaid raamatuid. Sageli tehakse raamatutele reklaami liiga vara: ostja tüdineb otsimisest enne kui raamat poodi jõuab. S.-M. Pihlak leidis, et kirjastused võiksid oma väljaandeid kauplustele rohkem tutvustada, siis oskaksid müüjad neid paremini soovitada. Ettekandja rõhutas, et igal kauplusesse saabunud raamatul peaks olema ISBN indeks ja võt-kood.

Eelkataloogimisest ning selle seostest ISBN-numbrisüsteemiga rääkis **Ülle Talihärm**. Ettekandja tutvustas eelkataloogimise korraldust eri maades, sh. Eestis, kus sellega tegelevad ISBN- ja ISSN-keskused. Keskused on koostanud

elektroonilised ankeetid ISBN ja ISSN numbrite hankimiseks ning kirjastuste andmete muutmiseks ja täiendamiseks. Ettekandja rõhutas, et ISSN- ja ISBN-numbrid võimaldavad väljaande kiiret ja täpset identifitseerimist, lihtsustavad arvepidamist ja hõlbustavad tellimist ning müüki kogu maailmas.

Ülle Rebo ettekanne käsitles **sundeksemplari laekumist** Eesti Akadeemilisse Raamatukogusse. Ü. Rebo jäi rahule suurte trükikodadega, kes loovutavad sundeksemplare õigeaegselt ja korrektselt. Tösisist tööd nõuab aga välismaal trükitud väljaannete, väikesetiraažiliste teavikute ning ametkondlike publi-

katsioonide väljaselgitamine ja hankimine. Ü. Rebo leidis, et Eesti ISBN- ja ISSN-keskuse asutamise järel on informatsioon enamiku eesti trükiste kohta kiire ja hõlpsasti kättesaadav. Abi on olnud Eesti Rahvusbibliograafia Keskuse koostatud nimestikest "Uued Eesti Raamatud" ja "Perioodika" ning vahendusfirmade "Teek" ja "Delar" tegevusest. Ettekandja tõi esile 13 trükikoda, kellelt sundeksemplar laekub korralikult, nende hulgas trükikojad "Greif", "Pakett", "Ühiselu". Ü. Rebo arvates on sundeksemplari jõudmine raamatukokku viimastel aastatel paranenud, kuigi rahuloluks pole veel põhjust.

Rahustrükiste laenutamises Eesti Akadeemilises Raamatukogus said kuulajad ülevaate **Kai Luguse** ettekandest. Ettekandja võrdles käesoleval aastal tehtud uuringu tulemusi viis aastat tagasi läbiviidud samalaadse uuringuga. Selgus, et 2000. aasta märtsis ja veebruaris külastas EAR-i koju laenutust neli korda rohkem lugejaid ja eesti trükiseid laenutati samuti neli korda rohkem kui 1995. aasta veebruaris, märtsis. Rahustrükise osatähtsus laenutatud teavikute hulgas on tublisti tõusnud: 1995. aastal moodustas eesti trükis laenutustest poole, käesoleval aas-

*Kirjandusteadlase Toomas Liivi tähelepanekud eesti kirjandusest on alati vaimukad. Tundub, et EAR-i direktor Anne Valmas jagab tema seisukohti.
Foto: Teet Malsroos*

tal 70%. Ligi poole rahvustrükise laenutustest moodustas ilukirjandus, kuid laenutatud eestikeelse teaduskirjanduse hulk on 1995. aastaga võrreldes kahekordistunud. Ettekandja pidas oluliseks, et raamatukogu saab võõrkeelse teaduskirjanduse kõrval, mis teadustöös jääb paratamatult esikohale, pakkuda oma lugejatele järjest rohkem ka emakeelseid teadusväljaandeid.

Kaljo Veskimägi kutsus saalisviibijaid üles ostma peatselt ilmuvat raamatut Eesti raamatukogude ajaloost.

Konverentsisaalis võis vaadata **näitust eesti trükistest**, mis pärinesid mitmest raamatukogust ja olid lagunened juba pärast paari-kolme laenutust. Ka varasematel eesti trükise konverentsidel on räägitud, et raamatukoguraamat vajaks vastupidavamat kaant ja tugevamat, nn. raamatukogukõidet, kuid tegudeni pole seni jõutud. Liimköites pehmeaanelised väljaanded lagunevad esimeste lugejate käes ja raamatukogudel tuleb teha lisakulutusi nende köitmiseks ja parandamiseks. Alati pole see võimalikki, sest tekst on trükitud lehekülje servani, nii et on raske lugeda, parandamisest rääkimata.

Kõikidel asjaosalistel jätkus probleeme ja kõige sagedamini kõlas ettekannetes mure puuduliku koostöö pärast. Eesti trükise konverentsid on üks võimalus raamatute tegijatel, uurijatel, kaupmeestel, hoidjatel ja huvilistel kokku saada ning omavahelist koostööd arendada. Kahjuks osales konverentsil vähe raamatutrükikaleid ja kirjastajaidki oleks võinud rohkem olla, kui silmas pidada kirjastuste suurt arvu.

Võrreldes varasematel eesti trükise konverentsidel kuulduga oli edasimineku siiski tuntav. Eelmisest konverentsist möödunud viie aasta jooksul on arenenud kirjastustegevus, paranenud sundeksemplaride laekumine raamatukogudesse, tõusnud lugejate huvi eesti trükise vastu, isegi koostöös on tehtud edusamme.

*Anne Veinberg
EAR*

RAAMATUKOGUD EESTI KULTUURIVARA KAITSEL

31. mail toimus Tartu Ülikooli Raamatukogus just sellise pealkirjaga ettekandepäev. Iga päev, ja eriti raamatuaastal, valutab meie kultuurivarade hoidjate, kogude hooldajate ja restauraatorite süda raamatu säilitamise pärast. Ettekandepäev oli juubelihõnguline, sest on möödunud 30 aastat restaureerimistegevuse algusest TÜR-is. **Avasõna ütles** Eesti Raamatu Aasta büroo arendusjuht **Ants Veetõusme**. **Lühiülevaate restaureerimisosakonna tegevusest andis** TÜ Raamatukogu ennistuskeskuse juhataja **Ene Sarap**. Täna endisi restaureerimisosakonna juhatajaid Endel Valk-Falki, Räni Laanmaad ja Viuu Klementit ning kõiki teisi kauaaegseid töötajaid. Esimesena esines magister **Kurmo Konsa**, kauaaegne TÜR-i restauraator, nüüd Eesti Postimuuseumi töötaja, kes **rääkis teemal "Mida raamatukogu säilitab – infoteaduslik vaade"**. Oma ettekandes kasutas ta mõistet **artefakt**, mis pole enne käibel olnud. See tekitas elevust nii saalis kui hiljem kulaarides. Artefakt on igasugune inimese loodud materiaalne objekt. Tekkis küsimus, kas igasugune asi ikka on artefakt. K. Konsa järeldused olid järgmised:

- trükised on artefaktid, mis sisaldavad väga erilaadset infot;
- artefakti informatsiooniline struktuur ei ole lihtne, kuna eri infotasandid on omavahel seotud ja mõjutavad üksteist;
- artefaktid ei ole kunagi oma informatsiooniliselt struktuurilt üksteisega identsed;
- säilitusstrateegiate valikul on artefaktide informatsioonilise struktuuri arvestamine fundamentaalse tähtsusega;
- informatsiooni uuendamisel (kserokopeerimine, mikrovormide loomine, digiteerimine jms.) luuakse uus dokument talle eriomase infostruktuuriga.

Järgnes TÜ Raamatukogu peavarahoidja **Kersti Jalase ettekanne "Varade säilitamisest TÜ Raamatukogus ja ülikooli vanad kogud"**. Heideti pilk sõjajärgsetesse aastatesse, kui hakati teadlikumalt ja sihipärasemalt pöörama tähelepanu varade säilitamisele. Anti ülevaade hetkeolukorrast ja nimetati kogude kolme põhivaenlasena tolmu ja tahma, rahanappust, kogude hooldajate vähesust.

Pikemalt peatuti TÜ vanadel kogudel, mis antakse raamatukogusse tänu ülikooli uuehitistele ja samuti õppejõudude-professorite parandusena. Nimetati ka huvitavamaid kogusid, mis on ülikooli raamatukogusse hoiule antud, näiteks zooloogia ja hüdrobio-

loogia instituudist, Tartu observatooriumist, ülikooli kunstimuuseumist, anatoomia ja farmaatsia õppetoolist, mikrobioloogia kateedrist jm. Raamatukogusse on jõudnud mitme ülikooli professori, tuntud teadlase isikuarhiiv ja käsikirjapäränd (Juri Lotman, Viktor Masing, Ilmar Rebane, Herbert Ligi jt.). Nenditi, et üha teravamalt on päevakorda tõusnud trükiste järelkomplekteerimise põhimõtete väljatöötamine ja samuti vanema teaduskirjanduse säilitamine, hoidmine, läbitöötamine ja lugejale kättesaadavaks tegemine. Tuleb hakata järjest rohkem arvestama ühe raamatu töötlemise ja hoidmise maksumusega. Samuti pole mägede taga aeg, mil hoidlad hakkavad täituma.

Kogude säilitamisest Eesti Rahvusraamatukogus rääkis säilitus- ja ennistusosakonna juhataja **Mari Siiner**, kes rõhutas, et säilitamisega seotud tegevust on kergem korraldada ja planeerida, kui on välja töötatud säilitusprogramm. 1998. a. loodi RR-is säilitusnõukogu, kelle põhieesandeks on säilitusprogrammi väljatöötamine ja selleks vajalike ressursside planeerimine. Kindlasti on vaja säilitusalasessse tegevusse haarata kõik raamatukogu osakonnad, arvestades nende töospetsiifikat. Kuna enamik säilitusprogrammi ettevõtmistest on väga ressursimahukad, siis on töö efektiivsuse tõstmiseks oluline oma tegevus kooskõlastada.

Magister **Jaan Lehtaru** Eesti Rahvusarhiivist **andis ülevaate projekti THULE keemiliste uuringute meetodikast ja tulemustest, eesti trükise seisundist ja säilivusest**. THULE alaprojekt "Kultuuriväärtuste seisund Eesti suuremates raamatukogudes" teostati ajavahemikus detsember 1998 kuni mai 2000. Projekti koordinaator oli RR. Töös osalesid neli suuremat raamatukogu: Eesti Rahvusraamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Eesti Akadeemiline Raamatukogu

ja Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu. Valmis andmebaas ja aruanne, mis peaksid kujunema raamatuvarade säilitamise aluseks nimetatud raamatukogudes, ning aitama käivitada raamatuvarade riiklikku säilitamispoliitikat Eestis. Uuringud näitasid, et eesti trükise seisund ja tema edasine säilivus on muretekitav ning seetõttu tuleks eesti trükise konserveerimine ja säilitamine tõsta säilituspoliitika väljatöötamisel prioriteediks.

matukogusse. Juttu ilmestas rikkalik pildimaterjal. Ka TÜR-i restauraatori **Reet Sonni ettekanne** oli ühest restaureeritud raamatust, nimelt **"Eesti unikaalse aabitsa restaureerimisest"**. 1992. a. leiti Ida-Virumaalt restaureeritava Maidla mõisa härrastemaja pööningult tugevasti kahjustatud trükis, mis osutus vanimaks siiani säilinud Tallinnas trükitud eestikeelseks aabitsaks. Pedagoogikadoktor Lembit Andresen on dateerinud aabitsa ilmumisajaks 1777.

Projekti Thule töörühm: Kurmo Konsa, Silvi Kurbel, Mare Ilus, Sigrid Vooremaa, Krista Aru, Ellen Allikas, Inge Eek, Mari Siiner, Jaan Lehtaru. Pildilt puuduvad Jonas Palm ja Urve Kallavus.

Tööülesanded on omavahel jagatud järgnevalt: Mari Siiner, RR, säilitus- ja ennistusosakonna juhataja (koordineerimine, meetodika, analüüs, andmebaas, aruanne, seminar, näitus, kogumiku koostamine, tehniline varustamine). Kurmo Konsa, M. Sci., M. A., Tartu Ülikool, arhiivinduse õppetool (konsultant, meetodika, analüüs, andmebaas, aruanne, näitus, kogumik). Jonas Palm, Taani Kuninglik Raamatukogu, säilitusosakonna juhataja, konsultant. Urve Kallavus, professor, Dr. habil. Chem., TTÜ Materjaliuuringute Keskuse juhataja (materjaliuuringud ja meetodika). Silvi Kurbel, RR, arhiivkogu osakonna juhataja (valimi testimine). Krista Aru, EKMAR, direktor (aruanne, kogumik, seminar). Sigrid Vooremaa, EKMAR, konservator (valimi testimine). Mare Ilus, TÜR, asedirektor (valimi testimine). Jaan Lehtaru, M. Sci., TÜR-i konservator (meetodika, andmebaas, valimi testimine, kogumik). Inge Eek, EAR, hoiuosakond, juhataja asetäitja (valimi testimine). Ellen Allikas, EAR, säilitus- ja hügieenilaboratooriumi juhataja (valimi testimine).

TÜ Raamatukogu ennistuskeskuse juhataja **Ene Sarapi ettekanne "Vanemate eestikeelsete gloobuste säilivusest. "Maailmatera" restaureerimisest"** rääkis praegu Elvas Tartumaa Muuseumis asuvast gloobuse restaureerimise üksikasjadest. "Maailmatera" kui tähelepanuväärne kultuurivara suunati restaureerimisele TÜ Raa-

Aabitsat säilitatakse Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogus.

Väga huvitav oli Eesti Akadeemilise Raamatukogu kolleegide **Ellen Allika ja Tiitu Reimo ettekanne "Kaantesse peidetud raamat. Senitundmatu Tallinna trükis 1649. aastast"**. 1649. aastal Tallinnas trükitud saksakeelne Lutheri katekismus oli makulatuurina

raamatuköite kaante sisse peidetuna kaua aega tundmatu. Raamatu poognaid oli kasutatud 1533. aastal Londonis ilmunud Polydorus Vergiliuse *Anglicae Historiae...* ("Inglismaa ajalugu") köitmisel kaante makulatuurpapina.

TÜ orgaanilise keemia instituudi dotsendi **Tullio Ilometsa** teemaks oli "Kultuuripärandi kaitse, säilitamise ja restaureerimisprobleemid Tartu Ülikoolis".

Autor andis ülevaate kõikidest ülikoolilt säilitamist ootavatest ajaloo- ja kultuuripärandi liikidest. Need on arhitektuurimälestusmärgid (peahoone, tähetorn, vana anatoomikum, ülikooli kirik), muuseumid (ajaloomuuseum ja kunstimuuseum), kollektsioonid (A. Rauberi nimeline

kollektsioon, patoloogilise anatoomia kollektsioon), ajalooline mööbel, interjöörid, maalid, graafika, teavikud, kalmistud, parkalad (Toomemägi). Toodi välja nii eripalgelise kultuurivara säilitamise põhiprobleemid.

Igati tervitav oli ettekandepäeva lõpus toimunud diskussioon, mida vedas Ants Veetõusme, kes küsis palju ja algatas elava keskustelu. Arutleti termini artefakt üle, samuti tulid kõne alla väga kahjustatud raamatute ja köidete restaureerimise põhimõtted, näiteks – kas restaureeritud raamat on ikka sama väljaanne või on ta juba uus objekt. Kui palju tohib restauraator asjasse sekkuda, kuidas me tulevikus hoiame seda restaureeritud teavikut jne. Arutleti ka suurte ja palju informatsiooni sisaldavate näituste üle – kas need pole mitte liiast? Inimese vastuvõtlikkusel on piirid ja mida ütleb raamat ise? (Luubi all oli ka raamatuaasta suurejooneline näitus Tartus.) Räägiti ka rahast – suurtel raamatukogudel on säilitamiskohustus, kuid vahendeid pole selleks eraldatud. Väikeste kogude säilitamist vajavatest teavikutest (näit. kohalike ajalehtede aastakomplektid) pole aga piisavalt infot.

Pärastlõunal avati kataloogisaalis stendinäitus "Selle maa minevikku hoides", mis oli samuti pühendatud TÜR-i restaureerimistegevuse 30. aastapäevale.

Kersti Jalas
TÜR-i peavarahoidja

29. mail toimus Eesti Rahvusraamatukogu kuppelsaalis projekti THULE (kultuuri-väärtuste seisund Eesti suuremates raamatukogudes) tulemuste esmaesitlus.

Peeti kolm ettekannet.

1. Projekti tutvustus (Mari Siiner, projekti koordinator, RR)
2. Ülevaade uuringute teoreetilistest tagamaadest (Kurmo Konsa, projekti konsultant, TÜR)
3. Eestikeelse raamatu leiduvus ja säilivus raamatukogudes (Krista Aru, EKMAR, direktor).

Tulemusi esitletakse tehnilises aruandes ja artiklite kogumikus "Eesti raamatu seisund", mis on ilmunud UNESCO ja Avatud Eesti Fondi toetusel. Raamat on trükitud paberile, mis on spetsiaalselt töödeldud vananemiskindlaks Rootsi Rahvusliku Arhiivi ja ISO 9706 nõuete järgi, ja on teadaolevalt esimene arhiivpaberil raamat Eestis.

Avati ka näitus "Raamaturuum", mis puudutas samuti rahvustrükise säilimist raamatukogudes. Malle Agabuši kujundatud näitusel oli loodud kujundlike vahenditega ülevaade säilitamise igapäevaprobleemidest: äravisatavatest raamatuhunnikutest ja haruldastest rahvustrükistest kuni konserveerimise saladuste ja digitaalsete andmebaasideni.

Fotod: Teet Malsroos

WANRADT NING KOELL JA HELLMUTH WEISS

1920-ndail aastail arvati, et järgmise aastakümne algul saab tähistada eesti raamatu 300 aastat. Oli küll ebamääraseid (ja täninigi tõestamata) andmeid ühe või teise raamatu trükist ilmumisest XVI sajandil, kuid raamatuid endid polnud. Aga 1929 sai eesti raamat järsku peaaegu sada aastat vanemaks. Leiti Wanradti ja Koelli katekismuse katkendid, nende hulgas õnne kombel ka lehekülg, kus olid trükkimise aeg, koht ja trükkal. Mees, kes tõi need lehetükid lagunenedu kõite täitematerjalist välja ja lisas sellega seni tundmata-teadmata raamatu eesti raamatu ajalukku, oli Hellmuth Weiss. Ilma selle faktita polnuks meil raamatuaastat 1935–1936. Hiljem on küll Paul Johansen tõestatud muutnud eesti raamatu veel kümme aastat vanemaks (ehkki raamatut ennast pole säilinud). Aga raamaturahval on ikkagi põhjust meenutada meest, kelle sünnist saab tänavu sada aastat.

Hellmuth Weiss sündis 23. oktoobril 1900 Tallinnas ja suri 30. aprillil 1992 Marburgis. Õpingud Saksa ülikoolides andsid kraadi *dr. phil.* Aastail 1926–1939 oli Tallinnas Saksa kultuuroromavalitsuse teenistuses (1938–1939 asutuse presidendi ametis). 1927–1937 töötas Eestimaa Kirjanduse Ühingu raamatukogus (praeguse Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonna eelkäija), kust leiti 1535 Wittenbergis trükitud katekismuse tükid. Aastail 1930–1940 oli Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu liige ja omandas raamatukoguhoidja I järgu kutsetunnistuse. 1941–1944 oli ta Litzmanni kindralkomissariaadi kultuuripoliitika osakonna juhataja. Hiljem Saksamaal, enamik aega Marburgis, tegeles Baltikumi ajaloo ja kultuuri uurimisega. 1970 külastas Tallinna III fennougristide kongressist osavõtjana. Tema bibliograafia (ehkki osaline) on raamatus: *Reval und die baltische Länder* (Marburg, 1980). Meile tähtsaim on tema ja Paul Johanseni trükki toimetatud Wanradti ja Koelli katekismus. Ilmus Tallinnas 1935, kordus New Yorgis 1956.

Aga eesti keelega inkunaabel on seni veel leidmata...

Hans Jürman

LINDA REIMANN
9. 05. 1936 – 13. 08. 2000

*Sa andsid, mis Sul oli anda,
tööd tehes kulus eluniit.
Sa kandsid, mida jõudsid kanda.
Ju aeg sai täis.
Sul minna tuli siit.*

MÄLESTAME

Augustikuus viis raske haigus meie keskelt teeneka raamatukogutöötaja Linda Reimanni.

Linda Reimann alustas tööd Eesti Akadeemilises Raamatukogus 1962. aastal ja oli koos meiega oma elu viimaste päevadeni. Tema koostada ja korrastada olid raamatukogu eesti- ja venekeelse perioodika kataloogid – töö, mis nõuab teadmisi, täpsust ja süvenemist. Linda armastas oma tööd ning tegi seda pühendunult 38 pikka aastat.

Linda oli ja jäi hingelt nooreks. Ta tundis siirast heameelt uuenduste üle raamatukogunduses ja oli aina valmis õppima. Algusest peale osales ta aktiivselt elektronkataloogi juurutamisel, temast sai ka sel alal spetsialist, kellelt käidi nõu küsimas.

Linda seisukohad ükskõik millise eluvaldkonna kohta olid kolleegide poolt alati oodatud, sest ta suutis neid targalt põhjendada. Ta huvitus nii kultuurist, poliitikast kui majandusest, vaimustus teadussaavutustest, aga tundis rõõmu ka lihtsate asjade üle.

Ise tagaplaanile jäädes oskas ta teisi kuulata, mõista võõraid muresid, leida alati õiget sõnad.

Ka kurnav haigus ei suutnud meie Lindat muuta. Ta jätkas tööd, nagu poleks midagi juhtunud, naeratades oma tagasihoidlikul moel...

Sellisenä jäabki ta meile meelde.

EAR-i kolleegide nimel
Silva Paluvits

Vaike Kabur kirjutab ERÜ vastses aastaraamatus: "Raamatukogu on ju omamoodi nagu teater, kus elatakse elu koha peal, järele jäävad ainult kuivad nimetused ja arvud. Ometi on meie rahvas terane tähelepanija ja ka ütleja, aga enamasti sinnapaika see jääbki."

"Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 1999" on ilmunud.

Väljaandes on oma koha leidnud kirjutised raamatukogunduse tänapäevast ja raamatukoguharidusest ning ERÜ ja ELNET Konsortiumi tegevusest, raamatukogumälestused, seadused ja juhenddokumendid.

Telli ja loe!

Ikka ERÜ büroost Tõnismägi 2, 10 122 Tallinn;
ela@nlib.ee

SUMMARY

An exhibition of Estonian reference literature took place in the Book Museum of Tartu University Library (from April 19 to July 28). Special reference literature of high level was created during the last century. In 1900, the first attempt to compile an encyclopedia in the Estonian language was made. The lecturers at the University of Tartu have played an important part in the compiling of different encyclopedias. There are many documental materials in the Manuscript and Rare Books Department of Tartu University Library where the personal archives of professors are preserved. These materials show how the complicated and minute investigation of the compiling of reference books (inclusive encyclopedias) has been made.

* * *

In her survey "About Estonian Literature" the literary researcher Maire Liivamets introduces the well-known Estonian poet and founder of Estonian literary history Gustav Suits's (1883–1956) collection of articles "The History of Estonian Literature" written being an emigrant (Lund, 1953), and published in the series "Estonian History of Ideas". Maire Liivamets also introduces his literary articles published earlier and now republished in the new collection "History of Estonian Literature". Gustav Suits, professor of literature at the University of Tartu, was also one of the founders and a mental leader of the Young Estonia movement. The movement's principle was: let's become Europeans but still remain Estonians. Gustav Suits's treatment of the history of Estonian literature must be observed in its age. As a professor Gustav Suits was a little bit pedantic, but always intellectual and stylish. For the younger generation it's worth to evaluate and even to take over this great knowledge that Gustav Suits has treasured up, and also to appreciate the style of approaching to the persons under investigation.

* * *

Aiki Tibar from Tallinn Technical University Library carried out a study about information needs in industry.

Critical success factors approach was used to determine information needs of managers and specialists in different industries on different organisational level. The interviews have been conducted with 27 managers and specialists from 16 successful enterprises. The article summarizes critical success factors and related information needs of managers and specialists. Critical success factors were classified into eleven categories: marketing, quality management, product development, technological innovations, efficiency, pollution free technology and environment management, job management, finance, personnel, information systems development, access to information. The main areas about which information was needed were: 1) competitors, customers, suppliers and other market information 2) technology 3) resources (finance, labour, raw materials) 4) regulations (legislation, standards, patents) 5) economic and political trends.

CONTENTS

- FIRST COLUMN
Printed Estonia **Rein Veidemann 4**
- RESEARCH LIBRARIES
Service Quality in Performance
Measurement **Aira Lepik 5**
Organizational Analysis in
Libraries **Merike Poljakov 8**
Information Needs of Industry
Specialists **Aiki Tibar 11**
Libraries in the Informational
Society **Olga Kudrova 13**
- AUTOMATION
The Project of the Recataloguing
of the Books in the Estonian
Language: 1918–1944 **Anne Ainz 16**
The Recataloguing of the
Estonian Periodicals **Luule Joost 17**
- RECENT LITERATURE ON
LIBRARIANSHIP **19**
- ESTONIAN HISTORY OF IDEAS
About Estonian Literature
Maire Liivamets 28
- BOOK HISTORY
Variegated Choise in German
Bookshops **Aimar Ventsel 30**
- ESTONIAN BOOK YEAR
About Estonian Reference Literature
Kadri Tammur 31
- ESTONIAN LIBRARIANS
ASSOCIATION **33**
- CONFERENCES & SEMINARS
Conference "Estonian Printed
Matter III" **Anne Veinberg 37**
Libraries in the Defence of Estonian
Riches of Culture **Kersti Jalas 39**
Cathecismus by Wanradt and
Koell and its Founder
Hellmuth Weiss **Hans Jürman 42**
- NEWS
In Memoriam: Linda Reimann **42**
- SUMMARY **43**

RK

